

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Katedra teorie kultury (obor: Kulturologie)

DIPLOMOVÁ PRÁCE:

**ADAPTACE ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ JAZYKA
V SOUČASNÉ ČESKÉ REPUBLICE
(O adaptaci specifické menšiny)**

**ADAPTATION OF SPANISH LANGUAGE TEACHERS
IN THE CONTEMPORARY CZECH REPUBLIC
(About the Adaptation of Specific Minority)**

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Václav Soukup, CSc.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 1. 9. 2008

.....

Kateřina Sečková

Za vstřícný přístup, inspiraci a podnětné připomínky při vedení práce bych chtěla poděkovat PhDr. Václavu Soukupovi, CSc. Dále bych ráda poděkovala PhDr. Simoně Binkové a PhDr. Blance Soukupové, CSc. a za ochotu a čas, který mi věnovaly při konzultaci odborných témat. Velký dík také patří všem, především španělským respondentům, kteří mi svojí pomocí a podporou umožnili vznik této diplomové práce.

OBSAH

	strana
1. ÚVOD	1
1.1 Cíl	2
1.2 Vzorek	5
1.3 Metodologie a průběh výzkumu	6
1.3.1 Přímé polořizené rozhovory	7
1.3.2 Projekční kresba	14
1.3.3 Zúčastněné pozorování	14
1.3.4 Komparace dat	15
1.4 Hypotézy	15
2. VÝVOJ ČESKO(SLOVENSKO)-ŠPANĚLSKÝCH VZTAHŮ	17
2.1 Česko-španělské vztahy od jejich počátku do vzniku Československé republiky	17
2.1.1 Za vlády Přemyslovců	17
2.1.2 Za vlády Lucemburků	18
2.1.3 Za vlády Jiřího z Poděbrad	18
2.1.4 Za vlády Habsburků	18
2.2 Česko(slovensko)-španělské vztahy od vzniku Československé republiky do roku 1989	22
2.3 Česko(slovensko)-španělské vztahy od „sametové revoluce“ do roku 1993 a současné česko-španělské vztahy	24
2.3.1 Státní instituce působící v České republice a ve Španělsku	24
2.3.2 Češi ve Španělsku a Španělé v České republice	25
2.3.3 Politické styky a mezinárodní smlouvy	25
2.3.4 Vzájemné obchodní styky	26
2.3.4.1 Export do Španělska	27
2.3.4.2 Import ze Španělska	27
2.3.4.3 Španělské firmy v České republice	27
2.3.4.4 České firmy ve Španělsku	28
2.3.4.5 Cestovní ruch	28
2.3.5 Vzdělání	29
2.3.5.1 Vzdělání od mateřské až po střední školy	29
2.3.5.2 Vzdělání na vysokoškolské úrovni	29
2.3.5.3 Vzdělávání na jazykových školách	30
2.3.6 Kultura	30

	strana
2.3.7 Umění	31
2.3.7.1 Malířství	31
2.3.7.2 Fotografie	32
2.3.7.3 Film	32
2.3.7.4 Divadlo	32
2.3.7.5 Literatura	33
2.3.7.6 Hudba	33
2.3.8 Sport	33
2.3.9 Krajané	34
2.3.10 Gastronomie	34
2.3.11 Další zajímavosti	35
3. TERITORIÁLNÍ INFORMACE O ŠPANĚLSKU, VÝCHOZÍ ZEMĚ RESPONDENTŮ	36
3.1 Základní informace o současném Španělsku	36
3.2 Charakteristika místa původu jednotlivých respondentů	38
3.2.1 Andalusie: Córdoba, Sevilla	39
3.2.2 Autonomní oblast Madrid: Madrid	39
3.2.3 Baleárské ostrovy: Palma de Mallorca	40
3.2.4 Baskicko: Legazpi	40
3.2.5 Galicie: Vigo, Pontevedra	40
3.2.6 Kastilie – La Mancha: Toledo	41
3.2.7 Kastilie – León: León	41
3.2.8 Katalánsko: Barcelona, Lleida	41
3.2.9 Valencie: Alicante, Valencie	42
4. K OTÁZCE ADAPTACE ŠPANĚLSKÝCH MANAŽERŮ NA POMĚRY SOUČASNÉ ČESKÉ REPUBLIKY	43
4.1 Předpoklady k adaptaci španělských manažerů	43
4.2 Přístup španělských manažerů k adaptaci	45
4.3 Průběh adaptace	46
4.4 Shrnutí	49
5. ADAPTACE ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ JAZYKA NA POMĚRY SOUČASNÉ ČESKÉ REPUBLIKY	50
5.1 Předpoklady k adaptaci	51
5.1.1 Motivace k příjezdu	51
5.1.2 Existence partnerského vztahu v České republice	52

	strana
5.1.3 Informovanost o České republice před příjezdem	53
5.1.4 Znalost českého jazyka před příjezdem do České republiky	54
5.2 Přístup respondentů k adaptaci	55
5.2.1 Ochota učit se a vůle přijímat „české“ prvky	55
5.2.2 Znalost České republiky	56
5.2.3 Znalost českého jazyka	58
5.3 Průběh adaptačního procesu	60
5.3.1 První dojmy	60
5.3.2 Odlišné klima	62
5.3.3 Česká strava	63
5.3.4 Bydlení a materiální zajištění	64
5.3.5 Lektorské zaměstnání	65
5.3.6 Reflexe české společnosti	67
5.3.6.1 Fyzický vzhled	67
5.3.6.1 Povahové rysy	68
5.3.6.1 Reflexe mezilidských vztahů - přijetí rodinou českého partnera / partnerky	70
5.3.7 Přátelský kruh	72
5.3.8 Stereotypy České republiky utvořené během pobytu	72
5.3.9 Vnímání České republiky jako domova	74
6. ZÁVĚR	75
SUMMARY	77
SEZNAM VYBRANÉ LITERATURY A PRAMENŮ	79
SEZNAM PŘÍLOH	83

1. ÚVOD

Téma této diplomové práce „Adaptace španělských lektorů jazyka v současné České republice“ jsem zvolila z osobních, studijních i profesních důvodů. K zaměření na španělskou menšinu v České republice mne přivedl již dlouholetý zájem o tuto kulturní oblast, ve které jsem měla možnost strávit své dětství v letech 1990-1995 a část studentského života v roce 2007. Problematika adaptace jedince na poměry jiné země mne vzhledem k častým změnám místa pobytu zajímala již od dětství. Téma pracovní migrace je dle mého názoru jedno z klíčových témat současnosti a jeho význam v budoucnu ještě zesílí. Tento trend jsem zpozorovala nejen při výzkumu adaptace španělských manažerů, který jsem učinila během studia na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, ale především ve svém zaměstnání - jedné pražské jazykové škole. Ráda bych se tématu pracovní migrace věnovala i v následujících letech studia, a zaměřila se především na příchozí ze zemí Evropské unie, kterým soudobá etnologie nevěnuje tolik pozornosti jako jiným národnostním skupinám.

Španělské království je významnou a rozsáhlou zemí Evropské unie, která má od roku 1989 s Českou republikou živé vztahy na hospodářské, politické, kulturní a turistické úrovni. Vztahy mezi těmito zeměmi nikdy nebyly tak intenzivní jako s jejich bezprostředními sousedy, ale i přesto jsou významné. První vztahy se datují do roku 973 a v průběhu následujících staletí prošly určitými etapami, v nichž se vzájemné kontakty soustředily do různých oblastí. Během 20. století byl vývoj vztahů přerušen kvůli válkám, jež postihly obě země. Po roce 1989 však došlo k významnému zvratu a v současné chvíli se vztahy obou zemí zintenzívnily ve všech oblastech. Velmi významnou roli zde hraje oblast hospodářská a vzdělávací. Hospodářská sféra v sobě zahrnuje i příliv španělského kapitálu na české území (kromě významných společností jako Anecoop, Barceló, skupina OHL anebo Laufen Jika, se před několika lety usadil na českém trhu i gigant Telefónica), což s sebou přirozeně nese i výměnu pracovníků a know-how. Také vysoká poptávka české společnosti po španělském jazyku a kultuře, projevující se na příklad otevíráním dvojjazyčných škol dala vzniknout mnoha pracovním místům pro španělské lektory.

Vzhledem k tomu, že Španělsko je jednou ze zemí Evropské unie, nemají Španělé v České republice problém z administrativního hlediska týkající se (legalizace) pobytu. Oproti migrantům z nečlenských zemí Evropské unie směřujících do České republiky za zaměstnáním, mohou Španělé v České republice také velmi jednoduše vstoupit do pracovního poměru. Nevztahuje se na

ně ani vízová povinnost, ale díky zákonu č. 435/2004 Sb. ani nutnost pracovního povolení.¹ Zdá se, že trh práce v České republice je španělským migrantům nakloněn; nemají problémy s prokazováním kvalifikace a často jsou zaměstnáváni na takových pozicích, kde jazyková bariéra není problém a vystačí si buď s anglickým nebo španělským jazykem (ten může být v případě určitých zaměstnání brán jako naprostá priorita).

V této práci jsem vycházela z odborné literatury věnující se teoretickému uchopení migračních procesů, z výstupů podobných výzkumů specifických menšin a v neposlední řadě z analýzy rozhovorů, které jsem uskutečnila s lektory španělského jazyka v rámci kvalitativního výzkumu. Vzhledem k tomu, že jsem se nesetkala s naprosto vstřícným přístupem španělských lektorů a vzorek by byl příliš malý, využila jsem pro podporu názorů v jednotlivých oblastech také empirická data nasbíraná mezi španělskými manažery. Oba výzkumy (adaptace manažerů i lektorů) byly od počátku záměrně pojímány téměř identicky; záměrem totiž bylo umožnit poté jejich komparaci. Analýze srovnání adaptačního průběhu těchto dvou skupin (za předpokladu rozšíření vzorku mezi španělskými lektory) bych se ráda věnovala ve své rigorózní práci. Tato práce je vedena spíše snahou přispět alespoň dílčím způsobem k analýze kulturologicky relevantního a u nás dosud málo zpracovaného tématu a poskytnout podnět k dalším výzkumům v této oblasti.

1.1 Cíl

Problematika migrace doprovází lidstvo již od počátku dějin. V jejich průběhu migrace probíhala v různých vlnách, ubírala se různými směry a byla zapříčiněna různými důvody. Vzhledem k politicko-hospodářsko-společenskému vývoji a vzhledem ke globalizačním tendencím současnosti patří jev pracovní migrace mezi závažná témata soudobé etnologie. Vedoucí skupiny pro migrační politiku (Migration Policy Group) v Bruselu, Jan Niessen, hovoří o migraci jako o „...*integrální součástí dějin Evropy a důležitým rozměrem její dnešní reality.*“² Tuto skutečnost vnímá i Česká republika, neboť se v ní od roku 1989 migrační pohyby zintenzívnily. Ke zvýšení došlo především po stránce přistěhovalectví, což svědčí o tom, že Česká republika představovala

¹ Více viz Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Dostupné z URL <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_eu> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

² NIESEN, JAN. *Rozmanitost a soudržnost : nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Praha: Vydavatelství Rady Evropy, 2000, s. 22.

pro imigranty příležitost pro zkvalitnění svého života.³ Otázka migrace zasahuje do všech aspektů života společnosti. V rámci výzkumů pracovní migrace se zjišťuje její vliv a dopad na politickou, ekonomickou, kulturní, sociální, demografickou i geografickou stránku společnosti.

Společenské vědy nabízí několik definic pojmu „adaptace“ a pojmu „integrace“, jejich autoři většinou pojímají tento jev vlastním způsobem, občas se však hranice mezi různými definicemi překrývají. Je zřejmé, že původ pojmu „adaptace“ je v přírodních vědách. Antropolog Václav Soukup nabízí rozdělení adaptace na biologickou a kulturní, přičemž kulturní adaptací rozumí: „*Specificky lidský, nadbiologický způsob přetváření světa člověkem prostřednictvím výroby artefaktů, vytvářením sociokulturních regulativů a akumulací idejí.*“⁴ V této práci jsem se rozhodla pracovat s pojmem adaptace dle socioložky Tatjany Šiškové, která jej pojímá jako: „*Schopnost přizpůsobit se prostředí, v němž jedinec nebo druh žije.*“⁵ V případě pojmu integrace také existuje mnoho definic tohoto jevu. Oproti předchozí práci jsem upustila od pojetí Šiškové, která integraci chápe jako „*Včlenění jednotlivce nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifičnosti.*“, a to vzhledem k tomu, že nelze zcela jistě konstatovat, že by u respondentů nedocházelo k proměně identity či ke ztrátě specifičnosti.⁶ Přiklonila jsem se proto k pojetí etnologa Zdeňka Uherka, který „integraci“ definuje jako proces „*včleňování do již existujícího společenského celku, který má vytvořenou strukturu, vykazuje určitou míru koherence a chování jeho členů se řídí stanovenými pravidly.*“⁷ Fenomén integrace může být dále sledován a interpretován dle různých teorií či modelů; ve společnosti nejčastěji dochází k vytvoření plurality anebo k asimilaci jedince.⁸ Tato diplomová práce se však tomuto tématu nevěnuje a omezuje se pouze na adaptační proces.

V názvu práce jsem záměrně upustila od označení zkoumané skupiny jako „národnostní menšiny“. V případě zkoumání adaptačních strategií španělských manažerů jsem se opírala o vysvětlení britského profesora politologie a mezinárodních studií, Christophera Lorda, který „národnostní menšinu“ pojímá následovně: „*Národnostní menšina může být definována jako*

³ UHEREK, ZDENĚK. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2005, s. 1. Dostupné z URL <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁴ SOUKUP, VÁCLAV. *Dějiny antropologie : Encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleontologie, sociální a kulturní antropologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum Press, 2004, s. 629.

⁵ ŠIŠKOVÁ, TATJANA. *Výchova k toleranci a proti rasismu : sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance; informace o národnostních menšinách; hry a cvičení pro žáky a studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 197.

⁶ Tamtéž, s. 198.

⁷ UHEREK, ZDENĚK. *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2003, s. 1. Dostupné z URL <http://www.migraceonline.cz/clanky_f.shtml?x=133197> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁸ Pro více informací viz TOLLAROVÁ, BLANKA. *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* In: Biograf, 39, 2006. Dostupné také na URL <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

skupina obyvatelstva, která jako celek nepřijímá za svou „národní identitu“ státu, v němž žije.“⁹ Také definice „národnostní menšiny“ dle českých zákonů je velmi specifická, neboť ji chápe jako: „společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“.¹⁰ Příslušníka národnostní menšiny definuje jako „občana České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“¹¹ Je tedy zřejmé, že definice „národnostní menšiny“ je velmi různá a mnohdy předpokládá identifikaci s určitým občanstvím či národnostní identitou a snahu ji uchovat, případně se jejím prostřednictvím odlišit od příslušníků ostatní národnostní menšiny, což by se v případě mého výzkumu mohlo jevit jako problém vzhledem k délce a intenzitě pobytu některých respondentů v České republice.

Cílem této diplomové práce bylo zjistit specifika adaptačního procesu zkoumané menšiny v závislosti na: 1. znalostech hostitelské země a jejího jazyka a s nimi spjatých stereotypů; 2. osobnosti a sociálním postavení respondenta; 3. motivaci a ambicích spjatých s pobytem v České republice. V rámci vytyčených problémů jsem také zkoumala reflexi vlastního postavení respondentů v prostředí hostitelské země.

Jako specifická menšina byla vybrána španělská „komunita“ žijící v současné České republice. V jejím rámci byla zvolena určitá skupina, a to konkrétně lektori španělského jazyka.¹² Ti odpovídají určitému typu individuální, dobrovolné mnohdy dočasné a nesezónní pracovní migrace.^{13,14} Vzhledem k tomu, že vzorek nebyl kvantitou respondentů dostatečně reprezentativní,

⁹ LORD, CHRISTOPHER. *Národnostní menšiny v Evropě a ve světě : Politické otázky*. In: GABAL, IVAN . [A KOL.] *Etnické menšiny ve střední Evropě : konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, s. 25.

¹⁰ Zákon č. 273/2001, Část první, Hlava druhá, § 2. Dostupné také z URL <<http://www.vlada.cz/files/rvk/rnm/zakon/menzakon.pdf>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹¹ Tamtéž.

¹² „Lektorem“ osobu vykonávající lektorskou činnost v oblasti španělského jazyka. Místo vykonávání práce, její zaměření anebo délka není podstatná. Ve výzkumu jsou zahrnuti lektori soukromých studentů, lektori pracující pro jazykové školy, lektori pracující pro státní sféru (výuka na gymnáziích a vysokých školách) či lektori pracující pro španělské vzdělávací instituce – Instituto Cervantes. Podmínkou bylo, aby tuto činnost vykonávali v České republice minimálně 10 měsíců.

¹³ Jedná se o jeden z druhů migrace dle antropoložky Nancie Gonzalez, která jich rozlišuje celkem pět: „sezónní“, „dočasná a nesezónní“, „fluktující“ (recurrent), „kontinuální“ a „permanentní“. GONZALEZ, NANCIE. *Family Organization in Five Types of Migratory Wage Labor*. In: *American Anthropologist*, vyd. 63, č. 6, 1961, s. 1278. Caroline Brettel poukazuje na to, že Nancie Gonzalez tuto typologii rozšířila a přidala šestou kategorii: „migrace z konfliktních zemí“. BRETTELL, CAROLINE B. HOLLIFIELD, JAMES F. *Migration Theory : Talking Across Disciplines*. New York: Routledge, 2000, s. 99.

¹⁴ Údaje o sociální a profesní skladbě Španělů žijících v České republice nebylo možné zjistit ani na základě odborné literatury, ani na základě rozhovoru s konzulárním oddělením Španělského velvyslanectví, které tyto informace označilo za přísně tajné. Španělští rezidenti nemají povinnost se na velvyslanectví registrovat, ačkoliv tak mnoho z nich činí. Dle rozhovoru z 10. 11. 2006 s jednou

bude v určitých kapitolách operováno také se španělskými manažery, jejichž výzkum byl ve většině oblastech totožný.¹⁵

1.2 Vzorek¹⁶

Španělé v České republice představují nepočetnou menšinu soustředěnou především v hlavním městě.¹⁷ Výzkumu se účastnilo sedm respondentů a jedna respondentka španělské národnosti žijící v České republice. Mnou zkoumaní respondenti netvořili uzavřenou skupinu (v jejím rámci se málokterý respondent znal), jednalo se spíše o na sobě nezávislé jedince. Z celkového počtu jich sedm žilo v Praze (přičemž z Andalusie pochází jeden respondent, z Baskicka jeden respondent, z Galicie dva respondenti a z Valencie tři respondenti) a jeden respondent v Plzni (tento respondent, původem z Autonomní oblasti Madrid, je však v rámci výzkumu pokládán také jako „pražský“, neboť žil v Praze 14 let a do Plzně se přestěhoval teprve dva měsíce před uskutečněním rozhovoru).¹⁸ Svobodných respondentů bylo sedm (tři měli českého partnera/ku, jeden měl španělskou partnerku a tři byli bez /stálého/ partnera) a ženatý byl jen jeden respondent (s Češkou).

Průměrný věk respondentů byl přibližně třicet dva let.¹⁹ Pro přehlednější práci při analýze primárních dat výzkumu byly respondenti rozděleni do dvou skupin podle spojení životního osudu s Českou republikou (doba setrvání v minulosti a představy do budoucnosti):

- **skupinu I.** – představují ti, kteří v České republice žijí více než rok; svoji budoucnost zde sice vnímají „natrvalo“, nicméně vidí svůj život spjatý s pobytem v České republice ještě „na několik let“; toto rozhodnutí je pravděpodobně dáno českou partnerkou či partnerem, anebo již českou rodinou. Do této skupiny byli zařazeni tři respondenti.

pracovníci velvyslanectví, která si nepřála být jmenována, je procento Španělů příchozích do České republiky z obchodních důvodů mnohem nižší než u jiných skupin (například studentů).

¹⁵ V případě tohoto výzkumu označením „manažer“ rozumím pracovníka buď na řídicí pozici (ředitel či jednatel větší společnosti, pobočky větší společnosti nebo vlastní firmy) anebo na pozici zaměstnance vykonávajícího odbornou práci, v rámci které dohlíží a organizuje či řídí práci týmu či dalších zaměstnanců.

¹⁶ Popisu vzorku výzkumu španělských manažerů bude věnována pozornost v kapitole 4.

¹⁷ Pro přesné údaje počtu obyvatel viz kapitola 2.3.2. Co se týče geografického rozmístění jazykových škol a státních škol, v nichž se odehrává výuka ve španělském jazyce či se zaměřují na výuku španělského jazyka a/nebo reálií, pak se většina z nich bezpochyby soustředí v Praze, a poté v menší míře v dalších velkých městech České republiky. Vzhledem k přesouvání obyvatel do měst kvůli zaměstnání a vzhledem ke koncentraci zahraničních firem především v Praze a případně v dalších velkých městech, je také přirozené, že zde vzniká největší poptávka po studiu španělského jazyka.

¹⁸ Místem původu se nerozumí místo narození, ale místo, kde bydleli převážnou část svého života. Někteří respondenti ač se narodili na určitém místě, strávili dospívání na jiném místě a sami hovořili o tom, že cítí, že více patří tam či jinam. Častokrát se jedná o autonomní oblast, v níž žili, než se přestěhovali do České republiky.

¹⁹ Jedná se o věk respondentů v době, kdy se účastnili výzkumu. V některých případech mi respondent/ka nesdělil/a svůj přesný věk, ten však bylo možno vypočítat na základě údajů, které zazněly v rozhovoru, anebo bylo možné jej dohledat dle životopisu, který zaslali do jazykové školy, v níž jsem zaměstnána.

- **skupinu II.**²⁰ – tvoří ti, jež svůj pobyt v České republice vnímají z krátkodobého hlediska (většinou se jedná ještě maximálně o rok), představuje pro ně určitou přechodnou životní etapu, o které častokrát i ví, kdy skončí; pobyt v České republice pro ně nejčastěji představuje určitou životní zkušenost pobytu v zahraničí, splnění snu poznat slovanskou zemi či vyučovat španělský jazyk anebo útek před životními (osobními) problémy ve Španělsku. Tuto skupinu představuje pět respondentů.

Respondenty je možné také charakterizovat dle motivace příchodu: pak tři respondenti přišli do České republiky především z pracovních důvodů – lákala je možnost vyzkoušet si vyučovat svůj rodný jazyk, jeden respondent přišel kvůli touze poznat slovanskou zemi, dva respondenti zvážili partnerské důvody, jeden respondent přišel ze studijních důvodů a jeden respondent přišel z osobních důvodů. Motivace příchodu však není vždy jednoznačná, důvody se mnohdy prolínají. Zde je také nutno podotknout, že téměř všichni respondenti (až na jednoho) jsou vysokoškolsky vzdělaní.²¹

Podrobnější charakteristiku jednotlivých respondentů obsahuje příloha 3A. Popis jejich oblastí původu se nachází v kapitole 3.2 a mapa Španělska (včetně zvýrazněných zmíněných oblastí) je umístěna v příloze 2A.

1.3 Metodologie a průběh výzkumu

Adaptační proces španělských lektorů (a dříve též španělských manažerů) jsem pozorovala na základě: a) předpokladů k adaptaci (motivace k příchodu, jazyková vybavenost, přítomnost druhé osoby ulehčující adaptaci, znalosti o České republice...), b) vlastního přístupu k adaptaci (snaha poznat, vůle učit se a „otevřený“ postoj vůči novému...) a c) průběhu adaptace (první dojmy a kulturní šok, názory na nové podmínky materiálního zázemí, situace v novém zaměstnání, reflexe společenského okruhu a přátel...).

Za účelem získání primárních dat jsem uskutečnila vlastní terénní kvalitativní výzkum. V některých případech získaná data pocházela z více zdrojů. V případě sběru údajů u respondentů představoval hlavní metodu přímý polořízený rozhovor.^{22,23} Dalšími užitými metodami byla

²⁰ Poměrně náročné bylo zařadit do některé ze skupin respondenta E2. Tento muž má sice českou partnerku, ale vzhledem ke kratší době pobytu, předchozí životní zkušenosti (pobyty ve více zemích) a také ke způsobu pojmání zatím krátkodobého vztahu s Českou, který zatím nespojuje se svojí budoucností, jsem se rozhodla ho zařadit do kategorie respondentů, kteří vnímají svůj pobyt České republiky jako přechodný.

²¹ Respondenta studujícího na vysoké škole pokládám jako vysokoškolsky vzdělaného.

²² Projekční kresba jako jedna z metod projektivní diagnostiky: „Zobrazuje část vědomých i nevědomých rysů osobnosti, její vztah k jednání je bližší, než je tomu u mluveného slova. Projektivní hodnota kresby je značná.“ SVOBODA, MOJMÍR. *Psychologická diagnostika*

projekční kresba respondentů, zúčastněné pozorování a analýza článků, v nichž se respondenti vyjadřovali k adaptaci španělských obyvatel na poměry v České republice.²⁴ V poslední fázi výzkumu jsem užila metodu komparace; získané údaje jsem srovnala 1. mezi sebou, 2. s údaji výzkumu španělských manažerů, který jsem realizovala za použití stejné metodologie a 3. s údaji odborné literatury a se zprávami podobných výzkumů realizovaných v České republice.

Ještě bych ráda podotkla, že se nejednalo o longitudiální výzkum. S oslovenými respondenty jsem se zpravidla sešla pouze jednou, nesledovala jsem tedy průběh jejich adaptačního procesu. Nicméně, měla jsem však možnost se s některými respondenty sejít či dokonce scházet i později a mohla jsem v jejich konkrétním případě pozorovat adaptační průběh. Postřehy z těchto dalších setkání jsou ve výzkumu zahrnuty v podobě vývoje životní strategie respondenta, respektive jeho vize pobytu v České republice do budoucna.

1.3.1 Přímé položené rozhovory

Rozhovory s informátory jsem uskutečnila v průběhu jednoho roku, a to konkrétně od srpna 2007 a do srpna 2008. Sondážní rozhovor byl realizován v roce 2006 a na vyhovující otázky bylo navázáno v dalších setkáních. Struktura otázek v sondážním rozhovoru vycházela ze seznamu dotazů, které jsem užila ve svém výzkumu adaptační strategie španělských manažerů. Otázky však byly upraveny: byly odstraněny ty, které se jevily jako nadbytečné, nevyhovující, a byly dodány nové, které byly pro situaci respondentů relevantní, a které upřesňovaly možné nedostačující odpovědi. Otázky kladené respondentům jsem si rozdělila do devíti okruhů.²⁵ Jednalo se především o otevřené otázky, avšak pokud na ně respondenti reagovali stručně či neurčitě, pak jsem jim kladla další doplňující otázky.²⁶ Tyto otázky byly také pokládány v případě, že jsem shledala podstatné určitý jev vysvětlit, aby nedošlo k nedorozumění. Pokud se naopak respondent rozpovídal a začal se zabývat jiným tématem, pak jsem se snažila otázkami vrátit zpět k otázce původní. Rozhovory tak pochopitelně neměly stejnou podobu a dotazy byly kladeny podle toho,

dospělých. 2. vyd., Praha: Portál, 1999. Dostupné také z URL <<http://www.ssvp.wz.cz/Texty/projektivniadiag.html>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

²³ Kritéria částečně standardizovaného rozhovoru splňuje dle sociologa Hynka Jeřábka takový rozhovor, který je: „založen na předpokladu, že je možno získat stejnou informaci od různých skupin dotázaných rozdílně formulovanými otázkami kladenými navíc v některých případech i v rozdílném pořadí.“ JEŘÁBEK, HYNEK. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, s. 72. Jan Hendl tuto metodu definuje jako „rozhovor pomocí návodu“. HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 174.

²⁴ „Zúčastněným pozorováním je možné popsat, co se děje, kdo nebo co se účastní dění, kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč.“ HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 193.

²⁵ Seznam otázek kladených respondentům je umístěn v příloze 1A.

²⁶ Dle Hendla není u kvalitativního výzkumu žádoucí, aby otázky byly příliš strukturované a uzavřené, neboť právě v jejich otevřenosti a možnosti přizpůsobit se respondentovi spočívají výhody kvalitativního přístupu. HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 165-166.

jakým směrem se rozhovor ubíral.²⁷ Respondentům jsem však vždy nekladla všechny dotazy, neboť buď sami naznačili anebo jsem z rozhovoru vycítila, že nejsou ochotni odpovídat na všechna témata (především otázky týkající se jejich politické či náboženské orientace anebo otázky s rodinnou/partnerskou tematikou). V průběhu výzkumu jsem seznam kladených dotazů nerozšiřovala.

S ohledem na zaměření této práce byl vybrán i vzorek respondentů, jednalo se tedy o účelový výběr.²⁸ Polovinu informátorů jsem před zahájením výzkumu znala. Vzhledem k tomu, že pracuji v jedné jazykové škole, která nabízí i lekce španělského jazyka s rodilými mluvčími, oslovila jsem čtyři z lektorů, kteří pro naši jazykovou školu pracovali, anebo se v ní ucházeli o zaměstnání. V případě jednoho z těchto lektorů nás navíc pojil vztah lektor-studentka a v případě dalšího lektora se jednalo o jeho kamaráda, který za námi občas po hodině přišel na kávu. Jednoho lektora jsem získala prostřednictvím takzvaného efektu „sněhové koule“, kdy respondent A2 mi dal kontakt na svého přítele, respondenta H2.²⁹ Kontakt na další tři lektory jsem získala vyhledáváním na internetu, oslovováním známých a kamarádů, sledováním a kontaktováním osob z inzerátů vyvěšených na nástěnce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy či na internetových stránkách a v neposlední řadě publikováním vlastních inzerátů s žádostí o pomoc (od roku 2006 do května roku 2008 byla tato žádost bez nároku na odměnu, poté, co jsem neobdržela žádnou odpověď, nabídla jsem za spolupráci na interview 300 Kč, které však respondenti ochotni spolupracovat předem odmítli).³⁰ Tento způsob vyhledávání lektorů byl však velmi náročný, neboť mnoho z oslovených potencionálních respondentů se ukázalo být latinskoamerické národnosti.³¹ Vzhledem k vlastní zkušenosti ze zaměstnání jsem nepřistoupila k možnosti obvolávání jazykových škol s dotazy, zda by mi poskytly kontakt na své lektory.³²

Poměrně nedostačující počet respondentů v tomto výzkumu mne velmi nemile překvapil. Vzhledem k tomu, že jsem již dříve měla (poměrně dobrou) zkušenost s oslovováním respondentů – španělských manažerů, čekala jsem, že v případě lektorů bude situace velmi jednoduchá a

²⁷ Respondentům jsem se snažila navodit pocit příjemného neformálního a neřízeného rozhovoru. Otázky jsem tedy přizpůsobovala situaci, nekladla je v přesném pořadí a v případě, že respondentovo vyprávění si vyžadovalo zpětnou vazbu, pak jsem ji poskytla. Měla jsem však s sebou osnovu výzkumu, kterou jsem se v případě potřeby konzultovala.

²⁸ „Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a o tom, co je možné pozorovat.“ DISMAN, MIROSLAV. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 112.

²⁹ „„Snowball Technique“ spočívá na výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny.“ Tamtéž, s. 114.

³⁰ Na internetových stránkách dostupných z URL <<http://www.expats.cz>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008], se cizinci různých národností žijících v České republice mohou informovat na pracovní nabídky, zároveň mohou nabídnout své služby atd. Podobný portál existuje také ve specifickém zaměření na španělsky mluvící komunitu v České republice. Dostupné z URL <<http://www.eldiadepraga.net>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

³¹ Vzhledem k historickému vývoji Španělska a zemí Latinské Ameriky jsou jména a příjmení příslušníků zmíněných zemí velmi podobná či dokonce identická.

³² Tyto údaje jsou s ohledem na ochranu osobních údajů, jimiž je zaměstnavatel vázán, neposkytnutelné třetí osobě.

dokonce jednodušší. Reálná situace však byla naprosto odlišná. Kromě inzerování své žádosti na internetu jsem celkem přímo oslovila přibližně 40 osob, zda by měly zájem spolupracovat na výzkumu. Z daného počtu mi zhruba jedna čtvrtina odpověděla, že je latinskoamerické národnosti (velmi často Mexičané), více než jedna třetina mi neodpověděla na zasláný e-mail ani nezvedla telefon a dva respondenti, kteří v první chvíli s výzkumem souhlasili, se následně již neozvali. Domnívala jsem se, například, že také kontakt některého z lektorů v rámci Instituto Cervantes mi velmi pomůže, neboť tak budu moci snáze proniknout do tamního lektorského sboru. Ani tato možnost nebyla reálná, neboť jeden z potenciálních respondentů této instituce mi po příslibení spolupráce nebral telefon a druhý respondent zaměstnaný v Instituto Cervantes, který se zúčastnil výzkumu, mi šetrně naznačil, že jeho kolegové nemají o účast na takovém projektu zájem. V konečné fázi tak bylo uskutečněno pouze osm rozhovorů.

Respondentům, které jsem kontaktovala díky známosti ze zaměstnání, jsem při osobním kontaktu v kanceláři jazykové školy nastínila svůj záměr a požádala je o spolupráci. Ve všech případech okamžitě souhlasili, s výjimkou respondenta E2, který se mne poté dvakrát ještě ptal, co přesně je cílem výzkumu a jak bude probíhat. Co se týče dalších respondentů, měla jsem k dispozici buď kontakt pouze na mobil anebo e-mailovou adresu. V případě telefonického kontaktu jsem respondentům v krátkosti a ve španělštině vysvětlila záměr práce, ujistila se, že jsou původem ze Španělska a požádala je o schůzku.³³ *„Jsem studentka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy... věnuji se studiu antropologie a zajímá mne hlavně téma migrace... jelikož v současné chvíli píšuji svoji diplomovou práci na téma „Španělští lektorů v České republice“, ráda bych Tě požádala o spolupráci... práce se totiž zabývá otázkou adaptace španělských lektorů na poměry v naší zemi a kromě teorie obsahuje i praxi... praxe je založena na opravdových zkušenostech španělských lektorů v České republice... pokud jsi ze Španělska, pak bych Tě velmi ráda požádala o spolupráci... jednalo by se o krátký, přibližně hodinový rozhovor... ráda bych se Tě zeptala na to, jak se Ti v České republice žije, učíš, co se Ti tu líbí a tak dále. Pokud bys měl/a čas nebo volné místo ve svém rozvrhu, byla bych velmi vděčná, kdybys mi ho někdy věnoval/a... v České republice totiž žije velmi málo španělských lektorů ze Španělska... Samozřejmě, že se přizpůsobím časem i místem – proto bych navrhovala bych se sejít v kavárně, ráda bych Tě pozvala na kávu nebo na oběd a během tohoto setkání bychom si mohli o tématech promluvit... samozřejmě, že*

³³ Vzhledem k nadměrnému množství negativních odpovědí (ať z nedostatku času, neochoty či kvůli tomu, že se jednalo o osoby jiné, než španělské národnosti) jsem svoje telefonické představení musela postupem času přizpůsobovat své situaci – tj. postupem času jsem čím dál více upřesňovala všechny detaily výzkumu již při prvním kontaktu, vystupovala pokorněji, přizpůsobovala se jakýmkoliv navrženým časovým možnostem a důsledněji je kontaktovala, pokud mne požádali o čas na rozmyšlenou.

vše by bylo v naprosté anonymitě, výsledky výzkumu použiji jen ve své práci a nikde nebude zmíněno Tvé jméno.³⁴ Respondenti většinou souhlasili a buď navrhli rovnou termín schůzky, nebo mě požádali, abych zavolala znovu a domluvili bychom se. Respondentům, na které jsem měla pouze e-mailovou adresu, jsem poslala dopis obsahující stejné informace, jaké jsem vysvětlovala respondentům do telefonu. V případě, že jsem reagovala na nějaký inzerát španělského lektora hledajícího práci, nabídla jsem za účast na výzkumu 300 Kč; jak jsem již zmínila, tuto možnost ani jeden z účastníků výzkumu nepřijal, dokonce ji odmítl před samotným setkáním.

Na rozhovor stačila jedna schůzka. V případě respondenta A2 však byla uskutečněna první schůzka jakožto sondážní rozhovor, a to v roce 2006, nicméně jsem uvážila možnost uskutečnění druhé schůzky v červnu 2008, abych získala aktuální informace. Rozhovory většinou trvaly hodinu. Respondenti byli o jeho časové délce dopředu informováni, takže s tímto časem počítali a během rozhovorů se nevyjadřovali k tomu, že by se jim délka zdála neadekvátní.³⁵ Vzhledem k tomu, že jsem již měla předchozí zkušenosti s rozhovory se španělskými přistěhovalci v České republice, cítila jsem se při nich dobře již od počátku a měla jsem pocit, že jejich průběh mám pevně v rukou. Z toho důvodu byly rozhovory kratší a věcnější, než v případě rozhovorů se španělskými manažery. Informátoři se se mnou nejčastěji setkávali v přesně vymezené chvíli, kdy měli volno mezi vyučovacími hodinami. Respondenty jsem většinou v průběhu schůzky informovala, že bych je ráda pozvala na občerstvení v daném podniku.³⁶ Posléze jsem však zjistila, že spojení interview s obědem je velmi rušivé, neboť respondent nestíhá obě věci a je roztěkanější, neboť sleduje čas, během kterého musí stihnout obě činnosti. Z toho důvodu jsem později, pokud to bylo možné, preferovala setkání spíše v dopoledních hodinách. I přesto se nejčastěji interview odehrávala mezi 13 až 16 hodinou. Na schůzky s respondenty jsem ve všech případech přišla včas, přesto jsem však ve dvou případech nebyla první (respondenti A2 a D2 byli na smluveném místě ještě před dohodnutým časem). Zdálo se, že respondenti moji dochvilnost brali jako samozřejmost a s přesným zahájením schůzky počítali (pouze respondenti E2 a H2 přišli o chvíli později).

Pro zaznamenání dat jsem používala při rozhovoru diktafon.³⁷ Respondentů jsem se vždy zeptala, zda by s nahráváním souhlasili, zda jim přítomnost diktafonu nevadí a znovu je ujistila, že

³⁴ Ve španělské kultuře je velmi neobvyklé lidem, kteří nejsou „váženými osobami“ vykat. Z toho důvodu jsem všem respondentům od počátku tykala – tato varianta oslovení je v žádném případě nezaskočila, naopak se jednalo o očekávaný způsob komunikace.

³⁵ Respektování časových možností respondenta, představuje jeden z patnácti bodů „zásad pro vedení interview“, na které upozorňuje Jan Hendl a jichž jsem se při výzkumu držela. HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 172.

³⁶ Výjimkou byla situace v restauraci respondenta H2, který naopak na občerstvení pozval mne.

³⁷ Diktafon nebyl užít v případě druhé schůzky s respondentem A2, jelikož se jednalo o nečekanou přátelskou pojednanou schůzku.

rozhovory nebudou nikde publikovány a oni zůstanou v anonymitě.³⁸ Téměř ve všech případech respondenti ihned souhlasili. Výjimkou byl respondent E2, který při pohledu na diktafon velmi znejistěl a upozornil mě, že nemůže podat natolik perfektní „výkon“, aby byl nahráván. Vysvětlila jsem mu, že nahrávky činím jen z důvodu abundance informací a nikoliv přesného a dokonalého svědectví. Domnívám se, že v případě tohoto respondenta však došlo ke zkreslení informací právě kvůli přítomnosti diktafonu. Dle klasifikace Webba, Campbella, Schwartze a Sechresta z roku 1969 pojednávající o zkreslení, k nimž může během výzkumu dojít, se jedná o takzvaný „efekt morčete“. Miroslav Disman jej s odvoláním na zmíněné autory popisuje jako: „...zkreslení vzniklé tím, že zkoumané osoby jsou si vědomy toho, že jsou zkoumány.“³⁹ Ačkoliv všichni respondenti věděli o tom, že se účastní výzkumu, domnívám se, že respondent E2 si tuto skutečnost uvědomoval při každém pohledu na diktafon, a proto uváděl velmi často neutrální až vyhýbavé odpovědi. Také jsem pocítila značnou úlevu a změnu v jeho chování, když jsem diktafon po skončení rozhovoru vypnula a skryla do kabelky. Je však také možné, že zde sehrálo svoji další zkreslení, které Disman označuje jako „výběr role“ a definuje následovně: „...zkoumaná osoba, která si je vědoma, že je zkoumána, nebude reagovat přirozeně, ale tak, aby se jevila v co nejlepším možném světle.“⁴⁰ Respondent E2 totiž v otázkách srovnávajících určité aspekty České republiky a Španělska odpovídal velmi vyhýbavě a zdůrazňoval, že v dnešním globalizovaném světě žádné rozdíly mezi některými zeměmi nevidí. Efekt „výběru role“ však mohl hrát roli i v případě respondenta C2, jehož některé údaje, které mi při schůzce podal, nesouhlasí s životopisem, který zaslal do kanceláře naší jazykové školy, když žádal o zaměstnání.

Nahrané rozhovory jsem přepisovala nejpozději do měsíce od jejich uskutečnění. Při rámci přepisování rozhovorů jsem selektovala informace pouze v případě, že se rozhovor ubral naprosto jiným směrem, než jaký byl pro výzkum směrodatný (respondent E2 se například dlouze rozprávěl o dopadech globalizace a konzumní společnosti na vývoj lidstva).⁴¹ Do přepisů nahrávek jsem zaznamenávala také neverbální doprovody respondenta. O korekci přepsaného rozhovoru či o překlad rozhovoru mne žádný respondent nežádal. Všem respondentům jsem však přislíbila výstup z výzkumu, neboť mne o něj často sami požádali.

Všechny schůzky s respondenty proběhly, vzhledem k jejich časové vytíženosti, v kavárně či restauračním zařízení. S rušivými efekty kavárny jsem dopředu počítala, a proto jsem se snažila

³⁸ Z důvodu slíbení zachování anonymity respondentů jsou nahrávky a přepisy rozhovorů v mém archívu. Ze stejného důvodu nejsou respondenti v rámci této práce označováni jménem, ale písmeny a číslicemi.

³⁹ DISMAN, MIROSLAV. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 132.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ K selektivnímu přepisování nabádá i odborná literatura, například STRAUSS, ANSELM. CORBIN, JULIET. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Brno; Boskovice: Sdružení Podané ruce: Albert, 1999, s. 19.

vybírat taková místa, o nichž jsem věděla, že nejsou moc rušná. Respondenti navíc tuto možnost uvítali, jelikož neznali možnosti kaváren v lokalitách, kde jsme se setkávali. V případě respondenta H2 proběhl rozhovor na místě, které vybral, a to v „jeho“ prostředí, neboť schůzka se konala v plzeňském restauračním zařízení, které provozuje.

U interview jsem byla vždy s respondentem sama. Jakousi výjimku představovalo setkání s respondentem H2, vzhledem k tomu, že místo setkání bylo také místem jeho zaměstnání. V čas, kdy jsme se setkali, nebyli na místě ještě žádní hosté, nicméně respondent asi třikrát odběhl pozdravit své spolupracovníky, a sledování rozhovoru tak bylo poněkud náročnější pro obě strany. Nicméně „třetí osoby“ přítomné na stejném místě do výzkumu nikterak nezasahovaly.

Komunikačním jazykem u všech rozhovorů byla španělština. Jelikož jsem ve Španělsku žila v dětství a také během studií, mluvím tímto jazykem téměř jako rodilý mluvčí. V některých případech tento fakt byl zřejmě zásadním při rozhovorech, domnívám se, že až na respondenta A2 (ovšem v roce 2008) a respondenta H2 by nebyl žádný z oslovených schopen rozhovor vést v českém jazyce. Znalost anglického jazyka všech respondentů, i moje, je poměrně vysoká, avšak i přesto by byly sdělené informace kontaminovány filtrací slovíček v případě jejich neznalosti či způsobem jejich sdělení. Někteří respondenti v rámci rozhovorů užívali český jazyk, respektive česká slova. To bylo v případech, že ve španělštině nenacházeli podobný výraz anebo chtěli situaci popisovanou ve španělštině náležitě vykreslit; jednalo se konkrétně o slova: „panelák“, „pivo“, „chata, chalupa“, „svíčková“ a „knedlíky“.⁴² Ve dvou případech se však respondenti při popisu určité situace uchýlili k užití jazykových kódů, v němž dialogy proběhly.

Zajímavé bylo také sledovat neverbální komunikaci během výzkumu. Někteří respondenti například dodržovali španělský zvyk při přivítání či rozloučení, kdy se lidé letmo políbí na obě tváře, jiní se naopak uchylovali k českému zvyku podání rukou. Snažila jsem se ve všech případech působit neutrálně a nechat první krok na respondentovi, abych viděla, k jaké variantě se nakloní. Neděje se tak však při obchodních schůzkách či v některých případech na prvním setkání. Ve všech případech se se mnou respondenti rozloučili políbením na tváře.

Respondenti téměř vždy odpověděli na všechny dotazy, i když v některých případech velmi stručně anebo vyhýbavě. Soudím, že některým respondentům z řad španělských lektorů, ale i španělských manažerů, se určitý typ otázek zdál intimní (jednalo se nejčastěji o otázky týkající se partnera/partnerky, rodiny či budoucí životní strategie). Další typ otázek, který byl poměrně často

⁴² V této práci jsem v případě replik rozhovorů s respondenty použila svůj český překlad jejich tvrzení. Překlady jsou doslovné, syntakticky jsem je neupravovala. Slova, která respondenti použili v českém jazyce, jsou od španělské výpovědi odlišena verzálkami.

neoblíben, což jsem soudila z vyhýbavých odpovědí, byly dotazy směřující k popsání české ženy a muže, případně jejich srovnání se španělskými protějšky. V případě těchto témat respondenti užívali velmi často strategii: „nevím, o tom jsem ještě/nikdy nepřemýšlel/a“ anebo „nevím, žádný názor nemám, všude jsou různí lidé“.⁴³ Je také možné, že do otázek zahrnujících popis toho „českého“ a případně srovnání se „španělským“ se promítal takt a zdvořilost ke mně jakožto reprezentantce daného národa. Nabyla jsem dojmu, že respondenti nejraději hovořili na téma odlišných českých zvyků a kulturního šoku. Nejstrozeji a nejneochotněji odpovídali na otázky znalostní; ty jsem zredukovala vzhledem k jejich neoblíbě v předchozím výzkumu, ale i tak stále patřily k nejméně oblíbeným. Respondenti totiž na ně odpovídali stroze až dotčeně, zřejmě je chápali jako jakési zkoušení, u kterého se báli, že neobstojí.

Přístup respondentů k těmto rozhovorům byl mnohdy zcela odlišný, od velmi pozitivního přes neutrální až po poměrně negativní nahlížení na celou situaci. Nabyla jsem dojmu, že respondent D2 se na rozhovor velmi těšil, neboť mne dvakrát kontaktoval před samotným setkáním, aby se ujistil, že se bude konat a že se velmi těší. Respondent F2 mi poslal před rozhovorem esej, kterou napsal o svém pohledu na Českou republiku. Oproti tomu respondent E2 dělal „drahoty“ a setkání jsme spolu domlouvali poměrně dlouho. Výpovědi dotázaných se také lišily v otevřenosti i v upřímnosti – od jemného hodnocení, až po kritiku či naprosto neutrální vyjadřování se ke všem tématům.⁴⁴ Také popis určitých témat se lišil: od co nejpřesnějšího a barvitějšího až po co nejstručnější. Jak jsem již zmínila, je možné, že jejich odpovědi podléhaly autocenzuře a došlo ke zkreslení a „vytvoření role“, kterou chtěli mít, neboť věděli, že jsou zkoumáni. Je tedy možné, že výsledky tohoto výzkumu nemusí přesně odpovídat realitě. Tuto „odchylku“ se však snažím minimalizovat právě rozšířením vzorku a využitím údajů z předchozího výzkumu španělských manažerů. Zároveň je potřeba mít na paměti, že i názory respondentů se na s ohledem na čas a zkušenosti s pobytem v České republice mohou vyvíjet a měnit.

Jelikož jsem se snažila všechny rozhovory pojmout neformálně a možná také vzhledem k tomu, že patřím do stejné věkové kategorie jako respondenti, některé rozhovory se odehrávaly spíše v duchu „důvěrné zpovědi“. Dotazovaní se v některých případech také zajímali blíže o mne, o můj život a také o výzkum. Zdá se, že v jednom, možná ve dvou případech lektorů, které jsem dříve neznala, dochází ke snaze udržet se mnou i další kontakt. Respondent D2 mi po ukončení

⁴³ Je nutno podotknout, že ne vždy se muselo jednat o vyhýbavou odpověď, neboť například v případě budoucnosti mladí svobodní lidé častokrát nemají plně hotovou strategii budoucnosti a jejich osud se často mění ze dne na den, aniž by ho sami nějak předem usměrňovali. Stejně tak je možné, i když málo pravděpodobné, že se jejich názor na Čecha a na Česku opravdu neliší od jejich názoru na španělské obyvatele.

⁴⁴ Například respondent C2 mi v rámci výzkumu podal určité faktické informace, které se neshodovaly s informacemi, které rok předtím zaslal do naší jazykové školy, kde byl zaměstnán. Tento fakt z mého pohledu poněkud zpochybňuje celou jeho výpověď.

rozhovoru nabídl, že mi pošle článek, který napsal o České republice, nicméně když jsem ho pak e-mailem o tento článek žádala, tak už se neozval. S respondentem H2 jsme se dohodli na případné další spolupráci při podpoře jeho charitativních projektů.

1.3.2 Projekční kresba

Respondenty jsem v rámci rozhovorů požádala, aby mi nakreslili, jak vidí typickou Češku a typického Čecha. Na tuto prosbu dva respondenti reagovali velmi pozitivně, čtyři neutrálně, dva poměrně zdráhavě a jeden respondent odmítl kresbu realizovat. Ačkoliv se jedná především o psychodiagnostickou metodu, prostřednictvím kreseb jsem nesledovala psychologické rysy respondenta, ale záměrem bylo sledovat jeho reflexi Čechů prostřednictvím charakteristik nakreslených postav.⁴⁵ K použití této metody mne vedla nejen snaha získat přesnější popis a charakteristiku českého muže a ženy (případně jejich komparace se španělskými protějšky), ale také jsem metodu chápala jako „pomocnou berličku“ v případě, že se u respondenta budou objevovat rozpaky nad verbálním popisem české ženy a českého muže (jako tomu bylo v předchozím výzkumu španělských manažerů),

1.3.3 Zúčastněné pozorování

Co se týče přímého pozorování, byla tato metoda použita spíše jako doplňující zdroj informací. Je nezpochybnitelné, že v přirozeném prostředí respondenta bych našla některé prvky, které by mohly jeho výpověď rozšířit, objasnit, podpořit či případně zpochybnit. Všechny rozhovory se konaly v kavárně, kde jsem mohla pozorovat pouze chování respondenta v kavárně, konkrétně jeho komunikaci s obsluhou, ale žádné další situace nebylo možné sledovat.⁴⁶ Přímé pozorování navíc vyžaduje delší období kontaktu s respondentem a jeho prostředím, ale bohužel jsem se do přirozeného prostředí oslovených informátorů nedostala.⁴⁷ Avšak díky přátelskému vztahu s respondentem A2 a B2 jsem měla možnost metodu zúčastněného pozorování využít například při společných několikadenních výletech anebo setkáních v pražských kavárnách. Navíc vzhledem ke vztahu studentka-lektor jsem mohla pozorovat respondenta A2 při práci.

⁴⁵ Kresby respondentů jsou umístěny spolu s komentáři kreseb v přílohách 4A-4H.

⁴⁶ Podmínky výzkumu mi neumožnily ve většině případů se na tuto metodu spolehnout ani v jiných situacích. Občas například probíhají společenské akce organizované Institutem Cervantes, avšak respondenti sami uváděli, že na takové události se nedostávají.

⁴⁷ DISMAN, MIROSLAV. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 50.

1.3.4 Komparace dat

Získaná data jsem nejen analyzovala, ale posléze také srovnávala s daty z výzkumných zpráv podobných výzkumů realizovaných na území České republiky.⁴⁸ Částečně jsem je srovnávala také s daty, které mi respondenti sami poskytli (respondent F2 mi poskytl esej, v níž se zabývá reflexí pobytu v České republice) anebo které jsem si našla na internetu. V této souvislosti bych ještě ráda zmínila, že jako doplňkový pramen mi posloužily internetové stránky Českého rozhlasu (konkrétně rubrika „¡Hola! ¿Cómo estás?“ ve španělské sekci).⁴⁹ V archívu této části jsou totiž v textové a v audio podobě rozhovory, v nichž se cizinci ze všech španělsky mluvících zemí dělí s posluchači o své zkušenosti a pocity z pobytu v České republice. Některé z rozhovorů poskytli rozhlasu i mnou dotázaní respondenti. Zde bylo možné pozorovat, zda v médiích například nedochází k odlišné sebe prezentaci respondentů. Informace z těchto rozhovorů jsem ve výzkumu užila pouze okrajově, neboť se většinou shodovaly s mnou získanými informacemi.

1.4 Hypotézy

Při tvorbě výchozích hypotéz jsem se opírala především o výsledky předchozího výzkumu, který jsem realizovala mezi španělskými manažery žijícími v České republice.⁵⁰ Dále pak jsem brala v potaz odbornou literaturu zaměřenou na výzkumy adaptace migrantů na poměry v České republice a také jsem si uvědomovala rozdílný historický vývoj po druhé světové válce a geografickou polohu obou zemí. Při formulování hypotéz jsem vycházela i z vlastní zkušenosti, kterou jsem získala během několikaletého pobytu ve španělském Madridu a nedávném několikaměsíčním pobytu ve Valencii.⁵¹

Předpokládala jsem, že v případě adaptační strategie bude velmi významnou roli hrát životní perspektiva respondenta, v níž hlavním bodem bude, zda má dotázaný v České republice citové či rodinné závazky. Očekávala jsem dvě odlišné strategie. V případě existence takových

⁴⁸ Jednalo se například o sborník BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Kdo jsem a kam patřím? : identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. 1. vyd. Praha: Sofis : Pastelka, 2005. Dále pak o druhý sborník pod vedením stejných autorek: BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Etnické komunity v české společnosti*. 1. vyd. Praha: ERMAT, 2006. Také o výzkumnou zprávu: UHEREK, ZDENĚK. [A KOL.] *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu : (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové)*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2004. O publikaci: UHEREK, ZDENĚK. HOŠKOVÁ, SIMONA. OTČENÁŠEK, JAROSLAV. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2002. A v neposlední řadě o bakalářskou práci zabývající se velmi podobným tématem: GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003.

⁴⁹ Viz URL <<http://www.radio.cz/es/actual/hola>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁵⁰ Pro výsledky tohoto výzkumu viz kapitola 4.

⁵¹ Antropolog Josef Kandert ve svém článku věnovaném vývoji etnografických výzkumných technik v českých zemích cituje etnografku Drahomíru Stránskou, která klade důraz na to, aby každý badatel dobře znal zkoumaný kraj a měl s ním zkušenosti. KANDERT, JOSEF. *Etnografické výzkumné techniky v českých zemích a důsledky jejich používání*. s. 39. In: Lidé města / Urban People, č. 1/15 (2005), s. 33-51.

závazků jsem se domnívala, že respondent bude svůj život spojovat s Českou republikou v delším časovém horizontu a bude velmi otevřený českému prostředí. V případě absence jakýchkoliv podobných závazků jsem předpokládala jakousi maladaptaci ve smyslu zaujmutí strategie umožňující skloubení nezbytně nutných českých a co nejvíce španělských prvků usnadňující přechodný pobyt.

Domnívala jsem se, že s narůstající délkou pobytu respondenta v České republice, dojde k zaujmutí strategie, jež bude spojena se znalostí českého jazyka, což je jeden z faktorů umožňující vyšší stupeň adaptace a případně i integrace. Asimilaci jsem v žádném případě neočekávala ani u jednoho z respondentů.

Byla jsem přesvědčena, že respondenti budou díky svému zaměstnání velmi spjati s českou kulturou a jejich přátelský kruh budou tvořit především Češi. V případě dalšího přátelského kruhu jsem očekávala zvolení „střední cesty“ a preferenci přátel z latinskoamerických zemí, tj. cizinců, ale zároveň někoho, kdo hovoří stejnou řečí. Předpokládala jsem, že většina osob, kterými se budou mimo práci obklopot, bude pocházet z řad dalších lektorů (hlavně českých kolegů), studentů a v neposlední řadě také z řad přátel jejich partnera/partnerky. Domnívala jsem se, že každodenní styk s českými studenty, který vyžaduje během výuky rozebírání různých situací, jim usnadní adaptaci a že díky němu budou v určité míře dopředu seznámeni s kulturními rozdíly, se kterými se mohou v České republice oproti Španělsku setkat.

Vzhledem k výsledkům předchozího výzkumu španělského managementu v České republice, jsem se domnívala že menší překážkou může v adaptačním procesu představovat jinakost klimatu (nedostatek slunce), jinakost krajiny (absence moře a pláží) a také odlišná strava (česká kuchyně je oproti španělské poměrně těžká).

2. VÝVOJ ČESKO(SLOVENSKO)-ŠPANĚLSKÝCH VZTAHŮ¹

Česko(slovensko)-španělské vztahy zaznamenaly ve svém vývoji určité etapy, během nichž se objevovaly různé trendy. Na základě odborné literatury a jiných zdrojů bych chtěla nastínit jejich historii, a poukázat tak na dimenzi vzájemných česko(slovensko)-španělských vztahů v minulosti. Bude možné sledovat, že v současné době ústí především ve spolupráci na politické, hospodářské a kulturně-vzdělávací úrovni. Spolutvůrci těchto vztahů jsou také respondenti tohoto výzkumu (ať španělští lektoři či španělští manažeři). Nastíněné vztahy také objasní současné sociální, politické, hospodářské a kulturní podmínky obou zemí, které též mohou mít vliv na adaptaci respondentů.

Ačkoliv nebyly česko-španělské vztahy velmi intenzivní, což je dáno hlavně geografickou vzdáleností, jsou jejich dějiny bohaté a nelze je redukovat na jednu kapitolu. Cílem této kapitoly je nastínit vývoj zmíněných vztahů a poukázat především na významnější události, nikoliv podat vyčerpávající historické informace. Pro přehlednost jsou dějiny česko(slovensko)-španělských kontaktů rozděleny do odstavců dle ucelených období vlád panovníků (či rodu nebo státního zřízení) v českých zemích.

2.1 Česko-španělské vztahy od jejich počátku do vzniku Československé republiky

2.1.1 Za vlády Přemyslovců

Odborná literatura datuje první kontakt mezi českými a španělskými zeměmi do roku 973, kdy Prahu navštívil při cestě na dvůr císaře Otty Velikého židovsko-arabský kupec Ibrahím ibn Jakúb. O této návštěvě podal písemnou zprávu chalífovi al-Hakamovi, která je zachována v rukopisu Abu Abaida al Bakrího „Kniha cest a zemí“.² Často je také uváděn význam kultu svatého Jakuba ve středověkých českých zemích. Tomuto španělskému patronovi bylo v Čechách zasvěceno 147 kostelů.³

K prvnímu kontaktu v oblasti vzdělávání došlo roku 1240, kdy do Španělska na univerzitu v Salamance zamířili i čeští studenti. Tato univerzita byla o století později příkladem Karlu IV. při zakládání pražské univerzity.⁴ Za vlády Václava II. a později také Václava IV. byli do Prahy zváni

¹ Tato kapitola vychází z mé bakalářské práce *Španělští manažeři v současné České republice : K otázce adaptace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2007. Oproti původnímu textu byl ten stávající rozšířen, údaje byly zaktualizovány a byla dodána témata relevantní k této práci.

² Dále viz ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 783.

³ Tamtéž, s. 784.

⁴ Tamtéž.

španělští astrologové – známý je především Álvaro Oviedo z Toleda. Tito astrologové předpověděli, že české země postihne zemětřesení, k čemuž došlo roku 1329.⁵

Česko-španělské vztahy by mohly být obohaceny také o dohodu mezi Přemyslem Otakarem II. a Alfonsem X. Moudrým, kdyby „Král železný a zlatý“ nepadl v bitvě na Moravském poli.⁶ Přemysl Otakar II. chtěl podpořit Alfonse X. při získání francouzského trůnu a Alfons mu měl politicky pomoci proti Rudolfovi Habsburskému.

2.1.2 Za vlády Lucemburků

Rod Lucemburků se soustředil na vztahy na bázi vysoké diplomacie. Karel IV. plánoval vydat se na křížovou výpravu proti granadským Maurům. Jeho otec, Jan Lucemburský, mu však tento úmysl rozmluvil. Četné byly i kontakty v náboženské a politické sféře: „...v roce 1433, kdy proti sobě k jednacímu stolu ve švýcarské Basileji zasedli zástupci katolické Evropy a „kacířských“ Čech. Jednou z vůdčích osobností koncilu byl (...) zástupce aragonského krále Juan de Palomar.“⁷ Během husitských válek sympatizovalo katolické Španělsko se Zikmundem. V Čechách bojoval proti „kacířům“ i Španěl Mosén Diego de Valera, který o Praze podává svědectví ve své kronice „Crónica abreviada“.

2.1.3 Za vlády Jiřího z Poděbrad

Další velkou výpravou do katolických království na Pyrenejském poloostrově byla diplomatická cesta vedená Lvem z Rožmitálu v letech 1465-1467, švagrem Jiřího z Poděbrad, který se tímto počinem snažil zastavit tažení proti „kacířským“ Čechům. O cestě zanechal svědectví jeden z účastníků – Václav Šašek z Bířkova; tak vznikl první český cestopis o Španělsku.⁸ V téže době (roku 1458) se mohly České země dostat do povědomí španělské inteligence díky italskému humanistovi Aeneovi Silviovi Piccolominimu, který v latině sepsal „Kroniku českou“.⁹

2.1.4 Za vlády Habsburků

Roku 1526 nastoupil na český trůn rod Habsburků. Jelikož český král Ferdinand I. byl vychován ve Španělsku a byl vnukem Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, česko-

⁵ Tamtéž, s. 785.

⁶ Tyto panovníky spojoval příbuzenský vztah – byli bratřenci.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž, s. 786.

⁹ Tamtéž, s. 787.

španělské vztahy se zintenzívnily, a to především v kulturní oblasti.¹⁰ Roku 1554 vyšla v Čechách „Kosmografie česká“, jejíž autor Zikmund z Púchova umožňuje Čechům přečíst si v mateřštině o dosavadních zámořských plavbách.

S nástupem Habsburků na český trůn se také začala v rámci česko-španělských vztahů uplatňovat sňatková politika: český velmož Vratislav z Perštejna se oženil roku 1555 s Marií Maxmilianou Manrique de Lara a moravský šlechtic Adam z Ditrichštejna roku 1556 pojal za manželku katalánskou šlechtičnu Margaritu de Cardona.¹¹ Tyto rodiny dále zastávaly španělské zvyky a politiku, navazovaly na španělskou kulturu a partneři jejich dětí často pocházeli ze španělských rodů. Například Marie Manrique de Lara se zasloužila o vznik sbírky portrétů španělských renesančních mistrů (dnes umístěna v Nelahozevsi). Své dceři, Polyxeně z Perštejna, věnovala Marie Manrique de Lara renesanční voskovou sošku Jezulátka původem ze Španělska, kterou údajně dostala od sv. Terezie z Ávily.¹² Polyxena sošku darovala českým karmelitánům z kostela Panny Marie Vítězné. Kult tohoto Pražského Jezulátka se v 17. století díky karmelitánům rozšířil po celém světě, a to především do španělsky mluvících zemí.¹³ Za zmínku ještě stojí, že rodiče Margarity de Cardona byli pochováni (stejně jako někteří jiní významní Španělé) v chrámu sv. Víta. Z rodu Ditrichštejnů měl velký vliv syn Adama z Ditrichštejna a Margarity de Cardona, František z Ditrichštejna – stal se olomouckým biskupem a podílel se na šíření katolické víry a španělské kultury.¹⁴

Ferdinand I. roku 1556 pozval do českých zemí jezuitu – v té době se jednalo o nový řád, Tovaryšstvo Ježíšovo, jež založil Ignác z Loyoly roku 1534.¹⁵ Jezuité šířili po českých zemích vzdělání a na mnoha místech království zakládali studentské koleje. Díky nim roku 1573 z olomoucké koleje vznikla druhá nejstarší univerzita v českých zemích. Jejím prvním rektorem byl Španěl Hurtado Pérez.¹⁶ Také čeští jezuité odcházeli šířit vzdělanost – činili tak později (od sklonku 17. století), a to do zemí Nového světa. Ze španělských řádů v českých zemích působili nejen jezuité, ale také piaristé (přišli roku 1631), montserratští benediktíni (přišli roku 1636 a rozšířili v zemi kult Panny Marie Montserratské), bosí augustiniáni, španělští trinitáři, milosrdní a

¹⁰ Tamtéž, s. 788.

¹¹ Tamtéž.

¹² Některé historické prameny spekulují o italském původu sošky.

¹³ Pro více informací viz: FORBELSKÝ, JOSEF A KOL. *Pražské jezulátko*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1992.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁴ O zásluze rodu Ditrichštejnů na rozvoji česko-španělských vztahů pojednává Bohumil Baďura v příspěvku „Ditrichštejnové a Španělsko“ in: BARTEČEK, IVO. RESKA, JAROSLAV. *České země a Španělsko*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 41-56.

¹⁵ Dále viz ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 788.

¹⁶ Více informací na webových stránkách Univerzity Palackého v Olomouci. Dostupné z URL <<http://www.upol.cz/odkazy/o-univerzite/historie-a-soucasnost>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

bosí karmelitáni. V 17. století se zároveň v českých zemích rozšiřuje kult některých španělských světců jako například sv. Ignác, sv. Terezie, sv. Jan z Kříže a jiní. „Z tohoto období také pochází oněch několik slov španělského původu, která se v našem jazyce používají dodnes – *panděro, almara, burnus, merenda* apod.“¹⁷

Také období vlády Rudolfa II. je spjato s vlivem španělského dvora. Rudolf II. byl vychován v Madridu strýcem Filipem II., ale poté, co česká šlechta žádala jeho návrat, rozhodl usídlit se v Praze. Je znám jako milovník žen a krásného umění, ale miloval i koně; těm nechal na Pražském hradě postavit stáje a sochám vystavil nad konírnami sály, z nichž jeden pojmenoval Španělský sál.

17. století je také stoletím kavalírských cest mladých šlechticů do Španělska. Záznamy z jejich cest, v podobě deníku, jsou cenným pramenem pro poznání španělské země očima českých mladíků. Mezi tyto „cestovatele“ rozhodně patří Lev Vilém z Kounic (cesta v letech 1636-1637), Heřman Jakub z Černína (cesta v letech 1681-1682), Jan Bedřich a Karel ze Žerotína.¹⁸

Politický a kulturní vliv v českých zemích měli také španělští velvyslanci, kteří žili především v Praze.¹⁹ Prvním vyslancem španělského dvora byl hrabě Francisco Hurtado de Mendoza, který v Praze působil od roku 1564 do roku 1578. Druhým vyslancem byl humanista Juan de Borja, který zastával úřad tři roky a během svého působení v Praze napsal knihu „Empresas morales“ (Morální emblémy). Dalším v pořadí byl Katalánc Guillén de San Clemente, který v Praze působil od roku 1581 až do své smrti roku 1608 (byl pochován v pražském kostele sv. Tomáše). Býti čtvrtým vyslancem byl pověřen hrabě z Monterrey, Baltasar de Zúñiga, který zastával svůj úřad v Praze do roku 1617 a stal se také ministrem krále Filipa III. Na něj v Praze navázal hrabě z Oñate, Iñigo Vélez de Guevara y Tasis, který ve své době hrál důležitou politickou, diplomatickou a vojenskou roli. Jeho jméno je však známé podle smlouvy, jíž je autorem a která měla za cíl roku 1617 vyřešit problém následnictví na habsburský trůn. Tento, ve své době nejvlivnější španělský vyslanec v českých zemích, zasáhl do českých dějin také v souvislosti s porážkou Albrechta z Valdštejna.²⁰ Španělští vojáci se totiž účastnili roku 1620 bitvy na Bílé hoře a jejich vojska se na českém trůně přirozeně snažila upevnit habsburskou moc. Ke konci třicetileté války, kdy se švédská vojska snažila dostat přes Karlův most, stáli v čele barikády

¹⁷ KAŠPAR, OLDŘICH. *Koruna a srdce Evropy : Na cestu do Španělska*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1992, s. 14.

¹⁸ O cestách mladých kavalírů do Španělska a cestovních zápisech duchovních pojednává Simona Binková v příspěvku „Španělsko pohledem českých cestovatelů 17. století“ in: BARTEČEK, IVO. RESKA, JAROSLAV. *České země a Španělsko*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 81-88.

¹⁹ ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 789.

²⁰ Více informací o španělských vyslancích v Praze viz článek „Los primeros Embajadores de España en Praga“. Dostupné z URL <<http://www.radio.cz/es/articulo/805>> [Naposledy navštíveno 3. 1. 2006].

pod mosteckou věží jezuitští studenti v čele s rektorem, neoscholastickým filosofem, Španělem Rodrigem Arriagou.

Nelze opomenout ani rozvoj vědy a vzdělanosti. Pobělohorská atmosféra v Čechách se dostala do povědomí španělských čtenářů prostřednictvím děl Baltasara de Graciána – „Kritikon“, Lopeho de Vegy – „Bohemia convertida“ (Čechy na víru obrácené) a „El hijo piadoso“ (Zbožný syn) a Francisca de Rojas hrou „Venceslas“ (Václav).²¹ Ze španělských vzdělanců v Čechách je nutno zmínit neoscholastického filosofa Rodriga Arriagu. Ve Španělsku působil zase český matematik a geometr Jakub Kresa, který měl nesporně velkou zásluhu na rozvoji těchto disciplín v 17. století a jehož základní díla vyšla ve své době i ve Španělsku.²²

Mezi významné postavy českých dějin patřili také císařští vyslanci ve Španělsku. Důležitou osobností byl hrabě Harrach, který v Madridu působil ke konci 17. století a poté si s sebou odvezl sbírku španělských obrazů, kterou zčásti nechal ve Vídni a zčásti v českém zámku v Hrádku u Nechanic. Tento post vykonával také kníže A. A. J. Lobkowicz, který mezi oběma zeměmi rozvíjel hospodářskou spolupráci.²³ Dalšími důležitými vyslanci byli Josef Klement Kounic (zastával úřad v 2. polovině 18. století) a Alois Václav Kounic (vyslanec až do roku 1806).²⁴

V 19. století došlo v českých zemích k prudkému rozvoji v oblasti českého národního života, pro který byla charakteristická snaha „přiblížit Čechy ostatní Evropě a Evropu Čechám.“²⁵ Tento „trend“ se nejvíce odrážel v kulturním životě. Čeští umělci totiž začali cestovat do Španělska. Ve Španělsku nacházelo inspiraci několik z nich, a to především řada romantiků (například Julius Zeyer, Svatopluk Čech a Jakub Arbes). Obrozenecké časopisy (Hlasatel český, Květy české, Česká včela a jiné) přinášely články, studie, kritiky a překlady španělských literárních děl, a také reportáže z cest do Španělska. V roce 1866 bylo poprvé přeloženo do češtiny Cervantesovo dílo Don Quijote de la Mancha. Tento román, který bylo možné si předtím v českých zemích přečíst ve španělštině, francouzštině a němčině, ovlivnil řadu českých umělců nejen v té době, ale i dnes. V roce 1855 v Praze tančila španělská umělkyně Pepita de Oliva. Její podobizna bývá ztvárňována na českých porcelánových výrobcích a její jméno nese látka „pepita“. V roce 1907 v Praze vystavoval své obrazy španělský malíř Ignacio Zuloaga. Jeho prostřednictvím navazuje sběratel Vincenc Kramář kontakt s Pablem Picassem a roku 1910 kupuje jeho obrazy.²⁶

²¹ ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 792.

²² Tamtéž, s. 794.

²³ Tamtéž, s. 793.

²⁴ BENEŠ, VLASTISLAV. *Španělsko a Španělé*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 95.

²⁵ ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 794.

²⁶ Tamtéž.

Velmi významným okamžikem v dějinách česko-španělských vztahů je i rok 1900, kdy byla na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze zahájena hispánská studia.²⁷

2.2 Česko(slovensko)-španělské vztahy od vzniku Československé republiky do roku 1989

Po rozpadu rakousko-uherských říší vztahy Španělska s českými zeměmi na chvíli ochladly. Roku 1919 Španělské království navázalo oficiální styky s Československou republikou. Vztahy se nejprve obnovily po diplomatické a politické stránce.²⁸ Roku 1921 začal v Madridu působit první český zastupitelský úřad v čele s Vlastimilem Kybalem.²⁹ „Byla to i zásluha Španělského kroužku (*Círculo Español de Praga*), jehož členy byli mj. historik a diplomat Vlastimil Kybal, etnolog Albert Vojtěch Frič a další hispanisté.“³⁰ Španělský kroužek podporoval rozvoj česko-španělských vztahů a díky němu navštívilo Československo mnoho španělských umělců, literátů, průmyslníků, studentů... Významné dílo v oblasti české literatury představuje kniha Karla Čapka „Výlet do Španěl“, kterou vydává roku 1929 na základě zkušeností ze své cesty do Španělska uskutečněné roku 1913.³¹

Také na univerzitní půdě se dostává do povědomí studentů španělský jazyk – první lektorkou španělštiny na pražské univerzitě byla Antonie Dickertová.³² O několik let později, roku 1933, přijíždí na Masarykovu univerzitu a později se přemísťuje na pražskou univerzitu republikán Francisco Javier Fariña. Tento španělský učitel pokládá v Praze základy moderní hispanistiky.³³

Vzájemné vztahy vzkvétaly do té doby, než byly v roce 1933 přerušeny kvůli španělské občanské válce. V této válce bojovalo proti Frankovi také zhruba dva tisíce československých dobrovolníků v tzv. interbrigádách.³⁴ Do exilu, právě do Československa, odešel po vzniku druhé španělské republiky roku 1933 španělský král Alfons XIII.³⁵ Kvůli španělské občanské válce se

²⁷ Tamtéž, s. 795.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ O zásluze Vlastimila Kybala na rozvoji česko-španělských vztahů pojednává i Ivo Barteček v příspěvku „Vlastimil Kybal a Španělsko“ in: BARTEČEK, IVO. RESKA, JAROSLAV. *České země a Španělsko*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 105-113.

³⁰ BENEŠ, VLASTIMIL. *„Španělsko a Španělé“*. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 98.

³¹ ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 796.

³² Tamtéž, s. 795-796.

³³ Pro více informací viz článek „*Fundador de la hispanística moderna de Praga*“. Dostupný z URL <<http://www.radio.cz>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

³⁴ ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 796.

³⁵ První španělská republika 1873-1874, druhá španělská republika 1931-1936.

československé velvyslanectví přesunulo roku 1938 do Barcelony; ta byla roku 1939 obsazena Frankovými vojsky, a tak roku 1939 zde velvyslanectví ukončilo svoji činnost.³⁶

Po druhé světové válce se do Československa uchýlily desítky španělských republikánských emigrantů.³⁷ Co se týče československých emigrantů nejen bezprostředně po událostech v únoru 1948, ale i během vlády komunistické strany v Československu, nebylo Španělsko jejich častou destinací.

Válečné události a historický vývoj po roce 1945 vedly k tomu, že došlo k výraznému ochlazení vzájemných vztahů a k jejich rozvoji došlo až po Frankově smrti roku 1975. Během tohoto třicetiletého období se vztahy omezily na minimum, a to pouze v hospodářské a kulturní sféře, kde k rozvoji přispělo podepsání několika bilaterálních smluv a dohod.³⁸

Nejčastější kontakty mezi oběma zeměmi se tedy odehrávaly v kulturní a umělecké sféře. V roce 1946 se v Praze konala první poválečná výstava „pařížských“ výtvarníků, v rámci které vystavovali svá díla španělští republikánští malíři, a to především Pablo Picasso, Julio González, Oscar Domínguez, Manuel Viola a další.³⁹ Také v českých písních se často objevovala španělská tematika – například: „Vdovy z Córdoby“, „Lodě plují do Triany“ nebo „Slavíci z Madridu“.⁴⁰ Od roku 1956 se československé filmy účastnily filmového festivalu v San Sebastiánu, kde v roce 1957 byl oceněn film Dědeček automobil a roku 1964 také film Limonádový Joe.⁴¹ Do Španělska začaly pronikat i českoslovenští hudebníci (mezi prvními Pražské trio, Kvarteto FOK...), umělci (Národní divadlo, Janáčkova opera...) a folklórní soubory.⁴²

V roce 1973, téměř ke konci Frankovy vlády, byla zřízena konzulární a obchodní zastoupení v obou zemích. O čtyři roky později, na začátku vlády krále Juana Carlose I. Bourbonského, byla vzájemně obnovena činnost velvyslanectví.⁴³

V Madridu se konala roku 1986 výstava Praga – corazón de Europa (Praha – srdce Evropy), která poskytla obraz o vývoji česko-španělských vztahů a o Praze. Česká kultura se také mohla

³⁶ BENEŠ, VLASTISLAV. *Španělsko - Andorra*. 1. vyd. Praha: PRESSFOTO, 1982, s. 196.

³⁷ ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 796.

³⁸ Viz příloha 5.

³⁹ BARTEČEK, IVO. RESKA, JAROSLAV. *České země a Španělsko*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 96-7.

⁴⁰ Pro více informací viz článek „*España fue siempre para los checos un país romántico por excelencia*“. Dostupný z URL <<http://www.radio.cz/es/articulo/46804>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁴¹ Dle filmové databáze DFB.CZ. Dostupný z URL <<http://www.fdb.cz/filmy-fotogalerie-8324/5939-dedecek-automobil.html>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. Dostupný také z URL <<http://www.fdb.cz/filmy-ceny/11492-limonadovy-joe-aneb-konska-opera.html>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁴² ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995, s. 796.

⁴³ Tamtéž, s. 797.

vrýt do povědomí španělské veřejnosti prostřednictvím knihy „El libro español en Bohemia“ (Španělská kniha v Čechách) vydané roku 1989.⁴⁴

2.3 Česko(slovensko)-španělské vztahy od „sametové revoluce“ do roku 1993 a současné česko-španělské vztahy

Po roce 1989 dostaly česko-španělské vztahy naprosto jiný rozměr: vzájemné vztahy se zintenzívnily ve všech oblastech, veřejnost obou zemí je více informovaná o kultuře, ekonomice, politice atd. té druhé země, na běžném pořádku jsou studijní či pracovní výměny a pobyty, turistické zájezdy, a v neposlední řadě nejsou neobvyklá ani smíšená manželství. Politické, hospodářské, kulturní a sociální děje tohoto období měly přímý i nepřímý vliv na osud respondentů.

2.3.1 Státní instituce působící v České republice a ve Španělsku⁴⁵

Ve Španělsku zastupuje Českou republiku Velvyslanectví České republiky, v jehož čele od října 2004 působí RNDr. Martin Košatka, CSc. Dále se v zemi nachází honorární konzuláty, a to konkrétně v Barceloně, Benidormu, Oviedu, Tenerife, Jérezu de la Frontera a od 31.3.2008 také na Palmě de Mallorca.⁴⁶ Dalšími českými státními subjekty jsou: Czech Trade v Madridu (ředitel Ing. Petr Pavlík), Česká centrála cestovního ruchu – Czech Trade (ředitelka Ing. Kateřina Menclová) a v prosinci 2003 otevřené České centrum (ředitelka PhDr. Adriana Krásová).

Zastupitelský úřad má také Španělské království v České republice; jeho vedoucím je pan Arturo Laclaustra Beltrán. Dalšími státními subjekty zastupujícími Španělsko a úzce spolupracujícími s velvyslanectvím jsou: Španělská obchodní komora, Oddělení pro záležitosti vzdělávání, Oddělení turistiky, Vojenské oddělení a Instituto Cervantes (otevřeno v Praze 12. září 2005, ředitel Iñaki Abad). V České republice mají zastoupení také vlády některých španělských autonomních oblastí (Andalusie, Baskicko, Katalánsko, Valencie...), jejich obchodní kanceláře se snaží především pomoci podnikatelům tamních oblastí uspět na českém trhu.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Jména ředitelů a vedoucích zmíněných institucí jsou platná k 29. srpnu 2008.

⁴⁶ Dle Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Dostupné z URL <<http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={061EAA16-49AA-4574-83C8-19C999B2313E}#1.15>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

2.3.2 Češi ve Španělsku a Španělé v České republice

Dle oficiálních údajů Ministerstva práce a sociálních věcí Španělského království, a také České republiky jsou počty španělských občanů v České republice a českých občanů ve Španělsku s trvalým či jiným druhem pobytu následující:

- k 31.12.2007 bylo ve Španělsku 6212 Čechů⁴⁷
- k 31.5.2008 bylo v České republice 498 Španělů⁴⁸

Je velmi pravděpodobné, že tyto oficiální počty neodpovídají skutečnosti a že reálný počet Čechů žijících na území Španělska je několikanásobně vyšší, podobná situace zřejmě bude i u španělských občanů žijících v České republice. Od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, existuje volný pohyb osob - španělští i čeští občané se mohou na našem území druhého státu pohybovat bez toho, aniž by svůj pobyt byli nuceni hlásit na svém velvyslanectví.

V současné chvíli obě země umožňují občanům protější strany uplatnit se na jejich pracovním trhu. Není již potřeba pracovního povolení. Po vstupu do Evropské unie bylo (dle Zákona č. 435 / 2004 Sb.) občanům Španělského království povoleno pracovat v České republice, a to bez podstoupení zdlouhavých administrativních procesů.^{49,50} Španělsko otevřelo svůj pracovní trh českým občanům 1. května 2006. Od tohoto roku je možné pozorovat výrazný nárůst počtu českých občanů ve Španělsku; je tedy možné, že toto číslo v blízké budoucnosti ještě poroste.⁵¹

2.3.3 Politické styky a mezinárodní smlouvy

Od roku 1989 dochází mezi oběma zeměmi k častým návštěvám politiků a významných představitelů obou zemí.⁵² Bylo podepsáno také množství bilaterálních smluv zajišťujících vzájemnou spolupráci na různých polích: kulturním, politickém, obchodním...⁵³ Španělsko je

⁴⁷ Údaje pochází z *Anuario estadístico de inmigración*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2007. Dostupné z URL <http://extranjerios.mtas.es/es/general/DatosEstadisticos_index4d9269a57dacc75e121882543c81c7bf.html?imprimible=1&buscador=false> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. Průměrný věk Čechů žijících ve Španělsku je 31,7 let. Počet mužů je 2729 a žen 3482.

⁴⁸ Z celkového čísla 498 španělských obyvatel, tvoří 325 mužů a 173 žen. Údaje pochází z Českého statistického úřadu. Dostupné z URL <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/8D0032C579/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/8D0032C579/$File/c01t01.pdf)> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁴⁹ Zákon o zaměstnanosti č. 435 / 2004 Sb. Dostupný též z URL <http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/z_435_2004> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁵⁰ Je možné, že v souvislosti s usnadněním zahájení pracovního procesu, v České republice přibývá španělských občanů. Oproti 31. 3. 2006, kdy jich pobývalo na území České republiky 302, jejich počet dosud narostl o dvě třetiny. Údaje pochází z Českého statistického úřadu. Dostupné z URL <[http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/36A941E265013E09C125717E004E64E6/\\$File/c01a90t.pdf](http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/36A941E265013E09C125717E004E64E6/$File/c01a90t.pdf)> [Naposledy navštíveno 1. 6. 2006].

⁵¹ Dle *Anuario estadístico de inmigración*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2004. byl počet Čechů žijících ve Španělsku k 31. 12. 2004 – 2166 osob. Dostupné také z URL <http://extranjerios.mtas.es/es/general/ANUARIO_INMIGRACION_2004.pdf> [Naposledy navštíveno 1. 6. 2006].

⁵² Viz příloha 7 a 8.

⁵³ Viz příloha 6.

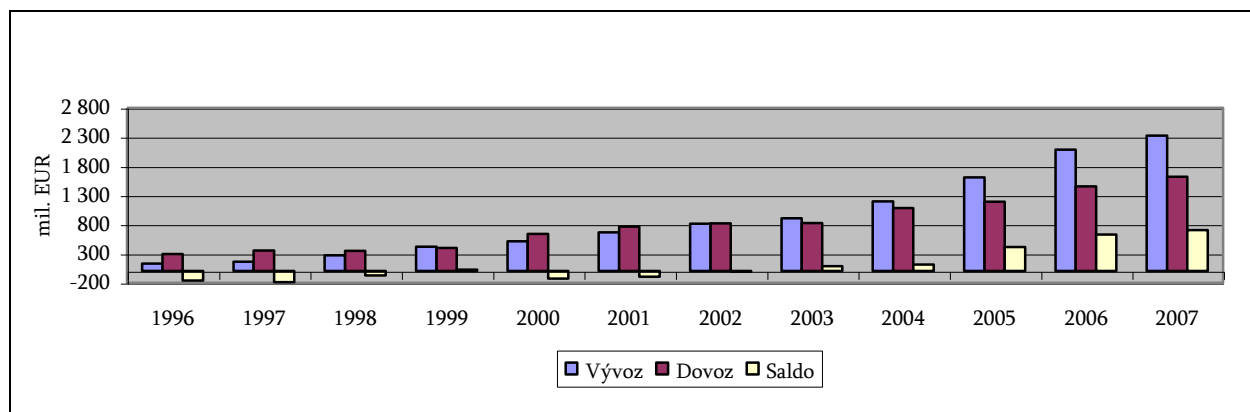
členem podobných mezinárodních organizací a institucí jako Česká republika: OSN, NATO, EU a další.⁵⁴

2.3.4 Vzájemné obchodní styky⁵⁵

Ke skutečnosti, že obchod mezi Českou republikou a Španělskem od roku 1989 vzkvétá, se české ekonomické deníky vyjadřují čím dál častěji.⁵⁶ Ovšem i španělský novinář a ekonom žijící v České republice, Gustavo Monge, věnoval tomuto fenoménu pozornost ve své nedávno vydané monografii „Yo también estuve en Praga“.⁵⁷

Za posledních deset let vzrostl český vývoz více než 12-ti násobně a dovoz čtyřnásobně. Poprvé po dlouhé době český vývoz přesáhl dovoz v roce 1999 a od roku 2003 tato (pro nás příznivá) tendence dále pokračuje. I uplynulý rok 2007 a počátek roku 2008 tento trend potvrdil, a pokračuje tak celkový nárůst obchodní výměny. Česká republika zároveň stále navyšuje svou aktivní obchodní bilanci, i když meziroční nárůst již nebyl tak veliký jako ve dvou předešlých letech. V roce 2007 již saldo dosáhlo hodnoty 704 milionů EUR. Za tento, pro nás pozitivní trend, vděčíme především růstu české ekonomiky a zároveň ztrátě španělské konkurenceschopnosti.

Tabulka 1: Vývoj obchodní výměny České republiky se Španělskem za posledních 11 let⁵⁸

⁵⁴ Více o teritoriálních informacích o současném Španělsku viz kapitola 3.1.

⁵⁵ Údaje v této podkapitole vychází z informačního materiálu „*Souhrnné teritoriální informace – Španělsko*“. Dostupný z URL <<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/spanelsko/1000541/>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁵⁶ Expanzi španělského obchodu v České republice se věnují například články: MOSTÝN, MILAN. KLAUSMANNOVÁ, ALEXANDRA. *Šéfové španělských firem hledají v Praze partnery*. In: Hospodářské noviny, 1. 11. 2005. Dostupný z URL <<http://www.ihned.cz>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. *Česko-španělské obchodní vztahy*. In: Building World Magazine, č. 1, květen 2005.

⁵⁷ Autor se zaměřil především na rozvoj španělských společností a vývoji menších španělských firem v České republice od roku 1989 do příchodu giganta v podobě Telefónicy. V textu popisuje osudy jednotlivých firem a jejich majitelů, zaměřuje se především na ekonomické strategie, ale zmiňuje i potíže, s nimiž se setkávali manažeři při příchodu do českého prostředí. Viz MONGE, GUSTAVO. *Yo también estuve en Praga: Crónicas empresariales españolas*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2006.

⁵⁸ Údaje vznikly spojením dvou tabulek Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky: 1. za období 1996-2006 a 2. za období 1998-2007. 1. Dostupné z URL <<http://download.mpo.cz/get/26571/29792/320166/priloha001.xls>> [Naposledy navštíveno 1. 6. 2006]. 2. Dostupné z URL <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/spanelsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000541/>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

Největší podíl (cca 25%) na vzájemném obchodu tvoří automobilový průmysl (díly a součástky motorových vozidel a osobní automobily). Zemědělský obchod představuje zhruba 8% z celkového vzájemného obchodu České republiky se Španělskem.

2.3.4.1 Export do Španělska

Nejčastějším vývozním artiklem jsou automobily (Škoda) a součástky pro automobilový průmysl, digitální přístroje, pneumatiky, plastové výrobky, telekomunikační a radiové přístroje, koupelnové systémy (Ravak)... Dále pak v menší míře sklo a sklářské výrobky, nábytek a optické přístroje. Mezi ceněné artikly patří také hudební nástroje (především značky Petroff, Dnak a Strunal).⁵⁹ Co se týče agrární sféry, vyváží Česká republika do Španělska nejčastěji živočišné a více zpracované produkty jako například slazené a zahuštěné mléko, smetanu, pivo a další potravinové přípravky.⁶⁰

2.3.4.2 Import ze Španělska

Česká republika dováží především podobné artikly jako vyváží: osobní a nákladní automobily a jejich příslušenství, radiové a TV přijímače, elektromotory, klimatizační zařízení. Dále pak zemědělské plodiny – nejčastěji citrusové plody, poté rajčata a okurky.⁶¹

2.3.4.3 Španělské firmy v České republice

Dle údajů Španělské obchodní komory v Praze bylo v srpnu 2004 v České republice zhruba 166 česko-španělských firem.^{62,63} Mezi významné španělské investice na našem území patří podnik Irausa Bohemia (automobilové součástky), Gamex (plastické obaly pro potravinářský průmysl), Copreci (elektronické komponenty), Barceló (hotel), Mango (obchod s módou), Zara (obchod s módou), Destroy (obchod s obuví), Laufen Jika (sanitární keramika), Anecoop (zemědělské produkty) a jiné. V roce 2002 vstoupila na český kapitálový trh významná stavení společnost OHL Madrid (Obrascón-Huarte-Lain), která koupila firmy ovládané konsorciem ŽS Brno. Dalším významným obchodním krokem byl vstup španělské společnosti Telefónica na český trh v létě roku 2005, kdy došlo ke koupi majoritního podílu Českého Telecomu.

⁵⁹ „*Souhrnné teritoriální informace – Španělsko*“, str. 45. Dostupný z URL <<http://sql.czech.cz/exportsoubory/080.doc>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁶⁰ Tamtéž, s. 46.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Toto číslo 166 česko-španělských firem tvoří 76 českých firem dovážejících produkty a služby ze Španělska, 5 českých firem vyvážejících produkty a služby do Španělska, 38 českých firem se spolu/vlastněných jinou španělskou firmou, 10 českých firem se spolu/vlastníkem španělské fyzické osoby; ostatní firmy nebyly klasifikovány.

⁶³ Španělská obchodní komora mi později – s odvoláním na ochranu osobních údajů – aktuální údaje již neposkytla.

2.3.4.4 České firmy ve Španělsku

Ve Španělsku působí několik českých firem a joint-venture. Mezi nejznámější patří firma Subterra Praha (stavebně-tunelářské projekty), VOKD Ostrava (geologické aktivity), Ravak (zařízení koupelen), Šmeral Ibérica (kovací zařízení), Škoda Ibérica (automobilový průmysl), Jablonex Ibérica (sklo a bižuterie), Beer Trade a Škoda Export. Kancelář mají v Madridu také České aerolinie. Mezi nejznámější exportéry patří nejen výše zmíněné firmy, ale i Spolana Neratovice, Elektroporcelány Louny, Tescoma, Praga Music Export...⁶⁴

Od roku 1993 se české investice ve Španělsku soustředily především na sektory obchodní distribuce, nemovitosti a stavebnictví. Od roku 2004 se zaměřovaly především na oblasti služeb (hlavně spojených s hotelnictvím a turismem) ve středomořské oblasti a na Kanárských ostrovech.

2.3.4.5 Cestovní ruch

Po roce 1989 se cestovní ruch stal novým fenoménem ve vzájemných vztazích. Turismus mezi oběma zeměmi se rozvíjí poměrně rychlým tempem. O tomto jevu svědčí například postupné zřizování přímých pravidelných letů z České republiky do dalších velkých španělských měst a turisticky atraktivních lokalit. České turisty již dlouhá léta láká pobřeží Středomořího moře (nejčastěji navštěvovaným místem je Costa Brava) a Kanárské ostrovy. Pro mnohé je Španělsko také lákavým místem k poznávání (Santiago de Compostela, Barcelona, Granada, Córdoba, Sevilla a jiné).⁶⁵ O rozvoji turistického ruchu svědčí i nedávný vznik honorárních konzulátů ve španělských turisticky frekventovaných lokalitách (Benidorm, Palma de Mallorca).

Stejně tak Praha nadchla španělské turisty svojí krásou a z počátku 90. let i velmi nízkými cenami. V současné době Španělé navštěvují ve velké míře nejen Prahu, ale také Karlovy Vary a jiná lázeňská města. Kancelář CzechTourism v Madridu se snaží zvýšit návštěvnost také českých hradů, zámků, historických měst, církevních památek a poutních míst.⁶⁶

⁶⁴ „*Souhrnné teritoriální informace – Španělsko*“, str. 47-8. Dostupné z URL <<http://sql.czech.cz/exportsoubory/080.doc>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁶⁵ Český statistický úřad registruje v roce 2003 celkem 232 200 a v roce 2004 celkem 196 000 uskutečněných cest Čechů do Španělska za účelem trávení volného času a rekreace. V tomto ohledu se Španělsko stalo v roce 2001 a 2002 šestou Čechy nejnavštěvovanější zemí za účelem rekreace a trávení volného času. Dostupné z URL <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/CB00323FD5/\\$File/92080568.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/CB00323FD5/$File/92080568.pdf)> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁶⁶ Podle údajů Českého statistického úřadu v roce 2007 přijelo do České republiky 256 722 španělských návštěvníků; z daného počtu jich zamířilo 236 977 do hlavního města Prahy. Dostupné z URL <http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/statistiky_zemi/spanelsko.pdf> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

2.3.5 Vzdělání

Obě země spolu udržují velmi živé vztahy na úrovni vzdělání. Vzhledem k tomu, že španělský jazyk patří mezi nejrozšířenější jazyky na světě, je zřejmé, že v České republice bude převažovat zájem o španělskou kulturu. Příležitostí naučit se španělský jazyk v České republice neustále přibývá, a to nejen v rámci vzdělávání na kurzech komerčních jazykových škol, ale také v rámci povinné školní docházky. Zájem o znalost španělského jazyka projevují nejen děti, ale i jejich rodiče.

2.3.5.1 Vzdělání od mateřské až po střední školy

Během několika týdnů bude v České republice otevřena první mateřská škola, v níž bude výuka vedena ve španělštině rodilým mluvčím.⁶⁷ Základní školy většinou nabízí možnost výuky španělského jazyka jakožto volitelného předmětu. Čeští studenti středních a vysokých škol mají možnost se blíže seznámit se španělským jazykem a kulturou, a to jak studiem daného jazyka a kultury či přímo studiem v daném jazyce. V současné době v České republice existuje 5 dvojjazyčných česko-španělských gymnázií – v Praze, Brně, Ostravě, Olomouci a Českých Budějovicích.⁶⁸

2.3.5.2 Vzdělání na vysokoškolské úrovni

Studenti vysokých škol mají možnost studovat hispanistiku na Univerzitě Palackého, Masarykově a Karlově univerzitě. Nabídnut je také obor překladatelství a tlumočnictví španělského jazyka a v neposlední řadě vznikly i studijní obory jako Španělština v obchodní sféře a Učitelství španělského jazyka a literatury na Ostravské univerzitě. V rámci českého vysokoškolského vzdělávání je nabízeno mnoho jiných přednášek zabývajících se španělskou kulturou na ostatních vysokých školách a oborech (například na iberoamerikanistice Filosofické fakulty Univerzity Karlovy, na diplomacii a mezinárodním obchodu Vysoké školy ekonomické v Praze a jiných). V Praze je také od roku 1994 otevřena manažerská fakulta, Czech Management Institut, španělské vysoké školy ESMA-ESMATUR Barcelona. Tříleté studium oboru Podnikový

⁶⁷ Telefonicky jsem se 29. 8. 2008 spojila s kontaktní osobou soukromé mateřské školy Medvídek. Z rozhovoru vyplynulo, že školka bude v provozu od října 2008. Především se očekává dětská klientela z řad španělských rodin, které bydlí v Praze. Vzhledem k tomu, že neexistuje návaznost vzdělání po ukončení mateřské školy, spojila se kontaktní osoba mateřské školy Medvídek s Velvyslanectvím Španělského království a v současné chvíli je údajně v jednání možný projekt - vznik španělské (či dvojjazyčné?) základní školy.

⁶⁸ Dle vyhlášky Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky č. 281/2001 Sb. jsou evidována 3 dvojjazyčná gymnázia, v jejichž rámci byly dvojjazyčné třídy zřízeny ve spolupráci se Španělskem. Jedná se o Gymnázium Budějovická v Praze, Gymnázium Bystrc v Brně a Gymnázium Čajkovského v Olomouci. Dostupné z URL <<http://www.msmt.cz/Files/DOC/3-2002.doc>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. Dále jsou provozovány dvojjazyčné česko-španělské třídy na Biskupském gymnáziu J. N. Neumanna v Českých Budějovicích a na Gymnáziu Hladnov v Ostravě.

management na této vysoké škole je akreditováno v systému španělských vysokých škol, absolventům je diplom nostrifikován Vysokou školou ekonomickou v Praze.

Ve Španělsku se slovanskými kulturami zabývají Fakulty slovanské filologie následujících univerzit: Universidad Complutense de Madrid, Universidad de Barcelona a Universidad de Granada. V rámci studia na těchto fakultách je možno se zapsat i do kurzů češtiny⁶⁹. Český jazyk není dostatečně lákavým pro komerční jazykové školy, nicméně České centrum v Madridu plánuje v budoucnosti otevřít kurzy českého jazyka pro veřejnost.

Obě země se v rámci projektů Evropské unie podílí na programu Socrates, díky kterému se i respondenti tohoto výzkumu účastnili podprogramu Erasmus – jedná se o výměnu vysokoškolských studentů, španělští studenti tedy mají možnost poznat český jazyk, kulturu a studium na české univerzitě (do projektu jsou zapojeny univerzity například v Plzni, Praze, Brně, Olomouci...); a stejně tak existuje možnost pro české studenty vycestovat do Španělska (tento projekt podporují například univerzity v Madridu, Granadě, Salamance, Santiagu de Compostela...).⁷⁰ Také další projekt Evropské unie zaměřený na odborné vzdělávání, program Leonardo, umožňuje stážistům obou zemí vycestovat a poznat zákoutí druhého státu.⁷¹

2.3.5.3 Vzdělávání na jazykových školách

Komerční jazykové školy otvírají pro veřejnost každým semestrem rozmanité kurzy španělského jazyka. V září 2005 začal v tomto směru vyvíjet činnost i Instituto Cervantes, který mimo jiné nabízí možnost vždy 3x do roka složit mezinárodně uznávanou zkoušku španělského jazyka DELE. Dle stále se rozšiřujících nabídek kurzů jazykových škol a Instituto Cervantes lze soudit, že je po studiu španělského jazyka v českém prostředí (především v hlavním městě) velká poptávka.

2.3.6 Kultura

O kulturní „vyžití“ se starají především centra propagující kulturu a jazyk dané země, tedy nedávno otevřená Česká centrum v Madridu a Instituto Cervantes v Praze. Obě centra nabízí

⁶⁹ O nebývalém velkém zájmu španělských studentů o český jazyk hovořila 13. února 2002 pro Český rozhlas (Radio Praga) Markéta Pilátová z olomoucké univerzity – lektorka českého jazyka ve Španělsku: „...na univerzitě v Granadě jsme nabídli intenzivní kurz češtiny, mysleli jsme si, že přijde tak 10 až 20 lidí, ale dostavilo se jich zhruba 130... zdá se, že čeština je v módě...“

⁷⁰ Viz např. seznam smluv partnerských univerzit účastnících se programu Sokrates/Erasmus na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Dostupný z URL <<http://www2.ff.cuni.cz/FF-299.html>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁷¹ Pro více info o podílu české a španělské straně na evropských vzdělávacích programech viz: SOUTO OTERO, MANUEL. MCCOSHAN, ANDREW. *Study on Access to Education and Training – Tender No EAC/38/04, Lot 1*. ECOTEC, 2005. Dostupný z URL <<http://ec.europa.eu/education/doc/reports/doc/access.pdf>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

bohatý kulturní program: od odborných přednášek, přes filmové projekce a výstavy až po jazykové kurzy. Dále pak povědomí o druhé zemi může vzrůstat díky dnům věnovaným španělské či české kultuře v protější zemi. Tyto dny jsou organizovány různými společnostmi, zájmovými skupinami, kulturními organizacemi...

Za zmínku stojí například účast České a Slovenské federativní republiky na EXPO '92 v Seville v roce 1992, která se stala významnou událostí. V říjnu roku 1996 se v Ostravě díky místní univerzitě a Španělskému velvyslanectví konaly Dny španělské kultury. Oproti tomu se v Madridu konal v březnu 2002 mezinárodní kongres na téma Španělsko a slovanský svět. V Praze se také 12. března 2003 konal ve spolupráci s Obchodní kanceláří španělského velvyslanectví večer „Rytmus a tance španělského businessu“, jehož cílem bylo přiblížit španělské obchodní prostředí a také se ho účastnili někteří z respondentů. Do rozšiřování povědomí o Španělsku se zapojil i Český rozhlas – stanice Vltava, která věnovala letošní rok; v určitých vysílacích časech přináší posluchačům informace o španělských dějinách, kultuře, osobnostech atd. a program doplňuje rozmanitými články na svých webových stránkách⁷²

2.3.7 Umění⁷³

Po roce 1989 zesílilo povědomí španělských i českých občanů o kultuře a umění druhé země. O jejich propagaci se snažila nejen velvyslanectví (a různé kulturní či jiné organizace) obou zemí prostřednictvím výstav, seminářů, koncertů, festivalů atd., ale došlo k jejich šíření díky prostředkům masové kultury.

2.3.7.1 Malířství

Velmi významná sbírka portrétů španělských renesančních umělců (Antonio Moro, Juan Panteja de la Cruz, Alonso Sánchez Coello...) se nachází v zámku Nelahozeves. Tato lobkovická sbírka představuje jednu z největších sbírek španělských maleb z 16. a 17. století nacházející se mimo území Španělska.

Národní galerie České republiky vlastní Poprsí Krista od El Greca, Goyův portrét Miguela Lardizábala a ve Veletržním paláci již několik let vystavuje Kramářovu sbírku Picassových obrazů. Dále se pyšní díly moderních španělských malířů jako Joana Miró, Oscara Domingueze, Antoni Tapiése a jiných.

⁷² Pro více info viz stránky stanice Vltava. Dostupné z URL <http://www.rozhlas.cz/vltava/porady/_porad/4005> [Naposledy navštíveno 28. 7. 2008].

⁷³ Pro více info viz: BENEŠ, VLASTISLAV. „*Španělsko a Španělé*“. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 96-97.

2.3.7.2 Fotografie

Mezi významné fotografické výstavy poslední doby lze považovat výstavu děl českých architektů z období mezi světovými válkami, která se konala v řadě španělských měst v roce 1994.

Ani v této oblasti nezůstávají české galerie pozadu. Jen za poslední rok se konalo několik významných výstav. Velmi vzácná výstava probíhala ke konci roku 2005 v Ostravském muzeu pod názvem „150 let španělské fotografie“. Tato výstava mapovala španělskou minulost, historické události a běžný život všech sociálních vrstev její společnosti za posledních 150 let. V únoru roku 2006 proběhla v Praze inaugurace expozice fotografií Xaviera Miserachse, které byly vystaveny v Komorní galerii fotografie Josefa Sudka.

2.3.7.3 Film

Instituto Cervantes ve spolupráci s FAMU nabízí v Praze ke shlédnutí starší i současné španělské filmy. Česká televize (především ČT2) nabízí svým divákům již dlouhá léta významná díla španělské kinematografie. Na obrazovkách se objevila díla režisérů jako například Pedro Almodóvar, Luis Buñuel, Carlos Saura a jiní. Také kino Ponrepo v Praze často promítá filmy těchto tvůrců. Do českých (komerčních) kin se dostávají i současné španělské filmy. Co se týče filmových festivalů, španělští tvůrci se každoročně účastní Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary a festivalu animovaného filmu ANIFEST v Třeboni.

Mezi veřejností ve Španělsku nejsou české filmy všeobecně známé. Nejznámější je zřejmě Kolja od režiséra Jana Svěráka. Veřejnost také měla možnost v minulých letech shlédnout české animované pohádky a filmy. V rámci televizního klubu diváků se na španělské obrazovky dostal také film Ucho, Ostře sledované vlaky a jiné. České filmy bývají zastoupeny na filmovém festivalu v San Sebastián.

2.3.7.4 Divadlo

V českých divadlech je možno shlédnout hry, jejichž autorem jsou výborní španělští dramatici jako například Pedro Calderón de la Barca nebo Lope de Vega Carpio. Různé (především amatérské) divadelní soubory se inspirojí některými významnými španělskými díly – jako například Cervantesovým Donem Quijotem. Oproti tomu španělská divadelní scéna měla možnost seznámit se s divadelními hrami Václava Havla.

2.3.7.5 Literatura

V České republice jsou v současné době k dostání v češtině téměř všechna významná díla španělské literatury. Ve specializovanějších knihkupectvích je možné si tyto knihy zakoupit i v původním jazyce.⁷⁴ Ve Španělsku je možné nalézt téměř v každém knihkupectví minimálně jedno přeložené dílo Hrabala, Kundery, Čapka a Kafky. Oblibě se těší také Haškův Dobrý voják Švejk. Jako spisovatel je známý také Václav Havel. Z české poezie byla přeložena Holanova díla a také Máchův Máj.⁷⁵

2.3.7.6 Hudba

Česká hudba je ve Španělsku poměrně oblíbená. Z představitelů české vážné hudby mnoho Španělů zná Dvořáka a Smetanu. Možná i z toho důvodu Česká filharmonie cestovala několikrát do různých španělských měst. Často zde vystupují také česká tria a kvarteta.

V České republice se oblíbě těší španělští operní pěvci jako například Victoria de los Angeles, Plácido Domingo, José Carreras, Montserrat Caballé. Jejich vystoupení mělo v naší zemi velký úspěch. Zájem o koncert španělského kytaristy Paco de Lucía a Paco Peña v Praze byl také obrovský. Velký zájem veřejnosti provázal také 5. ročník festivalu španělské kultury Iberica, který proběhl v roce 2008 v Boskovicích, Brně a Bratislavě. Populární je také zpěvák Julio Iglesias a mezi mládeží je oblíbený i jeho syn, zpěvák, Enrique Iglesias. Stanice českých rádií také vysílají různé španělské popové písně, které jsou často posluchači žádány.

2.3.8 Sport

Vzhledem ke klimatickým podmínkám se španělský sport zaměřuje především na letní a halové sporty. Česká republika je v tomto ohledu oproti Španělsku univerzálnější, neboť se zde zimní sporty těší stejné oblíbě jako letní. Z toho důvodu se obě země utkávají především ve fotbalových zápasech, tenisových utkáních, házené, volejbale, cyklistice a v neposlední řadě i v atletických kláních.

Sportem číslo jedna je v obou zemích fotbal. Prestižní španělská fotbalová liga je v České republice velmi sledována. České a španělské týmy se pravidelně utkávají v Lize mistrů. Do povědomí fotbalových fanoušků se dostal především klub Real Madrid a FC Barcelona. Ve

⁷⁴ Pro více info viz katalog knihkupectví Kanzelsberger. Dostupné z URL <<http://www.kanzelsberger.cz>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁷⁵ Pro více info viz katalog knihkupectví Casa del libro. Dostupné z URL <<http://www.casadellibro.com>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

Španělsku se česká liga netěší takovému zájmu, avšak fotbaloví nadšenci znají klub AC Sparta Praha. Do povědomí španělských fotbalových fanoušků se Česká republika zapsala díky úspěšnému vystoupení na mistrovství Evropy ve fotbale v roce 2004 v Portugalsku.

2.3.9 Krajané⁷⁶

Ve Španělsku je zhruba 200 českých krajanů. V Madridu je krajanský spolek Club de Checos y Eslovacos, jehož předsedkyní je paní Hana Slavíčková Malkus. Také v Katalánsku se příležitostně setkávají krajané sdružení CATX (Asociacio d'amistad Catalano-Txecoslovaca), jehož předsedou je pan Pavel Tvrdý.

O španělských krajanech v České republice v literatuře a na internetu není zmínka. Španělé do českých zemí v minulosti neemigrovali v tak velké míře (navíc ti, kteří emigrovali, se často přemístili), aby zde založili krajanský spolek. Setkání Španělů, kteří zde žijí delší dobu, se zřejmě omezují na neformální setkání s přáteli.

2.3.10 Gastronomie

Ačkoliv španělská kuchyně není v České republice tak známá jako například italská, čínská nebo mexická kuchyně, dalo by se říci, že je poměrně oblíbená. Svědčí o tom několik restaurací zaměřených na španělskou kuchyni (především nabízí paellu – varianta na rizoto s mořskými plody, zeleninou, různými masy...), a to nejen v Praze.⁷⁷ Mnoho kaváren, barů a restaurací mezi svoji standardní nabídku již zařadilo sangriú (víno s kousky ovoce podávané většinou ve džbánu).⁷⁸ Z jednotlivých potravin jsou mezi Čechy oblíbené především olivy, olivový olej a španělské víno. Sortiment zboží velmi podobný tomu španělskému (zelenina, ingredience aj.) nabízela síť francouzských hypermarketů Carrefour, která v roce 2006 ukončila v České republice svoji činnost, neboť se nedokázala prosadit na českém trhu.

Najít českou kuchyni ve Španělsku je obtížné. Tamní Češi často využívají síť německých obchůdků, které nabízí kysané zelí, chléb podobný českému a jiné polotovary. Ve Španělsku je však velmi známé české pivo, které je možno v některých obchodech zakoupit.⁷⁹

⁷⁶ Jména ředitelů a vedoucích zmíněných institucí jsou platná k roku 2007.

⁷⁷ V Praze by se mohlo jednat o restauraci El Centro nebo Don Juan.

⁷⁸ V Praze je možné jmenovat například kavárnu Popocafépetl nebo La Casa Blu.

⁷⁹ Tato zjištění opírám o zkušenosti získané prostřednictvím nepřímého zúčastněného pozorování v Madridu, Barceloně a Valencii během února až července 2007.

2.3.11 Další zajímavosti

V České republice (především v Praze, místně i v Brně a zřídka i v jiných větších městech) je k dostání španělský deník El País. Za finanční podpory Ministerstva zahraničí České republiky je umožněno stanici Radio Praha Českého rozhlasu vysílat část svého programu ve španělském jazyce. Nejnovější zprávy z dění v České republice, kulturní a historické články a jiné obsahují ve španělštině i jejich stále aktuální webové stránky www.radio.cz/es. V České republice má své zastoupení (zpravodaje) i hlavní státní španělská tisková agentura EFE.

S českým tiskem ve Španělsku je to složitější. Dnešní distribuční služby sice nabízejí za příplatek možnost předplatného (tisku i časopisů) do zahraničí, volně k prodeji se ale ve španělském stánku český tisk nenachází. Internet však usnadnil komunikaci, a tak je jeho prostřednictvím českým občanům ve Španělsku umožněno sledovat aktuální dění v České republice.

Státní televize obou zemí vysílají i mezinárodní program, a tak si mohou španělští a čeští občané prostřednictvím satelitu naladit vysílání své vlasti v cizí zemi. Díky internetu se ještě více „zmenšila“ vzdálenost mezi Českou republikou a Španělskem, neboť na síti sítí je k dispozici nezpčet on-line rozhlasových stanic a také on-line televizní vysílání.⁸⁰

⁸⁰ Některé webové stránky nabízí široký výběr z on-line regionálních a národních rozhlasových stanic. Dostupný např. z URL <<http://www.lyngsat.com/freeradio/Spain.htm>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. On-line televizní vysílání nabízí například Česká televize. Dostupný z URL <<http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

3. TERITORIÁLNÍ INFORMACE O ŠPANĚLSKU, VÝCHOZÍ ZEMĚ RESPONDENTŮ¹

Španělské království je zemí, která má od roku 1989 s Českou republikou živé vztahy na hospodářské, politické, kulturní a turistické úrovni. Cílem této kapitoly je objasnit současné podmínky země původu respondentů, a tím pádem nastínit i srovnání s (jejich životními) podmínkami v současné České republice.

3.1 Základní informace o současném Španělsku²

Španělské království (Reino de España) se rozkládá na 504 782 km² jihozápadního cípu Evropy – na Pyrenejském poloostrově. Počet obyvatel této země je 45 593 385, což představuje 90,32 obyvatel na km².³

Španělsko tvoří 17 autonomních oblastí (ty se dále dělí na 52 provincií) + enklávy Ceuta a Melilla na území Maroka s vlastním autonomním statutem. Hlavním městem čítajícím 3 155 359 je obyvatel je Madrid. Dalšími velkými a významnými městy jsou Barcelona a Valencie.

Španělsko je parlamentní konstituční monarchií, ve které platí ústava z roku 1978. Existuje zde nejen národní dvoukomorový parlament (v jehož čele stojí od voleb v březnu roku 2004 José Luis Rodríguez Zapatero ze Španělské socialistické dělnické strany - PSOE), ale vlastní autonomní vládu má také každá autonomní oblast.⁴ Hlavou státu je od roku 1975 král Juan Carlos I. Bourbonský.

Stejně jako Česká republika je Španělsko členskou zemí OSN (od roku 1955), NATO (od roku 1982) a Evropské unie (od roku 1986). Zároveň je nejen členem významných mezinárodních organizací, ale podílí se i na činnosti více než sta mezinárodních institucí.

¹ Tato kapitola vychází z mé bakalářské práce *Španělská manažerka v současné České republice : K otázce adaptace specifické národnosti menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2007. Oproti původnímu textu byl ten stávající rozšířen, údaje byly zaktualizovány a byla dodána témata relevantní k této práci.

² Pro možnost srovnání uvádím některá data Českého statistického úřadu platná k 31. 12. 2006: rozloha 78 866 km², počet obyvatel 10 266 646 – tzn. 130,18 obyvatel na km², nezaměstnanost činí 5,3%, objem vývozu do zemí Evropské unie činil 84% z celkového vývozu a objem dovozu ze zemí Evropské unie činil 71% z celkového dovozu. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka České republiky 2007*. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/publ/10n1-07-2007>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. Ve druhém čtvrtletí 2008 byla v České republice nezaměstnanost 4,2%. Dostupné z URL <[http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/i/tab_casova_rada_zakladnich_ukazetelu_vsp/\\$File/czam080108cr.xls](http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/i/tab_casova_rada_zakladnich_ukazetelu_vsp/$File/czam080108cr.xls)> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008]. Průměrná mzda k 31. 8. 2008 byla 23 182 Kč. Dostupné z URL <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/aktualniinformace>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

³ Dle odhadovaných údajů španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística) k 1. 7. 2008 – Dostupné z URL <<http://www.ine.es/jaxiBD/tabla.do>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁴ Do voleb v březnu 2004 byla u moci španělská Lidová strana - PP v čele s José Mariá Aznarem. Ačkoliv se zdálo, že volby znovu vyhraje, teroristický útok Al-Kajdy na madridském nádraží Atocha značně přispěl ke změně výsledků. Aznar totiž sympatizoval se zahraniční politikou USA, Zapatero naopak slíbil stáhnout španělské vojáky z Iráku. Ve volbách v březnu 2008 získala Španělská socialistická dělnická strana většinu hlasů, a Zapatero tak dostal druhý mandát.

Statistické údaje o španělském zahraničním obchodě (za posledních 7 let) poukazují na dlouhodobý trend - deficit obchodní bilance. Vývoz je přibližně o jednu třetinu nižší než dovoz.⁵ Španělský export a import směřuje především do/ze zemí Evropské unie – v roce 2004 objem vývozu do zemí Evropské unie činil 72% a objem dovozu ze zemí Evropské unie tvořil 67% z celkového dovozu.⁶

Národní měnou byla do 28. února 2002 španělská peseta, kterou již počátkem roku 2002 nahradila společná měna zemí Evropské unie, tedy euro. Ve druhém čtvrtletí roku 2008 byla ve Španělsku 10,3% nezaměstnanost.⁷ Průměrná hrubá mzda v prvním čtvrtletí roku 2008 činí 1689,14 Eur.⁸

Nejrozšířenějším úředním jazykem ve Španělsku je španělština, dalšími úředními jazyky jsou katalánština, baskičtina, galicijština a valencijská.⁹ V otázce náboženského složení obyvatel jednoznačně převažují katolíci 79,7%. Bez vyznání je 11,8%, ateistů je 5,4%, k jinému vyznání se hlásí 1,3% a zbytek neodpověděl¹⁰. Španělsko je výjimečnou zemí, v níž na jednom státním útvaru soužívá několik etnik.¹¹ Co se týče národnostního cítění 73% obyvatelstva se hlásí ke Španělům, 18% ke Kataláncům, 2,5% k Baskům a zbytek se cítí být jiné národnosti.¹²

Podnebí, povrch a s nimi spojená fauna a flora jsou různorodé – záleží na oblasti. Španělsko je evropskou zemí s nejdelším pobřežím. Pobřeží je lemováno nížinami, centrální část vyplňuje tzv. meseta a země není ochuzena ani o vysoká pohoří (Kantaberské pohoří, Pyreneje, Sierra Nevada...). Klima na severozápadě země je vlhké přímořské, v centrální části spíše kontinentálního rázu a na jihu typické středomořské klima.¹³

⁵ Dle údajů španělského Ministerstva průmyslu, turismu a obchodu. Dostupné z URL <<http://www.mityc.es/NR/rdonlyres/6ECE43AD-4CED-4CF9-A36A-681F8A8E4323/0/IndicadoresInternacionales.pdf>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁶ Dle údajů španělského Ministerstva průmyslu, turismu a obchodu. Dostupné z URL <<http://www.mcx.es/sgcomex/Estadisticas.htm#ESTADÍSTICAS>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁷ Dle údajů španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística). Dostupné z URL <<http://www.ine.es/daco/daco42/daco4211/epa0208.pdf>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁸ Dle údajů španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística). Dostupné z URL <<http://www.ine.es/daco/daco42/etcl/etcl0108.xls>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

⁹ Dle Josefa Polišenského a Ivo Bartečka: „Více než 70% obyvatel Španělska mluví španělsky (kastilsky), spisovným jazykem, který se vyvinul z románského jazyka, původně používaného obyvateli středověké Kastilie.“ POLIŠENSKÝ, JOSEF. BARTEČEK, IVO. *Dějiny Iberského poloostrova (do přelomu 19. a 20. století)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 15.

¹⁰ Dle studie realizované Centrem sociologických výzkumů (Centro de investigaciones sociológicas) v listopadu 2005. Dostupné z URL <<http://www.cis.es>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹¹ ŠATAVA, LEOŠ. *Národnostní menšiny v Evropě : Encyklopedická příručka*. 1. vyd. Praha: Železný, 1994, s. 279.

¹² Otázka národnosti je poměrně choulostivá. Španělská ústava (z roku 1978) definuje Španělskou monarchii jako národ složený z různých národností. Tato demokratická ústava stojí na principu jednoty španělského národa, společně země všech Španělů, která uznává samosprávu jednotlivých oblastí. Španělé se tedy mohou cítit být Španěly nebo Katalánci, Basky atd. Údaj pochází ze stránek Ministerstva zahraničí České republiky. Dostupné z URL <<http://www.mzv.cz/www/mzv/stat.asp?StalID={061EAA16-49AA-4574-83C8-19C999B2313E}#1.5>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹³ POLIŠENSKÝ, JOSEF. BARTEČEK, IVO. *Dějiny Iberského poloostrova (do přelomu 19. a 20. století)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 15.

3.2 Charakteristika místa původu jednotlivých respondentů¹⁴

Španělské království tvoří sedmnáct autonomních oblastí, mezi kterými jsou přirozeně určité rozdíly, a to nejen po hospodářské¹⁵, geografické, populační¹⁶, kulturní, zemědělské¹⁷, klimatické stránce, ale i v mnoha dalších ohledech. Součástí textu je i charakteristika míst původu jednotlivých respondentů, neboť se domnívám, že výchozí region může být důležitým bodem, který může ovlivňovat určité aspekty adaptace (například gastronomie, podnebí a příroda) jedince. Pro účel poznání situace respondentů před příjezdem do České republiky je tedy nutné znát jejich výchozí geografické a historické podmínky. Z toho důvodu jsou zde předloženy popisy oblastí původu jednotlivých respondentů.¹⁸ Text obsahuje výchozí místa respondentů obou skupin (manažerů i lektorů). V rámci výzkumu jsem se respondentů, bohužel, neptala na srovnání jejich kraje s Českou republikou, což by také mohlo být pro zkoumání adaptačního procesu přínosné.

Tabulka 2: Místo původu jednotlivých respondentů – lektorů - dle autonomních oblastí

Místo původu respondentů (dle autonomních oblastí)	Počet respondentů odtud pocházejících	Konkrétní respondenti odtud pocházející
Andalusie	1	E2
Autonomní oblast Madrid	1	H2
Baskicko	1	B2
Galicie	2	C2, G2
Valencie	3	A2, D2, F2

¹⁴ Pro mapu Španělska se zvýrazněnými oblastmi původu jednotlivých respondentů viz příloha 2A a 2B.

¹⁵ Veškeré ekonomické informace (včetně informací o firmách) v následujících popisech oblastí a měst pochází ze souhrnu údajů za rok 2007 ze španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística), Dostupné z URL <<http://www.ine.es/prensa/np513.pdf>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹⁶ Veškeré údaje o počtu obyvatel v následujících popisech oblastí a měst (k 31. 12. 2007) pochází ze španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística), Dostupné z URL <<http://www.ine.es/jaxi/tabla.do?path=/t20/e260/a2007/10/&file=ca001.px&type=pcaxis&L=0>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹⁷ Veškeré zemědělské informace v následujících popisech oblastí a měst jsou platné k 30. září 1999 a pochází ze španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística), Dostupné z URL <<http://www.ine.es/prensa/np231.doc>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹⁸ Místa původu jsou seřazena dle abecedního pořadí autonomní oblasti, do níž respondenti patří.

Tabulka 3: Místo původu jednotlivých respondentů – manažerů - dle autonomních oblastí

Místo původu respondentů (dle autonomních oblastí)	Počet respondentů odtud pocházejících	Konkrétní respondenti odtud pocházející
Andalusie	1	H1
Autonomní oblast Madrid	5	A1, B1, C1, E1, I1
Baleárské ostrovy	1	G1
Galicie	1	L1
Kastilie – La Mancha	1	M1
Kastilie – León	1	K1
Katalánsko	4	F1, J1, N1, O1
Valencie	2	D1, P1

3.2.1 Andalusie: Córdoba, Sevilla

Oblast Andalusie, která se rozprostírá na jihu Španělska, je rozlohou největší španělskou autonomní oblastí. Dohromady čítá 8 059 461 obyvatel a 15,2% všech firem ve Španělsku. Tato oblast v sobě skrývá jak pohoří Sierra Nevada, tak i nejdelší pobřeží a slunné pláže. Tamní gastronomie je výsledkem mnoha kulturních vlivů, mezi známé pokrmy patří gazpacho (studená rajčatová polévka). Sevilla, hlavní město Andaluzie, má 699 145 obyvatel. Dle turistického průvodce tato oblast „...zosobňuje pro turisty představu Španělska: bílé domy, ženy s vějíři, pomerančovničky, kytary...“¹⁹ Velmi významným a turisticky navštěvovaným městem je také Córdoba – bývalé hlavní město arabského chalífátu, které nyní čítá 323 600 obyvatel.

3.2.2 Autonomní oblast Madrid: Madrid

Autonomní oblast Madrid se nachází ve vnitrozemí Španělska – téměř v „srdci“ Pyrenejského poloostrova. Jedná se o hospodářsky velmi vyspělou oblast, z hlediska obchodů zaujala v národním žebříčku v roce 2008 druhé místo s 15,2%. Do této oblasti se soustředí 15% všech firem registrovaných ve Španělsku. Co se týče gastronomie v této oblasti, je zdejší kuchyně, zřejmě díky geografické poloze, velmi rozmanitá.²⁰ Nachází se zde hlavní město Španělska, Madrid. Toto velkoměsto má 6 081 689 obyvatel. Madrid v sobě skrývá jak historické jádro, tak

¹⁹ NOVOTNÁ, JANA. ŽÁKOVÁ, MILUŠE. *Španělsko a Andorra*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1996, s. 133.

²⁰ Popis typické madridské kuchyně uvádí: KAŠPAR, OLDŘICH. *Koruna a srdce Evropy : Na cestu do Španělska*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1992, s. 37-38.

mnoho krásných paláců, zahrad, parků, tříd a galerií. Zároveň je centrem kulturního i obchodního dění: mezinárodních kongresů a výstav, koncertů...

3.2.3 Baleárské ostrovy: Palma de Mallorca

Baleárské ostrovy se rozkládají ve Středozemním moři a soustředí se na nich 1 030 650 obyvatel a 2,7% všech firem ve Španělsku. Této oblasti se středomořským klimatem se dostává během roku více než tři sta slunečných dnů. Gastronomie využívá především luštěnin, zeleniny a ryb.²¹ Největší ostrov tohoto souostroví, Mallorca, je podél severozápadního pobřeží lemován horami. Nachází se na něm i důležitý přístav - město Palma de Mallorca, jež má 383 107 obyvatel.

3.2.4 Baskicko: Legazpi

Baskicko (ve španělském překladu Baskické země) se nachází na severu Španělska v převážně hornaté krajině. Počet obyvatel je 2 141 860. Tato oblast je velmi známá především ve spojení se separatistickou organizací ETA.²² Kombinace přírodního reliéfu a historického vývoje dané oblasti možná zapříčinila i to, že se zde poměrně ve velké míře uchovaly tradice.²³ Gastronomie využívá především zdejšího mořského bohatství a zemědělství. Oceánské podnebí je v létě příjemné, zima je chladná. Do této oblasti se soustředí 5,1% všech španělských firem. Městečko Legazpi s převážně kamennými domy je v údolí mezi horami, čítá 8 616 obyvatel a nachází se v provincii Guipúzcoa.²⁴

3.2.5 Galicie: Vigo, Pontevedra

Oblast Galicie se nachází na severozápadním cípu Španělska a z poloviny je lemována atlantickým pobřežím. Žije v ní 2 772 533 obyvatel. Do této oblasti se soustředí 5,9% všech firem. Po Kastílii-León se jedná v pořadí o druhou oblast, kde se chová nejvíce hovězího dobytka. Pro tuto oblast je typické vlhké a deštivé podnebí; snad díky němu se Galicie spolu s dalšími severními oblastmi Španělska řadí mezi „zelenou část“ země. Tamní gastronomie využívá především hojnosti ryb a masa, přičemž jedním z nejznámějších pokrmů je vařená chobotnice. Do této oblasti spadá i

²¹ Informace pochází z oficiálních stránek mallorské radnice (El Consell de Mallorca). Dostupné z URL <<http://www.mallorca.es>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

²² Více o Bascích jakožto etniku pojednává i česká odborná literatura: ŠATAVA, LEOŠ. *Národnostní menšiny v Evropě: Encyklopedická příručka*. 1. vyd. Praha: Železný, 1994, s. 280-285.

²³ NOVOTNÁ, JANA. ŽÁKOVÁ, MILUŠE. *Španělsko a Andorra*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1996, s. 34.

²⁴ Údaj platný k roku 2006 dle místního deníku. Dostupný z URL <http://www.diariovasco.com/prensa/20070412/altourola/poblacion-legazpi-crecio-nueve_20070412.html> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

provincie Pontevedra, v níž se nachází město Vigo, které má 293 725 obyvatel, a hlavní přístavní město oblasti, Pontevedra, s 80 202 obyvateli.

3.2.6 Kastilie – La Mancha: Toledo

Oblast Kastilie – La Mancha se nachází ve středozemí Pyrenejského poloostrova – na jihovýchod od Autonomní oblasti Madrid. Obývá ji 1 977 304 lidí. Soustředí se do ní 4% firem. Jedná se o oblast, kde z celého Španělska vinice zabírají nejvíce hektarů z veškeré zemědělsky obdělávané půdy v dané oblasti. Pro tuto oblast je typické kontinentální klima s extrémními teplotními výkyvy: horká léta a nízké teploty v zimních měsících. Mezi gastronomickými lahůdkami vynikají ovčí sýry a z koření šafrán. Ve městě Toledo, které ve středověku bylo hlavním španělským městem, žije 78 618 obyvatel. Jedná se o historicky velmi významné město, v němž je možné nalézt stopy umění posledních deseti staletí a různých náboženských vlivů.

3.2.7 Kastilie – León: León

Severozápadním směrem od Madridu, ve vnitrozemí Španělska, se nachází oblast Kastilie – León. Tato oblast, v níž nyní žije 2 528 417 obyvatel, bývala centrem křesťanského Španělska. V současné době se v ní nachází cca 5% všech firem ve Španělsku. V roce 1999 zde bylo chováno nejvíce hovězího dobytka a ovcí z celého Španělska. Pro tuto oblast je typické kontinentální klima (charakteristické velkými teplotními výkyvy) a málo úrodná půda. Gastronomie této oblasti využívá především luštěnin. Město León obývá 135 059 osob. Turistický průvodce o něm hovoří následovně: „*León byl po několik staletí vzkvétajícím hlavním městem rozšiřujícího se křesťanského království Asturie a Leónu a město s velkolepou katedrálou a kosmopolitní atmosférou působící stále mocným dojmem.*“²⁵

3.2.8 Katalánsko: Barcelona, Lleida

Katalánsko je oblast, která se rozkládá na severovýchodním výběžku Pyrenejského poloostrova. Z jedné strany je omývána Středozemním mořem a z druhé je lemována Pyrenejemi a hranicemi s Francií. V Katalánsku se koncentruje 7 210 508 obyvatel a téměř 18,3% všech firem. Katalánsko je ekonomicky nejvyspělejší oblastí Španělska.²⁶ Obchod této oblasti tvořil v roce 2004

²⁵ SIMONIS, DAMIEN. [A KOL.]. *Španělsko. Z řady průvodců Lonely Planet*. 1. vyd. Praha: Svojk & co., 2004, s. 209.

²⁶ Dle údajů španělského Národního statistického úřadu (Instituto Nacional de Estadística) Katalánsko (25%), Autonomní oblast Madrid (11,4%) a oblast Valencie (10,8%) přináší cca 50% celkového objemu obchodu z celého Španělska za rok 2004. Dostupné z URL <<http://www.ine.es/prensa/np391.pdf>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

rovných 25% z veškerého obchodu Španělska. Chová se zde nejvíce vepřového a v chovu drůbeže zaujímá tato oblast 1/3 z celého španělského chovu. Katalánská kuchyně je velmi rozmanitá, v přímořských oblastech využívá především bohatství ryb a jiných darů moře. Barcelona, druhé největší město Španělska, má 1 595 110 obyvatel. Nachází se zde velmi významný přístav, který městu delší dobu zajišťoval prosperitu. Obyvatelé Barcelony mají vysoké regionální cítění, čehož je možné si všimnout především při upřednostňování jazyka – lidé mezi sebou běžně mluví katalánsky, ale zároveň je možné si v ulicích tohoto města povšimnout mnoha zahraničních vlivů, jimž jsou jeho obyvatelé také nakloněni. Město Lleida se nachází v provincii Lleida, jedné ze čtyř provincií tvořící oblast Katalánsko. V tomto městě žije 127 314 obyvatel. Gastronomicky patří mezi „hlavní město“ kuchyně šneků, dále je pro něj typické množství ovoce a pečeného masa.²⁷

3.2.9 Valencie: Alicante, Valencie

Podél východního pobřeží Pyrenejského poloostrova se rozkládá oblast Valencie. Do této oblasti, která je třetí ekonomicky nejrozvinutější oblastí Španělska, se soustředí 4 885 029 obyvatel a 11% všech firem ze Španělska. Z celého Španělska využívá nejvíce zemědělsky obdělávané půdy k pěstování ovoce. Pro tuto přímořskou oblast je typické mírné středozemní podnebí: průměrná roční teplota se pohybuje nad 17°C, v zimě teplota neklesá pod 10°C a léto je velmi teplé.²⁸ Jedná se o oblast s velmi širokou nabídkou gastronomie, ve které jsou zahrnuty ve velké míře mořské plody a z níž je nejznámější paella (rýže upravovaná různými způsoby). Valencie, velké středomořské město s významným přístavem, má 797 654 obyvatel. Alicante, další z (turisticky) významných měst této oblasti a pobřeží, má 322 673 obyvatel.

²⁷ Informace pochází z oficiálních stránek lleidské radnice (Ajuntament de Lleida). Dostupné z URL <http://turisme.paeria.es/apartat.php?id=sabor_natural> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

²⁸ Údaje pochází z oficiálních stránek valencijské radnice (Ajuntament de Valencia). Dostupné z URL <http://www.valencia.es/ayuntamiento2/ndlaciudad.nsf?opendatabase&nivel=2_4&info=./documentos/Clima?opendocument&lang=1> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

4. ADAPTAČNÍ PROCES ŠPANĚLSKÝCH MANAŽERŮ V ČESKÉ REPUBLICE¹

Tématu adaptace se věnuji již delší dobu. V letech 2004-2006 jsem uskutečnila výzkum zaměřený na sledování adaptačního procesu španělských manažerů v České republice. Vzhledem k tomu, že dosažený vzorek španělských lektorů nebyl zcela dostačující, bude v kapitole 5 využíváno při analýze relevantních témat také vzorku z řad španělských manažerů.

Cílem této kapitoly je však ve zkratce představit výsledky výzkumu uskutečněného mezi španělskými manažery. Španělští manažeři představují nepočtenou skupinu soustředěnou především v hlavním městě.² Výzkumu se účastnilo šestnáct respondentů (patnáct mužů a jedna žena) původem především z velkých španělských měst.³ Průměrný věk respondentů byl 35 let. Čtrnáct respondentů mělo vysokoškolské vzdělání. Respondenti byli rozděleni do dvou skupin dle délky pobytu v minulosti a předpokladech délky pobytu do budoucnosti.⁴ Do skupiny I. jsem zařadila ty manažery, kteří v České republice žijí dlouhodobě a spojují s ní svoji budoucnost (ať s ohledem na prosperující zaměstnání nebo s ohledem na rodinné a partnerské zázemí). Do skupiny II. zařadila ty manažery, kteří svůj pobyt v České republice vnímají z krátkodobého hlediska a sami jej chápou jako přechodnou životní etapu. Z celkového počtu šestnácti respondentů jich do skupiny I. bylo přiřazeno sedm a do skupiny II. jich připadlo devět.

V rámci výzkumu byla data sesbírána především prostřednictvím uskutečněných položených rozhovorů.⁵ Až na výjimku, kdy si respondent E1 vyžádal během interview používat český jazyk, se rozhovory uskutečnily ve španělském jazyce. Zúčastněné pozorování bylo vzhledem k podmínkám použito velmi okrajově. V rámci rozhovorů jsem se soustředila především: a) na předpoklady k adaptaci, b) na vlastní přístup k adaptaci a c) na průběh adaptace.

4.1 Předpoklady k adaptaci španělských manažerů

Oslovení španělští manažeři se do České republiky přestěhovali po roce 1989. Čtrnáct z nich před svým pracovním příjezdem v České republice již minimálně jednou bylo, a to

¹ Tato kapitola je shrnutím výsledků výzkumu, který jsem uskutečnila v rámci své bakalářské práce *Španělští manažeři v současné České republice : K otázce adaptace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2007.

² Z hlediska geografického rozmístění česko-španělských firem v České republice poukazuje seznam Španělské obchodní kanceláře z 16. července 2004 na to, že většina registrovaných společností se nachází v Praze (54%) a ve větších městech (např. Brno, České Budějovice, Plzeň, Olomouc, Ostrava, Pardubice a Jablonec nad Nisou, jen zlomek (27%) je soustředěn do menších měst a vesnic.

³ Pro konkrétní informace viz kapitola 3.2 a pro mapu viz příloha 2B.

⁴ Pro pasportizaci jednotlivých respondentů viz příloha 3B.

⁵ Pro seznam kladených okruhů otázek viz příloha 1B.

nejčastěji jako turista, méně pak jako student či stážista na výměnném pobytu anebo zde bylo z rodinných důvodů. Mnoho z nich zmínilo, že právě tento „předchozí“ kontakt s Českou republikou (respektive Československem) sehrál roli při rozhodování, zda zaměstnání v České republice přijmou. Dvanáct respondentů totiž přijalo v České republice zajímavou pracovní nabídku, dva respondenti tuto zemi zvolili právě díky kombinaci lukrativní nabídky a existenci rodinných vazeb, jeden respondent přijel do České republiky rozšířit rodinnou firmu a jeden z respondentů přijel z osobních důvodů. Pro většinu respondentů však hrála rozhodující roli právě pracovní nabídka; ta byla ve většině případů velmi lukrativní (například manažerský post, který by v jiných zemích Evropské unie se svými zkušenostmi nezískali) a respondenti si uvědomovali, že jim velmi pomůže v kariérním postupu.⁶

Respondenti tedy ve většině případů Českou republiku (či Československo) před svým pracovním příjezdem znali. Jejich vědomosti před naprosto prvním příjezdem však nebyly velké a rozšířit si znalosti ještě před příjezdem se snažili jen dva manažeři. V rámci výpovědí zaznívají spíše různé střípky než ucelená představa. Respondenti věděli, že se jednalo o postkomunistickou zemi, přibližně tušili její polohu, někdo se domníval, že Praha je nádherná, a jiní tušili, že český národ je chladný. V souhrnu jejich reakce poměrně vystihl respondent F1 (muž, 37 let, v ČR od roku 1994): *„Měl jsem jakousi představu o tom, že existovalo Československo díky těm kresleným seriálům z dob mého dětství. Byla to země s divnými kreslenými postavkami, která se jmenovala ČESKOSLOVENSKO a na konci bylo KONEK... KONEC. Četli jsme to jako KONEK. Nevěděli jsme... A ty poštovní známky. Věděli jsme, že to je vzdálená a daleká země. Ale jasně, jakmile došlo k... Já si myslím, že to hlavní byl pád Berlínské zdi a těch několik měsíců roku 1989, to bylo velmi, prožívalo se to velmi intenzivně. Velmi, velmi intenzivně, zprávy toho byly plné. A ještě ti lidé – v devadesátém sem jelo mnoho lidí. „Och, padla opona, konečně tedy mohu jet do oné části Evropy!“ A tak v létě 1990 už sem jelo mnoho lidí na výlet, zeď padla na konci 1989 a v létě 1990 už sem jezdilo mnoho lidí. „Ach, Praha, to je krásné město. Ta krása a ty ceny, všechno je tak levné!“⁷ Manažeři přičítali trochu svoji neznalost také tomu, že je vzdělávací instituce a ani sdělovací prostředky o zemích takzvaného bývalého Východního bloku moc neinformovaly.⁸*

⁶ S velmi podobnou motivací k příjezdu se setkala také Věra Rádyová při výzkumu francouzských manažerů v České republice. RÁDYOVÁ, VĚRA. *Francouzští manažeři a jejich reflexe českého prostředí*. In: BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Etnické komunity v české společnosti*, 1. vyd. Praha: ERMAT, 2006, s. 107.

⁷ České animované pohádky zřejmě zapůsobily ve Španělsku na více osob. V prosinci 2006 jsem v České republice uvítala svoji čtyřicetiletou madridskou kamarádku, která se při procházce centrem Prahy podívala tomu, že obchody zařazují mezi svůj sortiment různé upomínkové předměty s „těmi odpornými králíky“. Zjistila jsem, že měla na mysli kreslené postavy ze seriálu „Bob a Bobek, králíci z klobouku“, a tak jsem se dotázala, proč se jí nelíbí. Odpověděla, že jako dítě nesnášela české pohádky, zdály se jí moc temné, divné a nepochopitelné, oproti Asterixovi a Obelixovi či Bugs Bunnymu nebyly české pohádky zrovna oblíbené. Ilustrovala situaci příkladem z listopadu 2006, kdy při poslechu nejmenované španělské rozhlasové stanice do vysílání zavolal posluchač. Ten v rámci

Určitou snahu respondenti neprojevili ani v případě předchozího studia českého jazyka. Před příjezdem do České republiky (či Československa) díky své manželce trochu rozuměl český respondent I1 a v ruce „párkrát držel učebnici“ českého jazyka respondent B1.

4.2 Přístup španělských manažerů k adaptaci

Po svém příjezdu všichni manažeři projevili zájem naučit se český jazyk. V době konání rozhovorů se devět respondentů samo klasifikovalo na začátečnickou znalostní úroveň, navíc šest z nich uvedlo, že se (dočasně) vzdalo studia českého jazyka. Důvodem označovali přílišnou náročnost, nedostatek času či fakt, že v zaměstnání mohou využívat tlumočnicka anebo komunikují v anglickém jazyce. Respondent M2 (muž, 35 let, v ČR od roku 2003) uvádí: „*V Praze je naprosto možné žít v angličtině. Není to žádný problém – v taxíku to jde v angličtině, v obchodě také... všechno je v angličtině, to není problém.(...) Lidé v Praze jsou naprosto zvyklí hovořit s cizinci a hovořit s nimi v angličtině...*“ Ostatních sedm respondentů se klasifikovalo na mírně pokročilou až pokročilou znalostní úroveň. Především se jedná o respondenty, kteří mají českou partnerku.

Co se týče poznání přírody, památek a vůbec dalších koutů České republiky projevili španělští manažeři poměrně velký zájem. Pět z nich musí cestovat po celé republice z pracovních důvodů, ostatních jedenáct cestuje po České republice především v rámci turisticky lákavých míst. Mezi nejnavštěvovanější a nejoblíbenější města patří Český Krumlov, Kutná Hora, Karlovy Vary, Olomouc, Kroměříž, dále pak mezi oblíbené cíle patří různé hrady a zámky a samozřejmě také příroda.

Zájem o dějiny, historii či společensko-politickou atmosféru České republiky respondenti projevovali zřídka. Pravděpodobně i z tohoto důvodu byl tento typ otázek poměrně neoblíben. Kromě pár respondentů ostatní manažeři o české minulosti velké povědomí neměli a na tuto otázku ani neodpovídali. Co se týče současného umění a kultury měli skoro všichni respondenti alespoň „základní povědomí“, pouze respondent A1 se zdál českou kulturou naprosto nezasažen. Z umělců jmenovali nejčastěji Milana Kunderu, Franze Kafku a také Bohumila Hrabala. Někteří jednotlivci pak výčet rozšířili a zahrnuli i světově méně známé osobnosti jako Miloše Urbana, Jaroslava Haška. Téměř většina respondentů přečetla minimálně jednu knihu od českého autora, mnozí sledovali české filmy. Další dílčí znalosti v umělecké sféře byly spíše spjaty se zájmy

rozhovoru s moderátorem chtěl k něčemu přirovnat určitou zvláštní, nepochopitelnou, divnou situaci, a jako příměr zvolil české animované seriály.

⁸ S podobnou neznalostí o poměrech v České republice přijíždělo také mnoho francouzských manažerů. Pro více info viz tamtéž.

dotázaných jedinců. Téměř všichni jedinci byli alespoň zčásti zasaženi soudobým českým mediálně-společenským životem – někteří znali hlubší politické souvislosti a v době výzkumu sledovali aféru odhalení podvodu s bytem Stanislava Grosse, jiní zaznamenali průběh první řady soutěže Superstar, další sledovali sportovní události a tak dále.

4.3 Průběh adaptace

Španělští manažeři v průběhu svého pobytu přirozeně nějakým způsobem reflektovali české prostředí, společnost, zvyky a občany. Na počátku průběhu je však nutné zmínit kulturní šok a první dojmy z pobytu v nové zemi. První dojem respondentů se lišil podle roku, kdy navštívili Českou republiku poprvé. Jeden respondent přijel poprvé ještě do Československé socialistické republiky a další pak do Československé federativní republiky. Právě hospodářská situace a stav země, se kterou se setkali, se nejčastěji objevovala v jejich odpovědích. Respondenti, kteří přijeli do České republiky poprvé po roce 2000 hovořili o kráse Prahy a naopak o hospodářské vyspělosti. V prvním dojmu respondentům také utkvěl chlad Čechů a neochota personálu v sektoru služeb. Respondent J1 (muž, 35 let, v ČR od roku 2003) situaci popisuje: *„Všiml jsem si hodně nesympatických lidí, především nesympatie právě v oblasti turismu – v kavárnách, v hotelech... to chování nebylo přímo špatné, ale velmi chladné, a to do té míry, že nás to překvapovalo. Jako kdyby Ti prokazovali službu, když Ti měli donést kávu... a to si pak říkáš: “No, ale vždyť ty žiješ z toho, že já si tu kávu tady objednávám, ne?!” Takže velmi, velmi chladné jednání, a to více v hotelnictví než u lidí na ulici. Na ulici jsem viděl mnohem příjemnější lidi než ty v hotelu nebo v kavárně...“*

Na české klimatické podmínky reagovali respondenti různými odpověďmi. Někteří uvítali střídání ročních období, jiným naopak české podnebí nevyhovovalo. Téměř polovina respondentů však postrádala více slunečných dnů a více světla především v zimních měsících.

Českou stravu mají rádi pouze tři respondenti ze všech oslovených. Ostatní respondenti ji nevyhledávají anebo si na ni „zvykli“, ale také ji nevyhledávají. Z českých pokrmů se těší oblíbeně především kachna a české polévky, z nápojů pak pivo. Většina manažerů však jednoznačně preferuje španělskou či středozevní kuchyni: připravuje si ji doma a vybírá si restaurace.⁹

⁹ Podobný postoj k české kuchyni a preferenci své národní mají i francouzští lektori francouzštiny a holanďtí manažeři. Pro více info GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003, s. 60-62. PLAČKOVÁ, ANDREA. *Holanďtí v České republice - k problému adaptace specifické menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003, s. 26-28.

Poměrně důležitou otázkou bylo téma bydlení a s ním spojeného materiálního zázemí. Pro mnohé respondenty pobyt v České republice znamenal první příležitost samostatného bydlení, neboť do té doby bydleli s rodiči.¹⁰ Respondenti, kteří se k tomuto tématu vyjádřili, si většinou byt vybrali sami a často v Praze bydleli na takzvané „dobré adrese“ jako Královské Vinohrady, Dejvice či u nábřeží podél Vltavy. Některým respondentům náklady na bydlení hradil zaměstnavatel. Co se týče vnitřního členění bytu dva španělské manažery mile překvapila existence dvou oddělených místností – koupelny a toalety, neboť ve Španělsku jsou tato „zařízení“ spojena v jedné místnosti.

Na pracovním trhu v České republice působili španělští manažeři v některých případech jako zaměstnavatelé (majitelé společností), v jiném případě měli řídicí funkci. Zajímavá tedy byla jejich reflexe českého zaměstnance, jakožto někoho, s nímž denně přichází do styku. Názory na českého zaměstnance nebyly totožné, neboť byly ovlivněny podmínkami konkrétní společnosti či pracovní pozicí popisovaného českého zaměstnance, nicméně španělští manažeři často zmiňovali podobné vlastnosti. Jejich mínění o českém zaměstnanci bylo poměrně negativní, vzhledem k tomu, že český zaměstnanec podle nich chápe práci jako nutnost.¹¹ Nerealizuje se v ní, nejeví o ni velký zájem, je neflexibilní, nesamostatný, nechce mít zodpovědnost, není ochotný řešit problémy, neztotožňuje se se zaměstnavatelskou společností.¹² Respondent F1 (muž, 37 let, v ČR od roku 1994) tento přístup chápe jako důsledek toho, že česká společnost ještě nebyla zasažena vysokou nezaměstnaností: „*Neexistence nezaměstnanosti, neboli ta virtuální neexistence nezaměstnanosti způsobuje to, že lidé nejsou vůči zaměstnavateli loajální, disciplinovaní a nemají dostatečnou pracovní morálku.*“

V případě reflexe Čechů hovořila téměř polovina respondentů především o vztazích mezi muži a ženami a poukazovali na „machismus“ české společnosti.¹³ Respondent C1 (muž, 40 let, v

¹⁰ Vzhledem ke španělským zvyklostem a také s ohledem na neúprosné ceny bytů je ve Španělsku častým jevem, že se mladí lidé osamostatňují až po 30 roce života.

¹¹ V této souvislosti je nutno zmínit, že k této problematice se vyjadřuje mnoho ekonomů zabývajících se interkulturní komunikací. Například antropolog Gert Hofstede nastiňuje ve své knize teorii o různých kulturních dimenzích jednotlivých kultur, a to na ukazatelích vzdálenosti mocenských pozic, míry vyhnout se riziku a nejistotě, míry individualismu a kolektivismu, převahy maskulinních či femininních hodnot a krátkodobé či dlouhodobé orientace jednotlivých kultur. Česká kultura se španělskou v různých aspektech splývají, anebo rozdíl nejsou tak markantní, ovšem jako zásadní se zdají být ukazatelé míry individualismu a kolektivismu a ukazatelé míry vyhnout se riziku a nejistotě. Zdá se, že česká snaha vyhnout se riziku a nejistotě se ukazuje právě ve snaze vše mít dopředu naplánované a vymezené, ať už smlouvami, normami či zákonem. Zároveň v případě míry individualismu a kolektivismu se španělská kultura neorientuje tolik k individualismu jako ta česká. Hofstede popisuje individualisticky orientovanou kulturu jako: „*V individualistických společnostech je vztah mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem chápán v první řadě jako obchodní transakce, tedy vypočítavý vztah mezi prodávajícím a kupujícím na „trhu práce“.*“ HOFSTEDE, GERT. *Kultury a organizace. Software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1999, s. 51.

¹² Podobnou charakteristiku českého zaměstnance podávají i francouzští manažeři. Více viz RÁDYOVÁ, VĚRA. *Francouzští manažeři a jejich reflexe českého prostředí*. In: BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Etnické komunity v české společnosti*, 1. vyd. Praha: ERMAT, 2006, s. 109.

¹³ Stejný názor projevil také francouzští lektori a holandské manažeři. Viz také GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003, s. 87. PLAČKOVÁ, ANDREA. *Holandská v České republice - k problému adaptace specifické menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003, s. 56-59.

ČR od roku 1994) například popis situace uvedl slovy: „*Český machismus je neuvěřitelný, naprosto mě překvapil – to jsem nečekal.*“ Pojem „machismus“ jsem na základě výpovědí respondentů pochopila jako postoj jedince a společnosti, v němž dochází k vyzdvihování role muže nad roli ženy. V českém jazyce neexistuje přesný ekvivalent, španělsko-český slovník jej definuje jako: „*chlapská čest; chlapství, chlapskost, mužnost*“; španělský slovník pak jako „*sexuální diskriminace, kterou zaujímají muži dominantní povahy.*“^{14,15} Jako konkrétní příklady uváděli například zvládnutí téměř všech domácích prací ženou a z toho plynoucí neschopnost muže. Někteří také hovořili o nepochopení odlišného trávení volného času, kdy muž nechá svoji ženu doma a večer jde do baru či do hospody se bavit anebo se jde bez ní dívat na sportovní zápas.

Přátelský okruh respondentů tvořili u čtyř manažerů pouze anebo z velké části Češi, u sedmi respondentů to byli pouze anebo z velké části Španělé a ostatní respondenti si vytvořili přátelský kruh mezi příslušníky obou národů a někteří k nim přidali i další cizince. Manažeři si utvářeli svůj přátelský okruh především v zaměstnání, ale svoji roli sehrála (především v případě mladších respondentů) i Španělská obchodní komora a předchozí studijní pobyt v České republice; v neposlední řadě si respondenti utvářeli přátelství i díky českým partnerkám.

V případě trávení volného času, neshledali respondenti značné rozdíly od toho, jak by to dělali ve Španělsku. Někteří zmínili, že se snaží využít zdejších možností a vyzkoušet nové aktivity jako například lyžování. Co se týče oslav a slavností, pak většinou respondenti, kteří neměli českou rodinu, odjížděli na vánoce či velikonoce do Španělska. Respondenti, kteří měli českou rodinu, trávili svátky střídavě v obou zemích a dodržovali zvyky obou zemí.

Stereotypní odpovědi se promítly v případě pojetí symbolu „češství“. K tomuto tématu se vyjádřilo jedenáct respondentů, přičemž hovořili o první myšlence, která je napadne ve spojitosti s „Českou republikou“. Nejčastější odpovědí bylo pivo a krása Prahy (či jednotlivé pražské památky), další v pořadí byla česká vlajka a posléze jednotlivě zmiňované věci jako česká vzdělanost, hokej, přesnost a tak dále. V tomto ohledu stojí za zmínku názory dvou respondentů, kteří jako symbol České republiky vnímali její národní cítění, jež se zrcadlí právě ve vlajce České republiky.¹⁶ V případě, že respondent žil v České republice déle, jeho odpovědi byly promyšlenější – například respondent F1 uvedl „podnikatelské baroko“.

¹⁴ DUBSKÝ, JOSEF A KOL. *Velký španělsko-český slovník*. ČAV, Academia: Praha, 1978.

¹⁵ Dostupné z URL <<http://www.diccionarios.com>> [navštíveno 16. 10. 2004], definice ze stejného zdroje o několik let později zní: „*Přístup a způsob myšlení někoho, kdo se domnívá, že muž je od přírody ženě nadřazený.*“ Dostupné z URL <<http://www.diccionarios.com/consultas.php>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

¹⁶ Dle rozhovoru s respondentem A2 v červnu 2008 je tato skutečnost zřejmě dána tím, že ve Španělsku se jakékoliv národnostní projevy spojené s vystavováním španělské vlajky považují ve společnosti za jakousi náklonnost k pravici, respektive k frankistickému režimu. Tato skutečnost je dána politickým vývojem - během občanské války byla současná španělská vlajka „přiřazena“ k Frankovi.

V průběhu adaptačního procesu respondenti postrádali v České republice některé prvky ze země výchozí. Kromě rodiny a přátelského zázemí nejčastěji zmiňovali španělskou gastronomii, také společenský život a lehkost při navazování kontaktů, klimatické podmínky a dva respondenti zmínili větší výkonnost a efektivitu. Naopak do Španělska by si respondenti rádi odvezli především českou vzdělanost a slušné chování, také kulturní nabídku a zachovalost památek.

4.4 Shrnutí

V případě všech respondentů se nejednalo o první dlouhodobou pracovní zkušenost, nicméně v mnoha případech (především u mladších manažerů) se jednalo o první pozici na řídicí funkci. Tato skutečnost, přinášející možnost pracovního růstu, byla u mnoho z nich rozhodujícím faktorem při volbě České republiky. Právě tito respondenti ve většině případů zaujali odlišnou adaptační strategii, neboť pro ně pobyt v České republice představoval především dočasnou životní etapu spojenou s profesní kariérou. Ve většině případů nebyli vůči českému prostředí moc vstřícní, nesnažili se vyhledávat české prvky a dle možností se v České republice obklopili španělským, případně mezinárodním prostředím. Jejich přátelský kruh byl tvořen především španělskými kolegy či cizinci z jiných zemí v podobné situaci.

Oproti tomu respondenti, kteří s Českou republikou spojovali svůj život (ať s ohledem na zaměstnání či na rodinné vazby) zaujali jinou adaptační strategii. Snažili se do českého prostředí proniknout, neuzavírat se vůči němu a dokonce se i vyhýbat španělskému prostředí v České republice; o tom svědčí například jejich přátelský okruh, který je z většiny tvořen Čechy. V některých aspektech by se dalo hovořit o integraci těchto respondentů. Také jejich znalost českého jazyka dosahovala poměrně pokročilé úrovně.

5. ADAPTACE ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ NA POMĚRY V ČESKÉ REPUBLICE

Z definice pojmu adaptace, jež jsem se rozhodla sledovat v této práci, tedy adaptace jako „*schopnost přizpůsobit se prostředí, v němž jedinec nebo druh žije*“, vyplývá, že se jedná o něco kontinuálního.¹ Adaptace je pojímána jako proces a na jeho průběh mají přirozeně vliv různé faktory. Je tedy zkoumán v souvislosti s: a) předpoklady k adaptaci, b) přístupem respondentů k adaptaci a c) vlastním průběhem adaptace. Mezi předpoklady jsem zahrнула motivaci k příchodu do České republiky, existenci partnerských vazeb v České republice, výchozí znalost prostředí a jazyka a v neposlední řadě také případné předsudky. Přístup respondentů k vlastnímu adaptačnímu procesu jsem sledovala na indikátorech jako ochota a vůle učit se, přijmout nové prvky, snaha poznávat. Vlastní průběh adaptace pak popisuje samotný adaptační proces respondenta v České republice, jeho adaptační strategii a také reflexi českého prostředí; je sledován na prvních dojmech a kulturním šoku, vyrovnáním se s odlišnostmi ve: společenských zvycích, normách a chování, stravě, materiálních podmínkách a v neposlední řadě na přijetí nového přátelského a společenského prostředí.

Vzhledem k menšímu vzorku respondentů jsem v tématech, kde to bylo vhodné, výzkum doplnila o vzorek španělských manažerů. Tento fakt kredibilitu výzkumu neohrožuje, neboť oba uskutečněné výzkumy byly téměř identické, byly realizovány za sebou s jedno až dvouroční časovou prodlevou, hlavní metoda pro získání dat byla stejná a otázky sledovaly velmi podobná témata. Ani vzorek respondentů se nelišil: manažerům a lektorům byla společná země původu i země hostitelská, dosahovali stejného vzdělání a všichni žili v České republice minimálně několik měsíců. Odlišnými parametry však byla motivace příchodu a další faktory v hostitelské zemi jako sociální statut, materiální zabezpečení a zaměstnání respondentů. Z tohoto důvodu je vzorek španělských manažerů brán v potaz pouze u relevantních témat. Při práci s údaji respondentů obou výzkumů jsem postupovala stejně i při jejich rozdělení do dvou skupin s ohledem na životní perspektivu ve spojení s Českou republikou. Vzhledem k tomu, že tato práce se zabývá adaptačním procesem španělských lektorů, nejsou jednotlivá témata zaměřena na zkoumání odlišných strategií či přístupů mezi lektory a manažery. Zkoumané skupiny jsou od sebe vždy řádně odlišeny.²

¹ ŠÍŠKOVÁ, TATJANA. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance; informace o národnostních menšinách; hry a cvičení pro žáky a studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 197.

² Respondenti obou výzkumů jsou značeni dle písmen, jejich pořadí je dle pořadí uskutečněných rozhovorů. K odlišení skupin slouží číslo za písmenem – skupina manažerů má číslo 1 (například B1), skupina lektorů má číslo 2 (například C2).

5.1 Předpoklady k adaptaci

5.1.1 Motivace k příjezdu

Motivace je jedním z faktorů, na němž závisí úspěšnost adaptace jedince v novém prostředí. Zahrnuje nejen okolnosti, jež vedly respondenta k odjezdu, ale také určitá očekávání vůči hostitelské zemi.

Příjezd španělských lektorů do České republiky a výběr jejich zaměstnání je dán různými pohnutkami. Ve výzkumu se objevily 1. případy migrace za partnerem do země, o níž je známo, že je poptávka po tomto románském jazyku poměrně vysoká; 2. případy migrace do země, jež byla delší dobu předmětem touhy poznání a zároveň záliba či touha vyučovat španělský jazyk a/nebo propagovat španělskou kulturu; 3. případy „útěku“ z výchozí země za účelem vyřešení osobní situace či ujasnění vlastní budoucí strategie, a to do země, v níž je o respondentovy služby zájem.

Z oslovených respondentů přijeli respondenti A2 a G2 do České republiky především z důvodu existence partnerských vazeb. Respondenti C2 a D2 uvedli, že jejich hlavním důvodem příjezdu bylo přání vyučovat španělský jazyk a poznat Českou republiku. Respondenti B2 a E2 se snažili vyhnout vysvětlení motivace příjezdu a uváděli „osobní důvody“, přičemž zmínili, že nejprve kontaktovali české vzdělávací instituce, zda-li by měly o jejich služby zájem, ale ačkoliv se nesetkali s velkou nabídkou, tak přijeli. Respondent B2 (muž, 31 let, v ČR od roku 2005) popisoval svůj postoj k dané situaci ještě před příjezdem: „...řekl jsem si, že když do toho nepůjdu, tak nic nezískám...“ a pár dnů po příjezdu: „Takže si představ: dva týdny jsem tu chodil v tom teple, navštěvoval jsem různé jazykové školy a k tomu jsem hledal byt. Bylo to trochu náročné... bylo to tvrdé. Navíc jsem o tom pořád přemýšlel – říkal jsem si, jestli jsem udělal dobře nebo jestli to byla hloupost, jestli dostanu práci...“ Respondent H2 přijel do Československa v rámci účasti na vzdělávacím projektu jedné španělské kulturní organizace a respondent F2 přijel do České republiky v rámci výměnného studijního pobytu Erasmus.³

³ Oproti španělským lektorům byla k příjezdu do České republiky polovina francouzských lektorů motivována existencí partnerského vztahu. Viz GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003.

Tabulka 4: Motiv příjezdu do České republiky (Československa)

	Stěhování za přítelem / přítelekyní	Zájem poznat ČR a vyučovat španělštinu	Osobní důvody spojené se zálibou vyučování	Účast na vzdělávacím projektu	Studijní pobyt
Počet respondentů	2	2	2	1	1

Pro některé z lektorů nebyla Česká republika první hostitelskou zemí v rámci pracovní migrace. Polovina respondentů již měla zkušenost práce v cizí zemi. Respondent C2 strávil několik měsíců vyučováním jazyků v Německu, v Polsku a v Dánsku. Respondent D2 pracoval několik měsíců v restauračním zařízení v Irsku. Respondent E2 pracoval pět let ve svém oboru (informační technologie) v Irsku a pět let jako školitel ve svém oboru ve Velké Británii. Respondent H2 strávil rok jako dobrovolník humanitární akce v Bolívii.

Téměř všichni respondenti (až na respondenta H2) přijeli do České republiky po roce 2004. Tento jev nutně nemusí znamenat, že lektoři v České republice dlouho nesetrvávají a neustále se obměňují, neboť spíše naopak může svědčit o tom, že lektoři, kteří se rozhodnou v České republice setrvat, po určité době (například po zvládnutí českého jazyka) lektorské zaměstnání vymění za zaměstnání bližší oboru studia.

5.1.2 Existence partnerského vztahu v České republice

Existence partnerských vztahů bezpochyby usnadňuje příchod adaptaci, a to téměř ve všech ohledech. V daném vzorku osmi lektorů by se dalo hovořit o třech respondentech, kteří přišli do České republiky za svým partnerem, s nímž do té doby udržovali vztah na dálku.⁴ Respondent A2 se do České republiky rozhodl přestěhovat po roční známosti, respondentka G2 se rozhodla přestěhovat po čtyřleté známosti (v daném období je zahrnut i rok, který strávila na studijní stáži v Praze). Do zmíněné kategorie jsem zahrнула i respondenta H2, neboť tento lektor přijel v roce 1992 do České republiky, kde setrval tři roky; následně odjel na rok do Bolívie, a poté se rozhodl vrátit zpět do České republiky, přičemž uvedl, že jeho současná manželka byla jedním z důvodů, proč se vrátil.

⁴ Docházelo k osobním setkáním ve víceméně několika týdenních/měsíčních intervalech a k častému telefonickému či e-mailovému kontaktu.

5.1.3 Informovanost o České republice před příjezdem

Většina respondentů uvedla, že do České republiky zavítala ještě před pracovním příjezdem, v některých případech dokonce více než jedenkrát. Téměř ve všech případech se jednalo o turistický pobyt; v případě respondentky G2 byl první příjezd motivován přítomností partnera a v případě respondenta C2 se jednalo o studijně-pracovní pobyt.⁵

Tabulka 5: Motiv naprosto prvního příjezdu do České republiky (Československa)

	Před pracovním příjezdem v ČR nikdy nebyli	Před pracovním příjezdem ČR, resp. ČSFR a ČSSR navštívili z důvodů:		
		Turismu	Partnerských vazeb	Studijního pobytu / stáže
Počet respondentů	2	4	1	1

Vzhledem k tomu, že pro většinu respondentů nebyla Česká republika neznámou zemí, snažila jsem se zjistit, co o ní věděli před vůbec prvním příjezdem. Na tuto otázku však respondenti, kteří byli v České republice (před pracovním pobytem) z turistických důvodů, nedokázali odpovědět, neboť se jim situace nevybavila. Respondent D2 uvedl, že měl jakési obecné povědomí, respondent E2 se „nějaké věci“ dozvěděl od svých českých přátel a respondent H2 věděl, že v Československu je dobré pivo, byl tam komunismus a výborný spisovatel Havel. Lze tedy jen vyvozovat, že v podstatě žádnou představu o realitě života v České republice pravděpodobně neměli.⁶ Oproti tomu respondent F2 (muž, 22 let, v ČR od roku 2007), který v České republice před svým studijním pobytem nikdy nebyl, si informace vyhledával na internetu: „... ve Valencii jsem před dvěma lety bydlel v bytě s jednou holkou z Prahy. (...) A ona mi říkala o Praze báječné věci: o kultuře, architektuře, taky o přírodě... a tak jsem se rozhodl pro Prahu.(...) Přijel jsem sem a risknul jsem to, jestli měla moje kamarádka pravdu. Než jsem přijel, tak jsem hledal informace na internetu... hodně jsem hledal. A čím víc jsem nacházel, tím víc se mi to líbilo.“

⁵ V případě respondenta C2 jsem se setkala s různými nesouhlasícími údaji při srovnání výpovědi při výzkumu a životopisu, který zaslal do naší jazykové školy, kde byl zaměstnán. Během výzkumu nezmínil, že by v České republice byl někdy před rokem 2007, v životopisu však udává, že v roce 1991 působil v jednom moravském zahradnictví.

⁶ Podobnou zkušenost, tj. značnou neinformovanost o České republice před příjezdem, byla zaregistrována i u francouzských lektorů. Tamtéž.

5.1.4 Znalost českého jazyka před příjezdem do České republiky

Znalost jazyka hostitelské země je bezpochyby důležitým faktorem v případě adaptačního procesu. Pokud příchozí do nové země prokáže ochotu naučit se tento jazyk již před příjezdem, je velmi pravděpodobné, že usiluje o pochopení dané kultury. O tomto jevu hovoří i různí sociolingvisté; dle nich je jazyk vázán na kulturu společnosti, která jej užívá, a odráží se v něm důležité aspekty pro danou společnost.⁷ V případě španělských lektorů by se dalo očekávat, že jejich náklonnost ke studiu jazyka bude větší, a to vzhledem k zaměstnání a možné profesní „deformaci“. Z osmi respondentů se český jazyk před příjezdem snažili naučit tři lektoři (respondenti A2, B2 a E2).

Tabulka 6: Znalost českého jazyka před pracovním příjezdem do České republiky (Československa)

	Česky neuměli vůbec	Snažili se s pomocí literatury nastudovat základy češtiny	Bez odpovědi
Počet respondentů	4	1	0

Nelze však jistě usuzovat, že ostatní respondenti neměli vůli se jazyk začít učit ještě před příjezdem do České republiky, neboť respondenti A2, B2 i F2 hovořili o nedostupnosti či neexistenci adekvátní odborné literatury. Respondent A2 (muž, 27 let, v ČR od roku 2005) též zmínil, že předchozí znalost českého jazyka mu velmi umožnila se orientovat v českém prostředí již po příjezdu: „...ve Španělsku jsem nenašel žádnou učebnici češtiny pro Španěly. Teda našel jsem jednu v angličtině. Ale ono je docela náročné se to učit sám – neměl jsem si s kým povídat, s kým to trénovat ani koho se ptát na nejasnosti... a gramatika je těžká. Měl jsem tedy základní povědomí o češtině, než jsem přijel. Myslím, že to mi docela pomohlo, že jsem měl takový základ. Hodně mi to pomohlo, když jsem se pak učil česky. Mohl jsem se zeptat na základní věci v obchodě, nebo někoho na ulici... to mi hodně pomohlo.“

⁷ Viz SALZMANN, ZDENĚK. *Jazyk, kultura a společnost : úvod do lingvistické antropologie*. 1. vyd. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1997, s. 96-97.

5.2 Přístup respondentů k adaptaci

5.2.1 Ochota učit se a vůle přijímat „české“ prvky

Vůli poznat blíže Českou republiku či její prostředí lze těžko měřit či subjektivně posuzovat. Tento fenomén je závislý na mnoha proměnných jako například objektivní nedostatek času, nedostatek příležitostí, nedostatek financí a tak dále. Vůle poznávat a přijímat české prostředí se zcela jasně zrcadlí mimo jiné v přátelských vztazích mezi Čechy, v poznávání České republiky a její kultury, ve studiu českého jazyka... Proměnných faktorů je tedy mnoho; shledávám tedy za lepší variantu sledovat otevřenost vůči českému prostředí na různých jevech v průběhu vlastního adaptačního procesu.

O celkové vůli tedy mohu pouze soudit z rozhovorů, jež jsem s respondenty vedla a z dojmů, jimiž na mě zapůsobily. V případě respondenta A2 a B2 také mohu soudit na základě zúčastněného pozorování na dvou společných vícedenních výletech. Španělské lektory bych dle vůle a snahy přijímat české prvky rozdělila do tří úrovní podle míry „snaživosti“. Do skupiny, jež se (aktivně) snaží pronikat a porozumět českému prostředí, bych zařadila respondenta A2, D2 a H2. Do druhé skupiny jsem zařadila respondenty E2, F2 a G2; osoby v této skupině se českým prvkům nebrání, přijímají je rádi, ale sami je (aktivně) nevyhledávají. Poslední skupinu tvoří respondenti B2 a C2; je pro ně charakteristické především uzavírání se ve „svém“ světě a čekání na to, až jim někdo z „českého prostředí“ nabídne přátelství.

O neochotě poznávat v případě respondenta B2 svědčí poznatek z přímého pozorování, kdy byl respondent pozván na výlet do Znojma (spolu s respondentem A2, se mnou a další kamarádkou). Organizačně ani jakkoliv jinak se do cesty neangažoval, pouze se jí „účastnil“. V průběhu jednoho dne, který zahrnoval několika hodinovou cestu z Prahy do Znojma a ubytování v jedné vesnici před Znojmem, bylo slovo „Znojmo“ zmíněno několikrát. Druhý den ráno při snídani došlo k plánování trasy procházky centrem Znojma. V tu chvíli se respondent B2 optal: *„A co to je to ZNOJMO? O čem to pořád mluvíte?“* Z jeho další výpovědi pak vyplynulo, že by Znojmo nedokázal umístit na mapě České republiky a neví, kterým směrem z Prahy se nachází. Dalším příkladem může být třeba způsob navazování kontaktů, kdy respondent B2 (muž, 31 let, v ČR od roku 2005) očekával první kontakt ze strany českých studentů: *„Měl jsem několik soukromých studentů a s nimi by se mohl navázat přátelský vztah, ale ne... zdá se, že tě vnímají jen jako učitele a pak ti o víkendu nezavolají a vůbec...(…) Možná mi chyběla iniciativa...“* Do jiné situace, v níž se nepodařilo navázat kontakt s českými kolegy, se dostal respondent C2 (muž,

40 let, v ČR od roku 2007): „...moji spolupracovníci, učitelé na gymnáziu, tak bych řekl, že hodně žijí jenom prací a domovem, pořád práce – domov... a skoro nemáš možnost s nimi někdy navázat styk, mluvit s nimi, vyjít si s nimi na drink nebo dělat něco dohromady, třeba jet na výlet... to je něco, co mě tady hodně překvapuje, že jsem nikdy nemohl jet na výlet s Čechy, se svými spolupracovníky. Nikdy, ani jednou... Například navštívit Karlštejn nebo tak... nikdy nikdy... to mě hodně překvapilo, protože v těch ostatních zemích mě vždy vzali a řekli: „Pojďme se podívat tam a tam... Tam je to krásné a tam taky...“ A tady nikdy, ani jednou. A když jsem se jich zeptal, co bych tak mohl navštívit – teda teď už se jich neptám, protože už vím více, kam bych se mohl podívat – takže když jsem se jich zeptal, tak mi řekli: „No v informačním středisku ti to řeknou...“ A to pro mě bylo strašné...“ Je možné, že po několika podobných zkušenostech (zmiňoval jich více) ztratil respondent C2 zájem o českou společnost.

5.2.2 Znalost České republiky

Mezi znalosti České republiky, které by mohly být pro respondenty lehce dosažitelné, patří zkušenosti s cestováním po českém kraji, vědomosti o české kultuře a aktuálním dění. Všichni respondenti uvedli, že velmi rádi cestují a navštívili několik míst České republiky za účelem poznání turistických či přírodních krás. Výčet navštívených míst by byl obrovský, neboť respondenti cestují po České republice v rámci určitých podmínek – například respondentka G2 je poměrně vázána na rodinu svého přítele a tráví s nimi o víkendu hodně času, respondent C2 zaujímá kuriózní postoj k cestování a vydává se na výlety do neznámých vesnic u Prahy... Mezi nejnavštěvovanější místa patří: Český Krumlov, České Budějovice, Karlovy Vary, Olomouc, Kutná Hora... nejčastěji zmiňované oblíbené místo byl Český Krumlov.

Při znalostních otázkách o české kultuře a umění, nebyli respondenti zcela vstřícní. Ze všech oblastí jim je zřejmě nejbližší literatura a kinematografie. Z literárního prostředí respondenti nejčastěji znali autory Milana Kunderu, Franze Kafku a Bohumila Hrabala. Většinou přečetli alespoň jednu knihu od jednoho ze zmíněných autorů. České knihy všichni čtou ve španělštině.

Tabulka 7: Znalost českých literárních autorů

	Milan Kundera	Franz Kafka	Bohumil Hrabal	Jaroslav Hašek	Božena Němcová	Václav Havel	Michal Viewegh	Pavel Kohout	Karel Čapek
Četnost odpovědí	6	4	3	1	1	1	1	1	2

Respondenti také většinou uváděli, že se velmi rádi dívají na české filmy. Někteří z nich chodí do kina na české filmy s titulky, většina však preferuje sledování českých filmů na DVD (s titulky). Respondenti B2 a E2 si kupují české filmy v rámci levných DVD kolekcí prodávaných v novinových stáncích. Respondenti hovořili nejen o tom, že se rádi dívají na současnou kinematografii (zmíněny byly například filmy: „Kuličky“, „Obsluhoval jsem anglického krále“), ale také na starší filmy (zmíněno například: „Lásky mezi kapkami deště“, „Ecce Hommo Homolka“, „Drahé tety a já“ či „Vrchní prchni!“).

V rámci výzkumu jsem se tázala také na to, zda respondenti sledují české zprávy či se informují o dění v České republice prostřednictvím tisku či internetových zpráv. Dle zájmu o tuto problematiku jsem respondenty rozdělila do tří kategorií: 1. respondenti projevující aktivní zájem o české dění (respondenti A2 a F2), 2. respondenti, jež nejsou českými událostmi tolik zasaženi, ale občas se sami touží dozvědět něco o České republice (respondenti B2, C2, G2, H2), 3. respondenti, jež o dění v České republice neprojevují zájem (respondenti D2 a E2).

Tabulka 8: Zájem o dění v České republice

	Aktivní zájem	Občasný zájem	Nezájem
Respondenti skupiny I.	1	2	-
Respondenti skupiny II.	1	2	2
Celkem všichni respondenti	2	4	2

Zdrojem informací českých zpráv jsou v případě tří respondentů (A2, C2 a G2) různé české deníky (například Lidové noviny), pro tři respondenty (B2, C2 a G2) je zdrojem také bezplatný denní tisk (například Metro či 24 hodin) a v neposlední řadě dva respondenti uvedli jako zdroj informací webová stránka španělského rozhlasového vysílání – Radio Praga.

Tabulka 9: Významné české osobnosti současnosti

	Jan Kraus	Karel Gott	Soutěžící Superstar	Václav Havel	Václav Klaus	Nikoho si nevybaví
Četnost odpovědí respondentů	1	2	1	1	1	4

Míra zájmu o dění v České republice, jež respondenti deklarovali, mohla být subjektivní. Z toho důvodu jsem se respondentů ve všech případech tázala na to, zda znají českého prezidenta, případně premiéra.⁸ Tři z oslovených respondentů (B2, E2 a F2) neznali jméno českého prezidenta. Dále jsem zájem o české dění sledovala na skutečnosti, o kom by respondenti mohli říci, že je v současném českém společenském prostředí známým. Odpovědi byly poměrně často odmítavé.

5.2.3 Znalost českého jazyka

Cizinci, kteří se aktivně snaží adaptovat na nové podmínky, zpravidla projeví vůli naučit se jazyk dané země. Je pravděpodobné, že u těch, jež tuto vůli neprojeví, nehraje jazyk tak zásadní roli a pravděpodobně i adaptační strategie budou jiné. Jak jsem již zmínila v kapitole 5.1.4 bylo by možné se domnívat, že respondenti mohou český jazyk potřebovat v zaměstnání či budou sami pociťovat nutnost ovládnout český jazyk. Tento předpoklad není však zcela správný, neboť mnohé jazykové školy zaměstnávají lektory španělského jazyka pro konverzační kurzy anebo pro kurzy s posluchači vyšší jazykové znalosti. V poslední době je ve vzdělávání cizích jazyků poměrně zaveden trend hovořit na studenty od počátku ve studovaném jazyku.

Znalost českého jazyka posuzovali sami respondenti, a to na základě „Společného evropského referenčního rámce pro jazyky“. Respondenty tak bylo možné rozčlenit do skupin dle znalostí, přičemž znalostní úroveň A1 uváděli respondenti C2 a F2, znalostní úroveň A2 respondenti D2 a E2, úroveň B1 uvedli respondenti B2 a G2 a znalostní úroveň B2 uvedli respondenti H2 a A2.⁹ Jazyková kompetence posledních dvou zmíněných respondentů dle mého názoru může dosahovat až úrovně C1, neboť oba respondenti jsou velmi angažováni v lingvistické

⁸ V případě respondenta H2 jsem se této otázky, vzhledem k jeho zaměření a zkušenostem, raději vyhnula, neboť jsem předpokládala samozřejmou znalost těchto reálií.

⁹ Společný evropský referenční rámec charakterizuje jednotlivé kódy následovně: **A1**: „Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.“ **A2**: „Rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho/jí bezprostředně týkají (např. základní informace o něm/ní a jeho/její rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání). Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho/jejich nejnáléhavějších potřeb.“ **B1**: „Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/jí osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.“ **B2**: „Dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat včetně odborně zaměřených diskusí ve svém oboru. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kteréhokoliv účastníka interakce. Umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností.“ Dostupné z URL <<http://www.jazyky.com/content/view/80/53/>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

oblasti a oba se podíleli (nezávisle na sobě) na vydání určité řady učebnic španělského jazyka pro české studenty.

Respondenti se zpravidla český jazyk učí/učili navštěvováním jazykových kurzů (soukromých či organizovaných); pouze respondent C2 a D2 se český jazyk učí odposloucháváním. Jedním z důvodů, proč respondenti ze své „nízké“ znalosti jazyka nepostoupí na vyšší, je pravděpodobně také možnost domluvit se v České republice jiným cizím jazykem (nejčastěji anglickým) anebo španělským jazykem. Respondent E2 (muž, 41 let, v ČR od roku 2007) popsal, jak se jeho odhodlání naučit česky zmenšilo: *„Spíš jsem se učil, než jsem sem přijel. Tady tolik ne, protože skoro všichni na mě mluví anglicky nebo španělsky, takže ne...“*

Tabulka 10: Znalost českého jazyka v době konání interview

	Začátečníci (A1) / Falešní začátečníci (A2)	Mírně pokročilí (B1)	Středně pokročilí (B2) a pokročilí (C1)
Počet respondentů ze skupiny I.	-	1	2
Počet respondentů ze skupiny II.	4	1	-
Celkem počet respondentů	4	2	2

Zajímavé také bylo pozorovat v jakém jazykovém kódu se odehrává komunikace respondentů s partnery a proč. Respondent A2 se se svojí přítelkyní seznámil „prostřednictvím“ německého jazyka, po příjezdu do České republiky se každý začal učit jazyk partnera a v současné době spolu hovoří česky. Respondent E2 se se svojí přítelkyní seznámil „prostřednictvím“ anglického jazyka a tento jazyk je stále jazykem jejich každodenní komunikace. Respondentka G2 se se svým přítelem seznámila „prostřednictvím“ španělského jazyka, neboť partner se věnuje překladům ze španělského jazyka, po příjezdu do České republiky se začala učit jazyk partnera a v současné době spolu hovoří španělsky. Respondent H2 se svojí ženou seznámil „prostřednictvím“ španělštiny, neboť byla jeho studentka, v současné době byt respondent hovoří velmi dobře česky, tak spolu dvojice komunikuje ve španělštině.

5.3 Průběh adaptačního procesu

5.3.1 První dojmy

Všeobecně známým jevem, před kterým jsme často v životě varováni, je vytvoření prvního dojmu. Jedná se o dojem, jež vznikne na základě prvního kontaktu, pohledu či přijetí informace v dané konkrétní situaci. Někteří psychologové prokázali, že první dojem bývá často velmi determinující pro názor, jež si vytvoříme na danou věc, člověka anebo situaci.¹⁰ Když jsem se respondentů tázala na první dojmy z pobytu v České republice, tak spojili svoji odpověď často s komentářem, jak se jejich první dojem posléze vyvinul, změnil či potvrdil.

Respondenti, jež přišli poprvé do České republiky před rokem 1998, nabyli odlišného dojmu než příchozí v pozdějších letech, a to především v otázce hospodářské vyspělosti. Respondent B2 a H2 hovořili o hospodářské zaostalosti země. Oproti tomu, v pozdějších letech respondenti tolik nevnímali hospodářské rozdíly (a pokud ano, tak v souvislosti s vyspělostí země) a soustředili se na jiné stránky, například na respondenty A2 a F2 (oba z Valencie) zapůsobila Praha svojí zelení, čistotou, prostranstvím.

Tabulka 11a: První dojem při prvním příjezdu do České republiky (Československa) (část I.)

	Krása Prahy	„Mrtvé“ město (Praha)	Zeleň a čistota Prahy	Hospodářský pokrok	Hospodářská zaostalost	Milí lidé	Chlad Čechů	Neochota v sektoru služeb	„Kam jsem to vlezl?!“	Bez odpovědi
Četnost odpovědí lektorů ze skupiny I.	1	1	1	-	1	-	-	1	-	-
Četnost odpovědí lektorů ze skupiny II	2	-	1	1	-	1	-	-	1	-

¹⁰ Americký sociální psycholog Solomon Asch v roce 1946 poukázal na to, že první informace o určitém člověku, může do značné míry určovat dojem, který si o něm vytvoříme. HAYESOVÁ, NICKY. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 72-73.

Tabulka 11b: První dojem při prvním příjezdu do České republiky (Československa) (část II.)

	Krása Prahy	„Mrtvé“ město (Praha)	Zeleň a čistota Prahy	Hospodářský pokrok	Hospodářská zaostalost	Milí lidé	Chlad Čechů	Neochota v sektoru služeb	„Kam jsem to vlezl?!“	Bez odpovědi
Četnost odpovědí manažerů ze skupiny I.	3	2	-	-	6	-	-	-	-	1
Četnost odpovědí manažerů ze skupiny II	1	-	-	5	-	-	4	3	1	-
Četnost odpovědí všech respondentů	7	3	2	6	7	1	4	4	2	1

Pozoruhodně první dojmy několika respondentů se také váží k panelovým domům. Někteří respondenti zmiňovali, že přijížděli do České republiky s představou města plného panelových domů. Jiní respondenti vzhledem k jejich „studentskému statusu“ byli po příjezdu ubytováni na studentské koleje v panelových domech, anebo si sami vyzkoušeli tuto zkušenost. Respondent A2 (muž, 27 let, v ČR od roku 2005) hovoří o prvním dojmu: *„Překvapilo mě to, že je to hezké a čisté město. Není sice tak čisté jako Vídeň nebo Berlín, ale celkově je čisté. Překvapily mě tramvaje na ulici, obchody... myslím typy obchodů – je tady hodně obchodů, co nabízí levné zboží, jako například levné oblečení nebo takové věci. Čekal jsem totiž komunističtější město. Víš, čekal jsem, že kromě centra města, budou všude PANELÁKY a tak... a není to úplně tak. Je tu historické centrum, okolo toho je centrum, které je taky staré, ale ne až tolik – myslím oblast kolem Náměstí Míru a tak... a pak je okraj města, kde jsou ty PANELÁKY. Já jsem čekal, že všechno bude šedivější a ošklivější.“* Respondent H2 (muž, 38 let, v ČR od roku 1992) vzpomíná na svoje první dojmy: *„Když jsem přijel a všechno jsem to tu viděl, tak jsem si řekl: „To je smutné. Chudáci!“ Všechno bylo hrozně tmavé, všechno bylo opravdu tmavé, naprosto... navíc já jsem bydlel v PANELÁCÍCH na Borech. Bory je ta oblast na okraji, teď už je to tam lepší. Je to taková studentská země s KOLEJEMI... Je to neuvěřitelné, ale loni jsem tu učil na letní škole na*

Západočeské univerzitě a dali mě na KOLEJ, která byla... ALE FAKT, JE TO TAK, která byla naprosto stejná jako tenkrát, když jsem přijel. No ale já jsem skoro brečel, málem jsem brečel dojetím, protože jsem si to připomněl...“

První dojmy bývají těsně často spjaty s kulturním šokem. Sociální a kulturní antropologie tento jev definuje jako „*psychický a sociální otřes způsobený překvapivým, nečekaným nebo neuvěřitelným zjištěním, které bylo vyvoláno bezprostředním kontaktem jednotlivce, sociální skupiny nebo celé společnosti s cizí, neznámou, dosud neinteriorizovanou kulturou.*“¹¹ Kulturní šok se může v hostitelské zemi dostavit v jakékoliv situaci, neboť jedinec přichází do kontaktu se zvyklostmi, chováním, pravidly i materiálním zázemím hostitelské země. Vzhledem ke komplexnosti a rozsáhlosti tohoto fenoménu jsem použila rozdělení adaptačního procesu do následujících kapitol, v nichž bude možné konkrétní situace popsat.

5.3.2 Odlišné klima

Podnebí a geografické podmínky jsou faktory, jež mohou hrát roli v případě adaptačního procesu. Pokud tyto podmínky jsou výrazně odlišné, je možné, že dojde ke zpomalení adaptačního procesu. Z předchozího výzkumu vyplynulo, že však velmi záleží na místě původu respondenta a také na intenzitě chladu v zimních měsících v České republice. Vzhledem k tomu, že v posledních dvou letech byly zimní měsíce v České republice poměrně mírné, nejevilo se klima pro část respondentů jako zásadní překážka v případě adaptace. Respondenti, kteří před více lety zažili „krutější“ zimu, nelibě vzpomínají na toto období.

Tabulka 12: Vyrovnávání se respondentů s odlišnými klimatickými podmínkami

	Na české podnebí si zvykl/a			České podnebí se mu nelíbí a chybí mu světlo	České podnebí se mu líbí, hlavně střídání ročních období	Bez odpovědi ¹²
	Bez dalšího komentáře	Chybí mu/jí více slunečných dnů	Chybí mu více světla			
Počet lektorů	4	-	1	2	1	-
Počet manažerů	2	3	3	1	2	5
Počet všech	6	3	4	3	3	5

¹¹ SOUKUP, VÁCLAV. VODÁKOVÁ, ALENA. VODÁKOVÁ, OLGA. *Sociální a kulturní antropologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 112.

¹² Respondentům B, F a H jsem tuto otázku zapoměla položit. Respondent E na otázku nereagoval a v případě respondenta I jsem shledala nemístné toto téma zahrnout do rozhovoru.

Respondent D2 (muž, 34 let, v ČR od roku 2007), který pochází z přímořského města Alicante hovoří o klimatu jako překážce v adaptaci: „*To je to nejhorsší, co tu je, teda pro mě. Letos to bylo docela dobrý, ne? Nebyla velká zima... byla to taková divná zima a občas vylezlo sluníčko. Tu předchozí zimu, co jsem tu byl, tak sice říkali, že to byla docela mírná zima, ale přece jen tu sněžilo... no a teď, v tyto dny je to super, sluníčko... Řekl bych, že prostě bych nemohl žít v takovém podnebí. Kdyby nebylo zbytí, tak ano, ale... potřeboval bych pro život slunce. Trošku to středozevní podnebí... Ale moc se mi líbí, jak si tady to sluníčko umíte užít. Jakmile trochu vysvitne slunce, tak jsou všichni na ulici, leží na trávniku, sedí na zahrádce... Ve Španělsku, když je září, a je takový den jako dnes (pozn. slunný den, teplo – cca 26°C), tak už nikdo nevyndá stoly na zahrádku. Líbí se mi, jak si to slunce tady umíte užít. Nic jiného Vám nezbyvá.“ Podobnou zkušenost má respondent A2 (muž, 27 let, v ČR od roku 2005), které také pochází z přímořského města nedaleko Alicante: „*To pro mě bylo asi nejtěžší... Řekl bych, že na to jsem si zvykal hůř než na lidi nebo na zvyky... (...) Ve Valencii je mírná zima – prší, je tam chladno a zima... Ale pro mě ta zima je, když je kolem 5°C, to si říkám: „Uf, to je ale zima.“ Ve Valencii, když náhodou mrzne, že je pod 0°C, tak to je výjimečná noc, to si řekneš: „Ty jo, dneska v noci mrzlo.“ No a tady často v zimě během dne je 0°C... to je něco, co jsem dřív nezažil.“**

5.3.3 Česká strava

Gastronomie a stravovací návyky tvoří významnou složku životního stylu jedince. Odborná literatura hovoří v případě adaptace o stravovacích návycích jako o jedné z nejobtížněji změnitelných složek. Etnologové si kladou otázku, do jaké míry je jedinec ochoten přijmout stravu hostitelské země.¹³

Možnostem španělské gastronomie v České republice byla věnována pozornost v kapitole 2.3.10. Španělská kuchyně je především středomořského rázu: je lehká, snáze stravitelná, hojně užívá zeleniny, mořských plodů, oliv a ovoce. České pokrmy jsou oproti ní masnější, těžší a obtížněji stravitelné. Tento fakt se promítl do odpovědí respondentů, neboť většina z nich hodnotí českou kuchyni jako těžkou, masnou, hutnou a monotónní (s neustálou variací omáček, masa a knedlíků).¹⁴ Respondenti (respondenti A2, D2 a H2) hovořili o tom, že jim české pokrmy chutnají, přesto však doma si raději připravují středozevní stravu. Respondentům B2, E2 a G2 česká

¹³ Viz také: TODOROVÁ, JIŘINA. *Strava všedního dne tří socioprofesionálních skupin plzeňských dělníků*. In: Český lid, 75, 1988, č. 3, s. 151-156.

¹⁴ Tento fakt se promítl i do odpovědí francouzských učitelů, kteří projevíli neochotu se přizpůsobit způsobu českého stravování. České kuchyni vytýkají fádnot, masnotu a omáčky... Více viz GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003.

kuchyně nechutná, preferují španělské pokrmy. Respondent F2 zmínil, že je vegetarián a že si jídlo zásadně připravuje sám. Respondent C2 nastolil otázku, co je to vlastně česká kuchyně, neboť vše, co se nabízí v České republice je k dostání i v jiných zemích.

Tabulka 13: Vyrovnávání se respondentů s českou stravou

	Českou kuchyni má rád/a		Česká kuchyně mu/jí nevadí , zvykl/a si, ale nevyhledává ji a preferuje středozevní kuchyni	Českou kuchyni nemá rád/a a vyhledává středozevní kuchyni
	Českými jídly se zřejmě stravuje i doma	Doma však dává přednost španělské kuchyni		
Počet lektorů	-	3	2	3
Počet manažerů	1	2	10	3
Počet všech	1	5	12	6

Respondentů jsem se tázala na nejoblíbenější pokrm z české gastronomie a odpovědi byly rozličné; jednotlivě zazněly: ovocné knedlíky, vánočka, bramborové knedlíky se špenátem, halušky, smažený sýr, polévky a svíčková.

5.3.4 Bydlení a materiální zajištění

Otázka bydlení je pro mnoho mladých Španělů žijících v České republice důležitým bodem. Dosud velké množství z nich totiž žilo s rodiči, neboť ve Španělsku jsou ceny bytů velmi vysoké a zároveň existuje tradice, že dospělé děti ještě nějakou dobu žijí s rodiči. Tuto skutečnost ilustruje respondent D2 (muž, 34 let, v ČR od 2007): „*ve Španělsku je normální... teda v mém věku už to není normální, ale sem tam se někdo najde... Většina mých kamarádů se odstěhovala od rodičů před dvěma, třema roky. Jasně, že někdo třeba ještě dřív, ale není to normální... A taky ještě někteří bydlí pořád s rodiči...*“ Z tohoto důvodu je velmi pravděpodobné, že mnozí respondenti si v České republice poprvé vyzkouší žít mimo domov rodičů. Samostatné bydlení si zajistil respondent F2, respondenti A2, E2, G2 a H2 bydlí se svými partnery (rodinou) a respondenti B2, C2 a D2 žijí ve sdíleném bytě.

Respondenti velmi často žijí na pražských sídlištích (respondent A2 na Pankráci, respondent F2 na Kačerově), anebo v centrálnějších lokalitách jako Strašnice (respondent B2) Žižkov (respondent C2 a D2) a Dejvice (respondent E2). Sledovala jsem také, s kým sdílí respondenti byt, neboť tato skutečnost by mohla být jedním předpokladem k úspěšné adaptaci.

Tabulka 14: Podmínky (spolu)bydlení

	Bydlí ve sdíleném bytě			Bydlí s českým partnerem / partnerkou / rodinou	Bydlí sám/a
	Pouze s Čechy	S Čechy a dalšími cizinci	Pouze s cizinci		
Počet respondentů	1	1	1	4	1

Respondenti často charakterizovali české byty jako útulné (mají koberce, dvojitá okna) a dobře vybavené na zdejší klimatické podmínky. Respondent F2 (muž, 22 let, v ČR od září 2007) například popsal svůj pražský byt v panelovém domě jako: „*Výborné. Když to srovnám s byty ve Valencii, tak si myslím, že je to výborně izolované a připravené na zimu. Toho jsem si všiml. V zimě jsem tady například chodil v bytě v krátkém rukávu. Ve Španělsku je to nemožné. V běžném bytě ve Valencii v zimě, i když sice máme jen 10°C, tak doma umíráš zimou.*“

Všichni lektoři se hradí náklady na bydlení sami, zaměstnavatel jim nepřispívá. Co se týče materiálního zabezpečení, pak hlavním zdrojem příjmu téměř všech lektorů je právě výuka španělského jazyka.¹⁵ V případě srovnání mzdy za intenzivní měsíční lektorskou činnost s průměrnou mzdou v České republice, je mzda lektorů na české poměry nadprůměrná. Ve srovnání se Španělskými podmínkami tomu tak není.¹⁶ Lektor D2 (muž, 34 let, v ČR od 2007) se vyjádřil ke své platové situaci z doby, kdy byl zaměstnán českou jazykovou školou, následovně: „...no a nakonec ke konci září jsem přemýšlel, tak mám jet nebo nemám jet... v té škole mi řekli, že jestli budu pracovat na plný úvazek, tak bych si mohl žít velmi dobře a jestli budu pracovat na poloviční úvazek, tak bych mohl žít dobře. Ale neřekli mi kolik. Tak jsem se jich před odjezdem zeptal, kolik to je, co to znamená žít si velmi dobře... kolik to bude za měsíc, za hodinu... A oni mi napsali, ať se nebojím, že mi to pak řekne ředitel... No ještě, že mi to neřekli, kdyby mi to bývali řekli, tak bych určitě nepřišel, protože mě pořádně využívali... a tak jsem tu byl šest měsíců...“

5.3.5 Lektorské zaměstnání

Velmi důležitým faktorem v případě adaptačního procesu hraje zaměstnání. Je to zdroj příjmu respondenta a zároveň také důležité místo, v němž dochází ke kontaktu s českou kulturou.

¹⁵ Kromě respondenta F2, který dostával v rámci výměnného pobytu stipendium. V současné době nastoupil do zaměstnání na trvalý pracovní poměr, tudíž výuku španělštiny chápe spíše jako koníček.

¹⁶ Pro srovnání průměrného platu ve Španělsku viz kapitola 3.1.

Španělští lektori se v České republice dostali na pozici zaměstnance, lektora jazyků, od něhož se očekává, že bude vyučovat svoji mateřštinu. Toto pracovní místo může být pojímáno dvěma způsoby – 1. jako poslání, záliba anebo profesní orientace, 2. jako „nezbytná nutnost“ (jediná přijatelná volba) v zemi, jejímž jazykem respondenti nehovoří a kde by velmi obtížně mohli obdržet podobně zajímavé platové ohodnocení, neboť ve svém oboru by pravděpodobně nenašli uplatnění.

Výchozí oborová profilace respondentů, vzhledem k výuce španělského jazyka byla odlišná. Pravděpodobně až na výjimku byli všichni respondenti vysokoškolsky vzdělaní, a to převážně v humanitních oborech (dějiny umění, historie, filosofie, žurnalistice, publicistice). Ti, kteří neměli zkušenosti výukou, tak se zpravidla před příjezdem do České republiky přihlásili do vzdělávacího semináře, aby získali pedagogické minimum. To se však nestalo u všech respondentů, avšak na získání pracovní pozice to zřejmě nemělo vliv. Pro doplnění uvádím, že v případě respondenta G2 se jednalo vůbec o první dlouhodobou pracovní zkušenost.

Vzhledem k povaze zaměstnání respondentů jsem sledovala také reflexi českého studenta, jakožto mnoho rozmanitých osob, s nimiž se lektori každý den setkávají. Díky multikulturnímu prostředí v Praze a také díky předchozím pracovním zkušenostem některých respondentů, bylo možné také sledovat srovnání českého studenta se studenty španělskými či se studenty jiných národností.¹⁷ Lektori upozorňovali na to, že co se týče vědomostí, tak se čeští studenti od ostatních neliší – existují chytří a méně chytří žáci. Oproti ostatním studentům lze podle nich o tom českém říci, že je: učenlivý, pilný, ukázněný, nekomunikativní, systematický.¹⁸

Lektori občas vytýkali českým studentům nekomunikativnost a nespontánnost v hodině. Například respondent C2 (muž, 40 let, v ČR od roku 2007) si stěžoval: *„A konverzační hodiny jsou skoro nemožné. (...) No na tu konverzaci si chodím popovídat sám se sebou... třeba se jich ptám na to, co si myslí o... a oni nic... Když jim třeba ukážu ty fotky Venezuely, abychom si mohli popovídat o Latinské Americe, a pak se jim ptám, jak si představují Venezuelu a oni mi řeknou: „Nevím, já jsem tam nikdy nebyl.“* Respondent A2 (muž, 27 let, v ČR od roku 2005) říká: *„Myslím si, že čeští studenti jsou k učitelům ohleduplnější a uctivější. V hodině méně mluví a mají větší sklon učitele v hodině poslouchat. Ve Španělsku je běžné si na hodině trošku povídat se spolužákem a*

¹⁷ V případě srovnání se španělskými studenty vycházeli respondenti nejčastěji z vlastních zkušeností, tj. ze zkušeností ze školních let. Vlastní zkušenosti s výukou španělských studentů měl respondent D2 (výuka fotografie a publicistiky), respondent E2 (školení PC – Hardware), respondent F2 (soukromé doučování španělského jazyka) a respondent H2 (výuka filosofie).

¹⁸ Podobný popis českého studenta podávají lektori francouzského institutu, kteří jej charakterizují jako pasivního, s akademickými znalostmi a nedostatkem vlastního úsudku. Více viz GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003.

tolik učitele nevnímat. Na druhou stranu bych řekl, že studenti cizích jazyků se tu méně zapojují do hodiny než ve Španělsku. (...) Tady je to těžší – já jako učitel se musím hodně snažit, aby studenti byli trošku spontánní, víc mluvili na hodinách a nebáli se mluvením na hodinách. Myslím si, že jsou zvyklí na výuku v duchu přednášek, a když přijdou na jazykový kurz, tak neví, jak se mají chovat. Neví, co od nich učitel očekává. Neví, že se mají zapojit do výuky a začít hodně mluvit.“ Respondent H2 (muž, 38 let, v ČR od roku 1992) díky dlouholeté zkušenosti s výukou českých studentů má možnost vidět případný vývoj: „No, český student se hodně změnil. Dříve byli úžasní – nemluvili, neodporovali, bylo to... no nevím, naprosto brutální submisivita. Taková vážnost a slušnost mě úplně děsila, protože jsem přišel ze španělských škol, kde všichni křičí, nadávají a... No a najednou jsem přijel sem... no, když jsem sem přijel tak to bylo neuvěřitelné. Dokonce jsem se nudil, protože jsem byl jediný, kdo vlastně mluvil. (...). No a teď je to něco jiného. Poslední 3 roky jsem učil na gymnáziu – na Arcibiskupském gymnáziu, a to je něco naprosto jiného... řekl bych, že jsou jako ti ze současné generace, že? Jsou to lidé, kteří víc odmlouvají... tedy odmlouvají... myslím, že musíš mít schopnost je zaujmout, už nedávají takový pozor jako dříve, jsou roztržitější, schopnost soustředit se je menší... (...) Takže si myslím, že ten prototyp českého studenta je teď velmi podobný tomu evropskému. Třeba to, co jsem zažil já ve Španělsku, tak je to, co tady teď existuje – student, který je aktivnější, více se vzpouzí, méně se soustředí.“

Ve svém zaměstnání se setkávali nejen s českými a zahraničními studenty, ale také s kolegy, a to v případě gymnázií s českými kolegy vyučujícími jiné předměty anebo v případě jazykových škol s jinými zahraničními či českými lektory vyučujícími cizí jazyk. Právě pracovní kolektiv několik respondentů reflektovalo jako své společenské prostředí, ve kterém se někteří cítili dobře a jiní naopak nepříjemně.

5.3.6 Reflexe české společnosti

5.3.6.1 Fyzický vzhled

Vzhledem k tomu, že v předchozím výzkumu respondenti často reflektovali nejen povahové vlastnosti, ale i vzhled Čechů, přidala jsem k tomuto výzkumu také projekční kresbu. Respondenti malovali svoji představu typického Čecha a Češky. Na obrázcích se reflektují vlastnosti a rysy, které jim španělští lektori přisuzují. Vlastní kresby i s jejich popisem se nachází v přílohách 4A-4H.

Tabulka 15: Vlastnosti a prvky přisuzované mužům

	Velmi krátké vlasy	Dlouhé vlasy	Svalnatý / udělaný	Mikina, tepláky	Tričko	Kostkovaná košile	Kšiltovka	Vojenské kalhoty	Kratasy
Četnost odpovědí	4	3	2	2	1	2	2	1	1

Tabulka 16: Vlastnosti a prvky přisuzované ženám

	Štíhlá / vysoká	Podpatky	Minisukně	Upnuté kalhoty	Upnuté tričko	Tričko na ramínka
Četnost odpovědí	4	3	2	2	1	2

U většiny obrázků je možné sledovat podobné rysy spočívající v neupravenosti a ležérnosti Čecha, které kontrastují s krásou a upraveností Češky. Tohoto rozdílu si všimli i španělští manažeři a zaráží nejen Španěle, ale například také Makedonci.¹⁹

Upravenost českých žen, hraničících občas až nafintěností, je další věc, na kterou poukázal respondent A2 a C2, a to s ohledem na oblečení, které nosí české dívky (14-18 let) na výuku do školy. Respondenti byli téměř šokováni množstvím make-upu, upravenosti a vyzývavým, nepohodlným oblečením, jež byly vlastní jejich studentkám.

5.3.6.2 Povahové rysy

Poměrně často se bránili zobecňování, a proto upozorňovali od počátku, že ač vidí určité rysy v české společnosti, nechápou je a ani je nelze považovat za všeobecně platné. Respondent E2 (muž, 41 let, v ČR od roku 2007) se popisu naprosto vyhnul se slovy, že mi řekne, jací jsou Češi, až pozná všech deset milionů. Oproti tomu ostatní respondenti podali alespoň určitý popis českého národa. V jejich podání se velmi často objevovala charakteristika „chladného“ a nesympatického Čecha, který je navíc vážný.²⁰ Někteří z respondentů však záhy dodávala, že takto se Čech pouze „jeví“, nicméně, jakmile se s ním člověk sprátelí a pozná ho, tak je to velmi milý a dobrý člověk. V případě popisu Čechů se objevovala i reflexe samotného španělského národa a ukazoval se zde

¹⁹ KORECKÁ, ZUZANA. *Etnická image Makedonců – podnikatelů v Praze*. In: BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Kdo jsem a kam patřím? : identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. 1. vyd. Praha: Sofis : Pastelka, 2005, s. 311.

²⁰ Také bulharští studenti vnímají Čechy jakožto chladný národ, a ne tolik přátelský jako ten jejich. Pro více info viz MAXOVÁ, ZUZANA. *Etnická identita bulharských teenagerů žijících v České republice*. In: BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Etnické komunity v české společnosti*, 1. vyd. Praha: ERMAT, 2006, s. 299.

jakýsi autostereotyp: „my Španělé jsme veselí, spontánní a přátelštější“. Mnoho respondentů při srovnávání obou národů uvedla tento příměr. Respondent F2 (muž, 22 let, v ČR od roku 2007) však sám uvedl, že „chlad“ je jakýmsi španělským stereotypem při vnímání cizinců ze zemí takzvaného bývalého Východního bloku: *„Ve Španělsku je mnoho stereotypů o zemích z Východu, nebo o zemích ze střední Evropy a také o severských zemích. Říká se, že lidé jsou velmi chladní. Že mimo Španělsko jsou lidé velmi chladní a sušší, a to je stereotyp...“* Dle respondentů působí Češi chladně především při prvním setkání. Tento chlad se projevuje v setkáních na různých místech – na pracovišti, v prostředcích hromadné dopravy a především v sektoru služeb. Dva respondenti se domnívali, že v chladném chování Čechů v případě služeb se spíše reflektuje český postoj k cizincům.

Respondent B2 (muž, 31 let, v ČR od roku 2005) si zpočátku adaptačního procesu vybuďoval na základě nepřijemnosti českých osob svoji teorii: *„Nevím, jestli je to kulturní věc, ale lidé obsluhující v barech jsou nesympatičtí. Občas i v bankách – jsou tam nesympatičtí a dokonce nepřijemní lidé. Těmi léty jsem si uvědomil, že je potřeba odlišovat, protože tu jsou lidé tišší nebo vážní, takoví jsou běžně Češi – to je v pohodě. Ale pak tu jsou lidé, kteří při hovoru působí drsně, ale jsou hodní... a pak tu jsou nepřijemní lidé. (...) Mimo to jsou i příjemní lidé. Ale já jsem si dřív myslel, že všichni ti „špatní“ lidé, kromě těch příjemných, jsou vlastně nepřijemní. Myslel jsem si, že v České republice, tedy alespoň v Praze, je mnohem více „špatných“ lidí než ve Španělsku. Teď už si to nemyslím, ale docela mi trvalo dlouho, než jsem si to uvědomil.“* Respondent H2 (muž, 38 let, v ČR od roku 1992) tento chlad vysvětloval na základě jakési neurvalosti Čechů: *„Tak třeba... nevím, ten chlad, který Češi v sobě občas mají, když na něco reagují. Říkám tomu problém řešení konfliktů. Pro Čecha je náročné řešit náhle vzniklý problém. Třeba jakože jedeš tramvají a je tam mladík nebo někdo, kdo má na sobě BAŤOH, stojí tam a vadí... tak ten druhý není schopný říci: „Prosímte, mohl bys mě pustit?“ Ne, on mu to řekne nepřijemně: „Vadíš mi tady!“* Respondentka G2 (žena, 26 let, v ČR od roku 2006) hovořila o chladných vztazích na pracovišti: *„Nevím, já mám s českými ženami špatnou zkušenost. Ale ne se všemi, moje nejlepší kamarádka je Češka a je to to nejlepší, co mě mohlo potkat... ale jsou ženy, které jsou... hlavně ženy, učitelky španělštiny, lektorky. S nimi jsem přicházela do kontaktu, ale byly ke mně velmi odtahité, občas mě ani nepozdravily ani nic... hlavně jedna z nich byla velmi nesympatická, chladná, velmi... ale jak jsem už řekla, jsou dobří a špatní lidé, je to jen tím, že já jsem měla špatnou zkušenost se ženami...“* Oproti předchozím respondentům se respondent A2 (muž, 27 let, v ČR od roku 2005) snažil objasnit „nepochopení“ českého chladu některými Španěly: *„Jsou tu ale některé stereotypy,*

o kterých bych mohl mluvit. Nejprve bych rád řekl, že Čech je vážnější. Je vážnější ne proto, že by neměl smysl pro humor, ale proto, že tolik nevyjadřuje svoje pocity. Nevyjadřuje je navenek, nevyjadřuje je před neznámými lidmi, natož pak na veřejnosti. Dá mu to víc práce, než Španělovi. Na Španělovi jsou pocity výrazněji znát, a to i dokonce když je s neznámými lidmi. I když mu ti lidé nejsou blízcí, tak k nim má Španěl v tomto ohledu důvěru a chová se velmi otevřeně. Zatímco Čech s neznámými lidmi udržuje distanci, a musí toho člověka poznat, aby se mohl otevřít a vyjádřit. A tento zdánlivý chlad je podle mě nejdůležitějším rozdílem mezi Čechem a Španělem. Řekl bych, že Čech je formálnější než Španěl. Formálnější, ale ne zodpovědnější. Je formálnější než Španěl, ne sice nějak moc, ale celkově více než Španělé.“

5.3.6.3 Reflexe mezilidských vztahů - přijetí rodinou českého partnera / partnerky

V rámci této problematiky se zrcadlilo subjektivní vnímání Čechů jako osob s konzervativním, možná až xenofobním přístupem k cizincům. Tři respondenti z řad lektorů, kteří měli českého partnera / partnerku hovořili o tom, že se k nim rodina chovala vždy hezky a slušně, nicméně je vždy nevnímala jako rovnocenné partnery. Dle výpovědí respondentů (A2 a H2) vyplynulo, že se vše „srovnalo“ časem, tedy poté, co si rodina uvědomila, že respondent jejich dceru nehodlá opustit. Respondent A2 (muž, 27 let, v ČR od roku 2005): „...Zpočátku byli proti tomu vztahu, protože jsem cizinec. (...) Ne, najevo mi to nedali. Když jsem tam byl na návštěvě, tak se ke mně chovali hezky a slušně. Nic mi ani nenaznačili. Ale byli proti tomu vztahu, protože jsem cizinec a ze Španělska... Kde to je? Jací tam jsou lidé? Nejsou to náhodou cikáni? Byl jsem vlastně člověk, o kterém nic nevěděli a mysleli si, že ten vztah skončí. Ale poté, co jsem se přestěhoval – oni přistoupili na to, že se přestěhuju, protože si uvědomili, že spolu budeme... a pak jsem našel rychle práci a nebyly se mnou žádné problémy, tak mě přijali a jsou se mnou hodně spokojení. Mám za to, že jsou se mnou spokojení.“ Respondent H2 (muž, 38 let, v ČR od 1992) odpověděl na dotaz, zda ho rodina přijala dobře: „Ne, mysleli si, že jsem cikán, že jsem nějaký latinoameričan... no nějaký bláznivý latinoameričan, který se objevil a bude s jejich dcerou několik měsíců, a že pak odjedu... no a pak je tu taky to, že oni jsou dost konzervativní. To přijetí nebylo jednoduché... pak ale ano, když jsme se pak vzali, tak řekli: „TAK JO, UŽ...“ Respondentka G2 (žena, 26 let, v ČR od 2006) má i navzdory času pocit, že k jejímu „uznání“ nedochází, a o přijetí rodinou řekla: „Myslím si, že to bylo něco divného... myslím si, že jeho rodina je hodně česká. Je to taková tradiční česká rodina... matka je hodně česká. Mám z ní takový dojem... jakože všechno cizí je občas špatné. Možná si mě tak neváží... nemusí si mě vlastně vážit, ale mohli by

být ke mně shovívavější nebo se zeptat na můj názor nebo se zeptat, jestli se mi to líbí nebo ne. Prostě mě považují za nulu... neptají se mě na to, jestli chci dělat to nebo jestli mám na to chuť... prostě to udělají. Řeknou si: „To je Laura, tak to se nic neděje. Musí s tím souhlasit.“²¹ A to nemohu přenést přes srdce, protože se mi to nelíbí. Například musím jíst česká jídla, musím jíst KNEDLÍKY a tyhle věci, co mi nechutnají, ale musím to dělat, protože je to české a tak to prostě je. Ale chovají se ke mně hezky. Akorát jinak smýšlí a proti tomu nemůžu nic udělat. Když lidé myslí jinak, tak to nezměním jen proto, že jsem přijela. Nevím... zpočátku jsem byla zvyklá na to při přivítání dávat dva polibky na tvář a... měla jsem k tomu pořád sklony, šlo to samo od sebe... vždycky jsem se k tomu člověku přiblížila, ale věděla jsem, že to nesmím dělat a teď už si zvykli na to, že mě přivítají dvěma polibky a já jsem ráda. Ale jsou tu věci, ve kterých jsou tolerantní a věci, ve kterých nejsou. Třeba se mě nikdy nezeptají na to, jaké máme u nás zvyky nebo jaké věci... nebo co tam jíme... Nezajímá je to. Jsou prostě zvyklí na svůj...“

Pro adaptaci je velmi důležité, aby jedinci neměli pocit, že jsou v hostitelské zemi většinovou společností „nevítaní“, a cítili se v ní jako doma. Pocit xenofobního postoje a nálady mohou adaptaci jedince v novém prostředí ztížit.²² Sociolog Aleš Burjanek poukazuje na výsledky výzkumů, z nichž vyplývá, že Češi nejsou cizincům moc nakloněni. Historický vývoj po druhé světové válce vedl k tomu, že oproti zemím západní Evropy nemělo tehdejší Československo s jinými etniky (kromě romského etnika) mnoho zkušeností.²³ Burjanek poukazuje na Dušana Drbohlava, jež hovoří o tom, že Česká republika se nachází v regionu, který spíše preferoval model „etnické čistoty“ a „kulturní homogenity“.²⁴

Z dotázaných španělských manažerů, kdy stálou českou partnerku mělo šest respondentů, se k otázce její rodiny vyjádřili pouze tři respondenti, a to velmi strohými větami; respondent F1 (muž, 37 let, v ČR od roku 1994): „Česká rodina? Dobrý, nemám s tím problém.“; respondent K1 (muž, 27 let, v ČR od roku 2004): „V pořádku.“ a respondent L1 (muž, 33 let, v ČR od roku 2003) „Dobře.“

²¹ Jméno Laura bylo pro účel ilustrace naprosto smyšlené.

²² Xenofobii definuje Tatána Šišková jako: „Strach z toho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar.“ ŠÍŠKOVÁ, TATJANA. *Výchova k toleranci a proti rasismu : sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance; informace o národnostních menšinách; hry a cvičení pro žáky a studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 13.

²³ Dle datového souboru výzkumu European Values Study z roku 1999 je celkový průměr hodnot indexu xenofobie evropských zemí 0,95; přičemž přední příčky míry xenofobie zaujímají postkomunistické země, Česká republika obsadila 13. místo s indexem 0,9 a Španělsku patřilo místo 17. s indexem 0,7. BURJANEK, ALEŠ. *Xenofobie po česku – Jak si stojíme mezi Evropany?* In: RABUŠIC, LADISLAV. *České hodnoty 1991-1999*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 80.

²⁴ Tamtéž s. 73-74.

5.3.7 Přátelský okruh

Antropologové si uvědomují, že přátelský kruh je důležitým prvkem v případě adaptace v nové zemi. Kromě rodinného a pracovního zázemí tvoří přátelský kruh „pevné“ referenční body existence jedince. Respondentů jsem se tázala na jejich přátele v České republice, pojem „přátelství“ jsem jim nikterak nedefinovala, a tak hodnotili tento jev z hlediska vlastního uvážení.

Respondenti A2 a G2 se v České republice nejčastěji stýkají s Čechy, Španěly i ostatními cizinci žijícími v České republice. Respondent H2 se stýká především (a v Plzni pouze) s Čechy, také respondent E2 uvedl, že má pouze české kamarády.

Tabulka 17: Okruh přátel respondentů

	Pouze anebo z velké části Češi	Pouze anebo z velké části Španělé	Češi i Španělé – zhruba vyrovnaně	Pouze anebo z velké části cizinci	Češi, Španělé i cizinci
Počet lektorů (skupina I.)	1	-	-	-	2
Počet lektorů (skupina II.)	1	2	-	1	1
Počet manažerů (skupina I.)	3	-	2	-	-
Počet manažerů (skupina II.)	1	7	-	-	3
Počet všech respondentů	6	9	2	1	6

Z tabulky vyplývá, že nejčastěji se stýkají s Čechy především ti respondenti, jež svůj život spojují s Českou republikou i v několika příštích letech. Domnívám se, že v případě respondenta E2 lze s ohledem na jeho přátelský okruh tvořen téměř pouze cizinci poměrně jasně pozorovat, že v České republice žije obklopen vlastním světem cizinců.

5.3.8 Stereotypy České republiky utvořené během pobytu

Jak již bylo zmíněno, respondenti si utvořili první dojem, který byl mnohdy během pobytu pozměněn. V průběhu adaptačního procesu je však pravděpodobné, že na základě zkušeností jedince

s pobytem v České republice vzniknou nové názory či stereotypní představy. Psycholog Jan Průcha definuje stereotyp jako: „...*představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy).*“²⁵ Je možné, že tyto představy mohou působit jakožto limitující předpoklady v adaptačním procesu. Když jsem se respondentů zeptala, co se jim vybaví, když se řekne „Česká republika“, podávali poměrně odlišné informace. Je však častým jevem, že Česko je spojováno s pivem, chatařstvím a chalupařením, případně procházkami v přírodě či hokejem.

Tabulka 18a: Symboly České republiky (část I.)

	Pivo	Hospoda	Švejk	Praha	Hradčany	Karlův most a Orloj	Kulturní pluralita	Česká kultivovanost
Četnost odpovědí lektorů	2	2	-	-	-	-	1	-
Četnost odpovědí manažerů	4	4	1	2	2	2	-	1
Četnost všech odpovědí	6	6	1	2	2	2	1	1

Tabulka 18b: Symboly České republiky (část II.)

	Schopnost ironie	Hokej	Lyžování (běžky)	Česká vlajka	Přesnost	Chata, chalupa	Sbírání hub	Špína	Bez odpovědi
Četnost odpovědí lektorů	-	1	-	-	-	2	1	1	2
Četnost odpovědí manažerů	1	1	1	2	1	-	-	-	5
Četnost všech odpovědí	1	2	1	2	1	2	1	1	7

²⁵ PRŮCHA, JAN. *Interkulturní psychologie : Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 67. V této souvislosti stojí také za zmínku definice Drabinové, která uvádí následující definici toho, co je „národní stereotyp“: „*Národní stereotypy slouží všem členům společnosti jako společné hodnotové soustavy vztahů, umožňující konstruovat vnitřní a vnější svět, posilují spjitost členů společnosti, soudržnost a rozlišení: „naše“ společnost je jiná.*“ Tamtéž, s. 116.

Z přehled symbolů či myšlenek, jež mají respondenti asociovány s „Českou republikou“ lze usuzovat, že i přes delší pobyt v České republice spojují španělští lektoři tuto zemi s pivařstvím a „hospodskou kulturou“, dále pak s krásou památek a se zimními sporty.

5.3.9 Vnímání České republiky jako domova

Vnímání určité země jako domova zahrnuje mnoho proměnných – od rodinného, partnerského a přátelského okruhu přes vhodné bytové podmínky až po uspokojivé zaměstnání. V tomto ohledu je rozhodující vlastní subjektivní pocit respondenta, než souhrn a analýza vytyčených bodů. Ze vzorku osmi španělských lektorů lze hovořit o tom, že tři z nich (respondenti A2, G2 a H2) zde našli svůj dočasný domov – jedná se o respondenty skupiny I. Jde o stav, kdy jsou v České republice spokojeni, mají uspokojivou práci, přátelský okruh a především partnerský vztah, kvůli kterému se do České republiky přestěhovali. Všichni tři respondenti však zmínili, že svůj život v České republice nevnímají trvale, v budoucnu by se rádi přestěhovali buď do Španělska anebo do jiné země. Ostatních pět lektorů je možné klasifikovat do dvou skupiny – skupina II.a a skupina II.b. Do skupiny II.a bych zařadila respondenta B2 a C2 – jedná se o lektory, kteří již nejsou v České republice přítomni a kteří se v ní necítili dobře. Dle analýzy dat bychom mohli říci, z hlediska adaptačního procesu neprojevíli dostatečnou vůli a ochotu poznávat české prvky. Do skupiny II.b patří respondenti D2, E2 a F2, čili respondenti, kteří svůj život s Českou republikou do budoucna nespojují, pravděpodobně již ví, kdy zde jejich pobyt skončí, ale zároveň se jej snaží prožít tak, aby byli obklopeni českých prostředím.

6. ZÁVĚR

Prostřednictvím kvalitativního výzkumu španělské menšiny v České republice, konkrétně skupiny španělských lektorů, jsem vypožorovala určité osy adaptačního procesu. Výsledky této analýzy poukazují na to, že existují určité rozdíly v adaptační strategii respondentů s ohledem na zvolenou životní perspektivu ve vztahu s Českou republikou. Rozhodujícím faktorem v adaptačním procesu se jeví také vlastní přístup respondentů k adaptaci. Mezi faktory, které její průběh zcela jistě usnadňují, patří kromě existence českého partnera/partnerky také znalost českého jazyka a přátelský okruh tvořený (alespoň z většiny) Čechy. Znesnadňujícím indikátorem se jeví především jinakost stravy, odlišné klimatické podmínky spojené především s množstvím slunečního světla a zdánlivý prvotní „chlad“ Čechů v mezilidské komunikaci. V mnoha případech by se dalo hovořit o přímé úměře mezi úspěšností adaptace a délkou pobytu respondenta.

Předpoklad, že adaptační strategie jednotlivců v závislosti na představě o budoucím životu (ve spojení s Českou republikou) bude odlišná, se jednoznačně potvrdil. Následující roky spojují s Českou republikou pouze ti respondenti, kteří v České republice mají partnerské či rodinné vazby. Svůj život nevnímají v České republice „natrvalo“, ale ještě minimálně na několik let. Do českého prostředí jsou vtaženi nejen díky svému partnerovi/partnerce či manželce, ale také díky jeho/její rodině, přátelskému okruhu a vůbec českému prostředí. Sami si vytváří vazby mezi Čechy, snaží se být vůči všemu „českému“ otevření (byť na některé jevy nahlíží kriticky) a jejich znalost českého jazyka je pokročilá. S tímto se pojí také fakt, že vyučování španělského jazyka pro ně představuje / představovalo jen přechodnou etapu a nyní se věnují (či se plánují věnovat) zaměstnání ve svém oboru.

Respondenti, kteří Českou republiku vnímají jako dočasné místo pobytu, zaujímají v rámci adaptačního procesu tři různá stanoviska, a to od pozitivního přes neutrální až po negativní přístup k adaptaci. Tento přístup je však velmi těsně spjat s ochotou poznávat a zapojit se (či být zapojen) do dění v hostitelské zemi. Respondenti, jež svůj pobyt v České republice hodnotili záporně, často také prokázali neochotný přístup k poznávání hostitelské země; ten však mohl být spojen s jakousi apatií danou několika neúspěšnými pokusy se zapojit do dění země. Tito respondenti si v rámci českého prostředí vytvořili svůj svět, v němž „přežívali“, neboť věděli, kdy jejich pobyt v České republice skončí. Naopak pozitivní přístup k adaptaci prokázali ti respondenti, jež vědomí dočasnosti pobytu motivovalo k co největšímu poznání prostředí hostitelské země. Ve všech případech byl tento přístup spojen také s motivací k pobytu, kdy

respondenti přijeli do České republiky již po několikáté, neboť se rozhodli poznat zdejší každodenní realitu.

Poměrně překvapivým výsledkem mé studie bylo neúplné potvrzení hypotézy v případě prorůstání pracovního života do osobní sféry. Respondenti se ve velké většině se svými studenty mimo výuku nestýkají. Je možné, že v tomto ohledu respektují hranice profesního a osobního života, neboť v rámci výzkumu téměř nezmínili, že by předpokládali přátelství se studenty. Poměrně často však docházelo k přátelství s ostatními lektory jazyka, a to z řad ostatních cizinců, s nimiž sdíleli situaci pobytu v nové zemi, anebo s českými lektory španělštiny, s nimiž neměli problém komunikovat. Nepotvrdila se ani domněnka, že mnoho přátel respondenta budou tvořit přátelé jeho českého partnera/ky, neboť respondenti si v průběhu pobytu vybudovali vlastní přátelský okruh.

Menší překážkou v adaptačním procesu se u zkoumané skupiny jeví odlišnost klimatu, na kterou však respondenti byli připraveni, a hlavně nedostatek slunečního světla. Odlišný ráz krajiny, konkrétně absence moře a pláže jemně znesnadňuje adaptaci především respondentům z přímořských měst. Česká strava respondentům obecně nevyhovuje, ale vzhledem k různým stravovacím návykům jednotlivců a možnosti přípravy vlastních pokrmů, nepředstavuje pro respondenty zásadní překážku.

Vzhledem k tomu, že španělská menšina v České republice není moc početná a Španělé se jako takoví svým vzhledem, chováním a zvyky výrazně neodlišují od české společnosti, není této skupině z hlediska antropologických výzkumů věnována velká pozornost. Domnívám se, že povědomí o španělské menšině v České republice zůstává mimo pozornost také laické veřejnosti. Tímto textem jsem mimo jiné chtěla Španěle žijící v naší zemi přiblížit, nastínit jejich situaci při adaptaci na podmínky v České republice a podat obrázek jejich reflexe českého prostředí a společnosti. Tématu španělské pracovní migrace se budu věnovat i v rigorózní práci, v níž bych chtěla rozšířit vzorek španělských lektorů a zabývat se především srovnáním adaptační strategie dvou mnou zkoumaných skupin: španělských lektorů a manažerů v současné České republice.

SUMMARY

Job migration is a very developed phenomenon in the world today. After 1989 many foreigners from all over the world started coming to the Czech Republic. Also the mutual relations between Spain and the Czech Republic began to reinforce in all aspects. It was not only Spanish tourists who came to Czech Republic but also university students, specialised workers and businessmen, who came for longer periods. Moreover, after the entry of the Czech Republic to the European Union the process of employing foreigners became even easier for European Union citizens. Nowadays there is a Spanish minority living in the Czech Republic. This minority is formed mainly by men, official statistics (to May 31st, 2008) allege 498 persons. Spanish people in the Czech Republic live mainly in Prague (because of the biggest job market, seat of business of many companies and schools.)

This work deals with the adaptation strategies of Spanish teachers of Spanish language to the conditions in the Czech Republic. The aim was to find out how the process of adaptation of the chosen group proceeds. The qualitative research was chosen for the data acquisition, the main method was a direct unstructured interviewing and side methods were participant observation and diagnostic drawing. From October 2006 to August 2008 I carried out eight interviews and took part in two several-day trips with two informants. Since it was impossible to obtain larger sample of participants I added some information from my previous research, which concerned dealt with adaptation strategies of Spanish managers living in the Czech Republic.

I focused on three main points during my interviews with the teachers: 1) prerequisites for adaptation (arrival motivation, language knowledge, personal or family relations,...), 2) their own approach to the process of adaptation (willingness to learn and open-minded attitude towards new things...), 3) the course of adaptation (first impressions and cultural shock, reflexion of the Czech environment in all aspects of everyday life...).

A crucial element facilitating the process of adaptation is the existence of a Czech partner or even existence of family bonds and afterwards friendships. What is decisive is not only the length of stay in the Czech Republic but also the participant's life prospects. Those who see their future life for at least a few years in the Czech Republic do not have the same adaptation strategy as those who do not connect their future with this country.

Another very important thing is their own attitude towards adaptation, mainly their willingness to know and discover. These aspects are closely connected to the life strategy of the

participant. Those who decided to stay a few more years in the Czech Republic are very open to the Czech environment, were not seeking for foreign or Spanish friends and most of their friends were Czechs. The knowledge of the Czech language is also very important. Those who do not connect their future life with this country do not know the Czech language; some of them tried to learn it but gave it up due to the complexity of the language. Participants' job facilitated their process of adaptation only partly. Teachers do not see their students in their free time very frequently, but rather make friends with other teachers (mainly foreigners).

The first impressions after the arrival of most participants – tourists were positive. The biggest cultural shock for them was the “coldness” of Czech people, mainly in the service sector. Another facilitating element was the possibility of free time activities (cultural offer, the beauty of monuments, nature and countryside) and then pleasant accommodation conditions in the winter months. The participants saw the main barrier in the process of adaptation in the food, different climate (mainly in the question of the intensity and length of sunshine during the year and day.) As far as the Czechs are concerned, participants talked about moral tolerance, good education, absence of spontaneity and good mood. According to the drawings, Spanish teachers see a Czech man as strong, muscular and scruffy looking and Czech women as very tidy-looking, smart and provoking with their clothes.

I found out on the basis of the obtained data that almost all the participants got to some point of adaptation and some of them reached even integration. In my future work I would like to enlarge the sample of Spanish teachers and compare the adaptation strategies of both above mentioned Spanish groups: managers and teachers living in the Czech Republic.

SEZNAM VYBRANÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Anuario estadístico de inmigración*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2004.
- ARTETA, ANTONIO UBIETO. [A KOL.] *Dějiny Španělska*. Praha: Lidové noviny, 1995.
- BARTEČEK, IVO. RESKA, JAROSLAV. *České země a Španělsko*. 1. vyd. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996.
- BENEŠ, VLASTISLAV. *Španělsko - Andorra*. 1. vyd. Praha: PRESSFOTO, 1982.
- BENEŠ, VLASTISLAV. *Španělsko a Španělé*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2000.
- BERNARDINO, LOURDES SOLÉ. MONTERO, JUSTA CARRASCO. *Realie španělsky mluvících zemí : España, Hispanoamerica: libro de cultura y civilización española y acercamiento a la realidad hispanoamericana*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 1997.
- BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Etnické komunity v české společnosti*. 1. vyd. Praha: ERMAT, 2006.
- BITTNEROVÁ, DANA. MORAVCOVÁ, MIRJAM. [A KOL.] *Kdo jsem a kam patřím? : identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. 1. vyd. Praha: Sofis : Pastelka, 2005.
- BRETTELL, CAROLINE B. HOLLIFIELD, JAMES F. *Migration Theory : Talking Across Disciplines*. New York: Routledge, 2000.
- BURJANEK, ALEŠ. *Xenofobie po česku – Jak si stojíme mezi Evropany?* In: RABUŠIC, LADISLAV. *České hodnoty 1991-1999*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- Česko-španělské obchodní vztahy*. In: Building World Magazine, č. 1, květen 2005.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka České republiky 2006*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2006.
- DISMAN, MIROSLAV. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002.
- DUBSKÝ, JOSEF A KOL. *Velký španělsko-český slovník*. ČAV, Academia: Praha, 1978.
- FORBELSKÝ, JOSEF. ROYT, JAN. HORYNA, MOJMÍR. *Pražské Jezulátko*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1992.
- GABAL, IVAN. [A KOL.] *Etnické menšiny ve střední Evropě : konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999.
- GONZALEZ, NANCIE. *Family Organization in Five Types of Migratory Wage Labor*. In: American Anthropologist, 63. vyd., č. 6, 1961.
- GREGEROVÁ, DOMINIKA. *Učitelé Francouzského institutu v Praze: k otázce adaptace a integrace specifické národnostní menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003.
- HAYESOVÁ, NICKY. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998.
- HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum : Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005.
- HEROLDOVÁ, IVA. MATĚJOVÁ, VLASTA. *Vietnamští pracující v českých zemích : východiska, koncepce, metoda a cíl*. In: Český lid, 74, 1987, 4, s. 194-202.
- HOFSTEDE, GERT. *Kultury a organizace. Software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1999.

- HOLÝ, LADISLAV. *Malý český člověk a velký český národ*. 1. vyd. Praha: SLON, 1996.
- JEŘÁBEK, HYNEK. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993.
- KANDERT, JOSEF. *Etnografické výzkumné techniky v českých zemích a důsledky jejich používání*. s. 39. In: Lidé města / Urban People, č. 1/15 (2005).
- KAŠPAR, OLDŘICH. *Koruna a srdce Evropy : Na cestu do Španělska*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1992.
- Many Cultures, One Business. Infokit. Information About Spain*. Praha: Cursus, 2002.
- MONGE, GUSTAVO. *Yo también estuve en Praga : Crónicas empresariales españolas*. 1. vyd. Brno: Cesta, 2006.
- MOSTÝN, MILAN. KLAUSMANNOVÁ, ALEXANDRA. *Šéfové španělských firem hledají v Praze partnery*. In: Hospodářské noviny, 1.11.2005.
- MURPHY, ROBERT. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. 2. vyd. Praha: SLON, 2004.
- NIESSEN, JAN. *Rozmanitost a soudržnost : nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Praha: Vydavatelství Rady Evropy, 2000.
- NOVOTNÁ, JANA. ŽÁKOVÁ, MILUŠE. *Španělsko a Andorra*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1996.
- NOVÝ, IVAN. SCHROLL-MACHL, SYLVIA. [A KOL.] *Interkulturní komunikace v řízení a podnikání*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1999.
- PLAČKOVÁ, ANDREA. *Holanďani v České republice - k problému adaptace specifické menšiny*. Bakalářská práce, Praha: FHS UK, 2003.
- POLIŠENSKÝ, JOSEF. BARTEČEK, IVO. *Dějiny Iberského poloostrova (do přelomu 19. a 20. století)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.
- PRŮCHA, JAN. *Interkulturní psychologie : Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004.
- RABUŠICOVÁ, MILADA. RABUŠIC, LADISLAV. *České výchovné hodnoty: tradiční nebo moderní?* In: RABUŠIC, LADISLAV. *České hodnoty 1991-1999*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- RANGELOVA, ALBENA. JANOVEC, LADISLAV. *Řečová integrace příslušníků minorit*. In: Lidé města č. 18, Praha: Fakulta humanitních studií UK, 2006.
- SALZMANN, ZDENĚK. *Jazyk, kultura a společnost : úvod do lingvistické antropologie*. 1. vyd. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1997.
- SIMONIS, DAMIEN + KOL. *Španělsko. Z řady průvodců Lonely Planet*. 1. vyd. Praha: Svojk & co., 2004.
- SOKOL, JAN. *Malá filosofie člověka : Slovník filosofických pojmů*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004.
- SOUKUP, VÁCLAV. *Dějiny antropologie : Encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleontologie, sociální a kulturní antropologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum Press, 2004.
- SOUKUP, VÁCLAV. *Přehled antropologických teorií kultury*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000.
- SOUKUP, VÁCLAV. VODÁKOVÁ, ALENA. VODÁKOVÁ, OLGA. *Sociální a kulturní antropologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- SOUTO OTERO, MANUEL. MCCOSHAN, ANDREW. *Study on Access to Education and Training – Tender No EAC/38/04, Lot 1*. ECOTEC, 2005.

- STRAUSS, ANSELM. CORBIN, JULIET. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Brno; Boskovice: Sdružení Podané ruce: Albert, 1999.
- SVOBODA, MOJMÍR. *Psychologická diagnostika dospělých*. 2. vyd., Praha: Portál, 1999.
- ŠATAVA, LEOŠ. *Národnostní menšiny v Evropě : Encyklopedická příručka*. 1. vyd. Praha: Železný, 1994.
- ŠIŠKOVÁ, TATJANA. *Menšiny a migranti v České republice : my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001.
- ŠIŠKOVÁ, TATJANA. *Výchova k toleranci a proti rasismu : sborník: zdroje a formy rasismu a netolerance; informace o národnostních menšinách; hry a cvičení pro žáky a studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998.
- TODOROVÁ, JIŘINA. *Strava všedního dne tří socioprofesionálních skupin plzeňských dělníků*. In: Český lid, 75, 1988, č. 3, s. 151-156.
- TOLLAROVÁ, BLANKA. *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* In: Biograf, 39, 2006.
- UHEREK, ZDENĚK. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2005.
- UHEREK, ZDENĚK. *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2003.
- UHEREK, ZDENĚK. [A KOL.] *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu : (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové)*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2004.
- UHEREK, ZDENĚK. HOŠKOVÁ, SIMONA. OTČENÁŠEK, JAROSLAV. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2002.
- VINCENT, MARY. *Svět Španělska a Portugalska*. 1. vyd. Praha: Knižní klub; Balios, 1998.

- www.ecn.cz – Zpravodajství
- www.businessinfo.cz – Oficiální portál pro podnikání a export
- www.casadellibro.com – Španělské knihkupectví
- www.ceskatelevize.cz – Stránky České televize
- www.cis.es - španělské Centrum sociologických výzkumů
- www.cizinci.cz - Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky o integraci cizinců
- www.cursus.cz - Manažerský cyklus na podporu a rozvoj interkulturních vztahů a spolupráce
- www.czech.cz – Oficiální stránky České republiky
- www.czechcentres.cz/madrid - České centrum v Madridu
- www.czechtourism.com - Czech Tourism
- www.czso.cz - Český statistický úřad
- www.diariovasco.es -
- www.diccionarios.com – překladový slovník

- www.ec.europa.eu – stránky Evropské komise
- www.eldiapraga.net -
- www.embajada-esp-praga.cz - Velvyslanectví Španělského království v České republice
- www.expats.cz – stránky pro adaptaci cizinců v ČR
- www.export.cz - Stránky podpory mezinárodního obchodu
- www.extranjeros.mtas.es -
- www.fdb.cz – filmová databáze
- www.ff.cuni.cz – stránky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
- www.ihned.cz – elektronické vydání deníku Hospodářské noviny
- www.idnes.cz – elektronické vydání deníku Mladá fronta DNES
- www.imsersomigracion.upco.es - Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva práce a sociálních věcí Španělského království
- www.ine.es - španělský Národní statistický úřad
- www.jazyky.com -
- www.kanzelsberger.cz - knihkupectví
- www.lleida.es/cat - radnice města Lleida
- www.lyngsat.com – Online televize
- www.mallorca.es – informační stránky o Mallorce
- www.mcx.es - Ministerstvo průmyslu, turismu a obchodu Španělského království
- www.migraceonline.cz – stránky Multikulturního centra v Praze
- www.mityc.es -
- www.mpo.cz – Ministerstvo průmyslu a obchodu
- www.mpsv.cz – Ministerstvo práce a sociálních věcí
- www.msmt.cz - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- www.mtas.es - Ministerstvo práce a sociálních věcí Španělského království
- www.mvcr.cz – Ministerstvo vnitra České republiky
- www.mzv.cz - Ministerstvo zahraničí České republiky
- www.mzv.cz/madrid - Velvyslanectví České republiky ve Španělském království
- portal.justice.cz - Informační server českého soudnictví
- www.radio.cz/es - články, nahrávky a archiv Radia Praha
- www.ssvp.wz.cz – výchovné poradenství PedFUK
- www.turisme.paeria.es -
- www.upol.cz - Univerzita Palackého v Olomouci
- www.valencia.es - autonomní oblast Valencie
- www.vlada.cz – Oficiální stránky vlády ČR
- www.wikipedia.org - internetová encyklopedie

SEZNAM PŘÍLOH

	strana
PŘÍLOHA 1A – OKRUHY OTÁZEK KLADENÉ RESPONDENTŮM: ŠPANĚLSKÝM LEKTORŮM	84
PŘÍLOHA 1B – OKRUHY OTÁZEK KLADENÉ RESPONDENTŮM: ŠPANĚLSKÝM MANAŽERŮM	86
PŘÍLOHA 2A – MAPA ŠPANĚLSKA, PŮVOD ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ	88
PŘÍLOHA 2B – MAPA ŠPANĚLSKA, PŮVOD ŠPANĚLSKÝCH MANAŽERŮ	89
PŘÍLOHA 3A – PROFILY JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ: ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ	90
PŘÍLOHA 3B – PROFILY JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ: ŠPANĚLSKÝCH MANAŽERŮ	94
PŘÍLOHA 4A – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA A2	102
PŘÍLOHA 4B – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA B2	103
PŘÍLOHA 4C – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA C2	104
PŘÍLOHA 4D – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA D2	105
PŘÍLOHA 4E – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA E2	106
PŘÍLOHA 4F – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA F2	107
PŘÍLOHA 4G – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA G2	108
PŘÍLOHA 4H – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA H2	109
PŘÍLOHA 5 – PŘEHLED BILATERÁLNÍCH SMLUV MEZI ČSR, ČSSR, ČSFR A ČR SE ŠPANĚLSKÝM KRÁLOVSTVÍM A ŠPANĚLSKOU REPUBLIKOU PO 1. SVĚTOVÉ VÁLCE	110
PŘÍLOHA 6 – VYBRANÉ NÁVŠTĚVY PŘEDSTAVITELŮ ČSSR, ČSFR A ČR VE ŠPANĚLSKÉM KRÁLOVSTVÍ	113
PŘÍLOHA 7 – VYBRANÉ NÁVŠTĚVY PŘEDSTAVITELŮ ŠPANĚLSKÉHO KRÁLOVSTVÍ V ČSSR, ČSFR A ČR	117

PŘÍLOHA 1A – OKRUHY OTÁZEK KLADENÉ RESPONDENTŮM: ŠPANĚLSKÝM LEKTORŮM¹

Otázky umožňující paspartizaci respondenta/ky:

- věk
- rodinný stav
- dosažené vzdělání
- náboženská orientace
- politická orientace
- z jaké geografické oblasti Španělska pochází
- kdy přijel/a do České republiky s plány, že v ní bude nějakou dobu žít

Okruh 1 – otázky týkající se příchodu do hostitelské země

- motivace příchodu do České republiky (proč, plány a perspektivy)
- vědomosti o České republice před příjezdem (realie, jazyk, tradice - co věděl/a, kdo mu/jí je poskytl, vyhledával/a je sám/sama?)

Okruh 2 – otázky týkající se oblasti původu ve Španělsku

- oblast původu ze Španělska (co je pro danou oblast typické, schází mu/jí něco...)
- domov ve Španělsku před odjezdem (jak a s kým bydlel/a...)
- kontrast s českým domovem (popis českého domova, je zde s rodinou...)
- zajištění a způsob bydlení (kde bydlí, jak bydlí, národnost spolubydlících...)
- materiální zajištění a zajištění provozu domácnosti v České republice
- komunikace s domovem a rodinou ve Španělsku (jak často a forma)

Okruh 3 – otázky týkající se prvních dojmů a kulturního šoku

- co ho/ji v České republice překvapilo - okamžik 1. šoků a „post“ šoků
- co se mu/jí v hostitelské zemi zpočátku líbilo a co nelíbilo
- názory na: podnebí, stravu, zvyklosti, rytmus dne a normy

Okruh 4 – otázky týkající se názoru na hostitelskou zemi

- jak se nyní (oproti prvnímu dojmu) změnil jeho/její pohled na Českou republiku
- poznání českých krajů (co navštívil/a, kde a co se mu/jí to nejvíce líbilo...)
- znalosti současné českých společensko-politické situace (kdo je českým prezidentem, kdo je pro něj/ni významným Čechem...) a kultury, znalost českého jazyka
- podobnosti a rozdíly mezi Španělskem a Českou republikou

¹ Odlišnosti mezi otázkami kladenými španělským lektorům a španělským manažerům jsou vyznačeny barevně.

- prvek, který by rád/a přenesl/a ze země původu do hostitelské země a viceversa
- jeho/její pojetí symbolů „češství“ a „španělství“

Okruh 5 – otázky týkající se výuky španělského jazyka

- zkušenosti s výukou před příjezdem do České republiky (případně kurzy či vzdělání relevantní k výuce)
- popis vztahu k výuce (vášeň, nutnost...) a pohled do budoucna (dočasné zaměstnání, perspektivy v oboru do budoucna)
- otázka finančního zajištění pramenící z výuky – je to hlavní zdroj příjmů?
- srovnání českých studentů se studenty jiné národnosti (především se španělskými studenty)
- názor na pracovní tempo
- propojení pracovního a osobního života

Okruh 6 – otázky týkající se obyvatel hostitelské země

- popis a kresba „typického“ Čecha, Češky (kontrast s „typickým“ Španělem, Španělkou)
- srovnání české a španělské mentality
- typický Čech, Češka X Španěl, Španělka
- představa české ženy/muže jako partnera (kde by žili?)
- pokud český/á partner-úka, tak okolnosti seznámení, přijetí českou rodinou, strategie vůči rodině a viceversa

Okruh 7 – otázky týkající se společenského života a volného času

- kdo tvoří přátelský kruh (národnosti přátel, místo seznámení s přáteli...)
- jak a s kým tráví volný čas (kontrast s domovem)

Okruh 8 – otázky týkající se informovanosti o domově

- upřednostňuje španělská či česká média (které zprávy se ho/jí více dotýkají, které ho/ji více zajímají...) ⇒ zajímá ho/ji více dění ve Španělsku nebo v České republice
- sledování španělských médií (jaký druh média, jak často...)
- sledování českých médií (jaký druh média, jaké pořady, jak často...)

Okruh 9 – otázky týkající se perspektivy spojené s pobytem v hostitelské zemi

- perspektivy k České republice (proč tu ne/chce zůstat)
- strategie osobního života do budoucna

PŘÍLOHA 1B – OKRUHY OTÁZEK KLADENÉ RESPONDENTŮM: ŠPANĚLSKÝM MANAŽERŮM¹

Otázky umožňující paspartizaci respondenta/ky:

- věk
- rodinný stav
- dosažené vzdělání
- náboženská orientace
- politická orientace
- z jaké geografické oblasti Španělska pochází
- kdy přijel/a do České republiky s plány, že v ní bude nějakou dobu žít

Okruh 1 – otázky týkající se příchodu do hostitelské země

- motivace příchodu do České republiky (proč, plány a perspektivy)
- vědomosti o České republice před příjezdem (reálie, jazyk, tradice - co věděl/a, kdo mu/jí je poskytl, vyhledával/a je sám?)

Okruh 2 – otázky týkající se oblasti původu ve Španělsku

- oblast původu ze Španělska (co je pro danou oblast typické, schází mu/jí něco...)
- domov ve Španělsku před odjezdem (jak a s kým bydlel/a...)
- kontrast s českým domovem (popis českého domova, je zde s rodinou...)
- materiální zajištění a zajištění provozu domácnosti v České republice ([zda se při tom účastní či účastnila i společnost, která jej/ji zaměstnává](#))
- komunikace s domovem a rodinou ve Španělsku (jak často a forma)

Okruh 3 – otázky týkající se prvních dojmů a kulturního šoku

- co ho/jí v České republice překvapilo - okamžik 1. šoku a „post“ šoku
- co se mu/jí v hostitelské zemi zpočátku líbilo a co nelíbilo
- názory na: podnebí, stravu, zvyklosti, rytmus dne a normy

Okruh 4 – otázky týkající se názoru na hostitelskou zemi

- jak se nyní (oproti prvnímu dojmu) změnil jeho/její pohled na Českou republiku
- poznání českých krajů (co navštívil/a, kde a co se mu/jí to nejvíce líbilo...)
- [znalosti českých dějin \(zda shledává nějakou paralelu se španělskými dějinami...\)](#), kultury a osobností (kdo je pro něj/ni významným Čechem...), znalost českého jazyka
- podobnosti a rozdíly mezi Španělskem a Českou republikou
- prvek, který by rád/a přenesl/a ze země původu do hostitelské země a viceversa
- jeho/její pojetí symbolů „češství“ a „španělství“

¹ Odlišnosti mezi otázkami kladenými španělským lektorům a španělským manažerům jsou vyznačeny barevně.

Okruh 5 – otázky týkající se zaměstnání

- popis pracovní pozice, pracovní náplně, společnosti a zaměstnanců
- srovnání českého a španělského zaměstnance
- názor na pracovní tempo
- propojení pracovního a osobního života

Okruh 6 – otázky týkající se obyvatel hostitelské země

- popis „typického“ Čecha, Češky (kontrast s „typickým“ Španělem, Španělkou)
- srovnání české a španělské mentality
- typický Čech, Češka X Španěl, Španělka
- představa české ženy/muže jako partnera (spíše jen krátkodobý vztah či představa životního partnera, proč ano/ne, kde by žili...)
- pokud český/á partner/ka, tak okolnosti seznámení, přijetí českou rodinou, strategie vůči rodině a viceversa

Okruh 7 – otázky týkající se společenského života a volného času

- kdo tvoří přátelský kruh (národnosti přátel, místo seznámení s přáteli...)
- jak a s kým tráví volný čas (kontrast s domovem)

Okruh 8 – otázky týkající se svátečnosti

- jak a zda zde slaví státní svátky, narozeniny, výroční cyklus (Vánoce, Velikonoce...)
- kontrast svátečnosti (hostitelská x výchozí země)

Okruh 9 – otázky týkající se informovanosti o domově

- upřednostňuje španělská či česká média (které zprávy se ho/jí více dotýkají, které ho/jí více zajímají...) => zajímá ho/jí více dění ve Španělsku nebo v České republice
- sledování španělských médií (jaký druh média, jak často...)
- sledování českých médií (jaký druh média, jaké pořady, jak často...)
- je česká veřejnost dostatečně informována o dění ve Španělsku a viceversa

Okruh 10 – otázky týkající se perspektivy spojené s pobytem v hostitelské zemi

- perspektivy k České republice (proč tu ne/chce zůstat)
- strategie osobního života do budoucna

PŘÍLOHA 2A – MAPA ŠPANĚLSKA, PŮVOD ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ¹

Španělské království se zvýrazněním místa původu respondentů²

Místo původu jednotlivých respondentů:

- Alicante – respondent D2
- Córdoba – respondent E2
- Legazpi – respondent B2
- Madrid – respondent H2
- Pontevedra – respondenti C2 a G2
- Valencia – respondenti A2 a F2

¹ Mapu vyhotovil na zakázku David Jendřejčík v roce 2008.

² V mapě jsou autonomní oblasti vyznačeny hranicemi. Na mapě nejsou zobrazeny Kanárské ostrovy, ani enklávy Ceuta a Melilla na území Maroka, neboť respondenti pocházeli z Pyrenejského poloostrova.

PŘÍLOHA 2B – MAPA ŠPANĚLSKA, PŮVOD ŠPANĚLSKÝCH MANAŽERŮ¹

Španělské království se zvýrazněním místa původu respondentů²

Místo původu jednotlivých respondentů:

- Barcelona – respondenti F1, N1 a O1
- León – respondent K1
- Lleida – respondent J1
- Madrid – respondenti A1, B1, C1, E1 a I1
- Palma de Mallorca – respondent G1
- Sevilla – respondent H1
- Toledo – respondent M1
- Valencie – respondenti D1 a P1
- Vigo – respondent L1

¹ Mapu vyhotovil na zakázku David Jendřejčík v roce 2008.

² V mapě jsou autonomní oblasti vyznačeny hranicemi. Na mapě nejsou zobrazeny Kanárské ostrovy, ani enklávy Ceuta a Melilla na území Maroka, neboť respondenti pocházeli z Pyrenejského poloostrova a respondent G1 pocházel z Baleárských ostrovů.

PŘÍLOHA 3A – PROFILY JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ: ŠPANĚLSKÝCH LEKTORŮ

U každého respondenta je ve strukturované podobě uveden stručný přehled základních charakteristik a údajů.

Respondent A2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 27 let, je svobodný (česká přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Valencie (Valencie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (žurnalistika)
Zaměstnání v České republice:	lektor pro jazykové školy a gymnázium, od srpna 2008 redaktor v české rozhlasové stanici
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v červenci 2005 a v České republice ještě „pár let“ zůstane
Politická orientace:	levice
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	říjen 2006, červen 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

Respondent B2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 31 let, je svobodný (bez přítelkyně)
Místo původu ze Španělska:	Legazpi (Baskicko)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (historie)
Zaměstnání v České republice:	lektor pro jazykové školy
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v srpnu 2005 a odjel v srpnu 2007
Politická orientace:	levice
Náboženská orientace:	katolík
Datum rozhovoru:	srpen 2007
Místo rozhovoru:	restaurace (mnou vybraná)

Respondent C2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 40 let, je svobodný (španělská přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Pontevedra (Galicie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	zřejmě ukončené středoškolské a pak nástavba – pravděpodobně zahradnictví (je zde rozpor mezi jeho CV a informacemi, které podal během interview)
Zaměstnání v České republice:	lektor pro jazykové školy a gymnázium
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v září 2007 a odjel v červnu 2008
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	-
Datum rozhovoru:	červen 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)
Poznámky:	respondent žil 15 let ve Venezuele (během dětství)

Respondent D2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 34 let, je svobodný (bez přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Alicante (Valencie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (publicistika)
Zaměstnání v České republice:	lektor pro Instituto Cervantes
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – poprvé přijel v říjnu 2005 a odjel v březnu 2006, podruhé přijel v září 2007 a odjel v červenci 2007 s tím, že v září 2008 se velmi pravděpodobně znovu na rok vrátí
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	katolík (ale nepraktikující)
Datum rozhovoru:	červen 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

Respondent E2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 41 let, je svobodný (česká přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Córodoba (Andalusie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (telekomunikace)
Zaměstnání v České republice:	lektor pro jazykové školy
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v srpnu 2007 a „v zásadě“ by měl v České republice zůstat ¹
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	-
Datum rozhovoru:	červen 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

Respondent F2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 22 let, je svobodný (bez přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Valencie (Valencie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	studuje na vysoké škole (informační technologie)
Zaměstnání v České republice:	soukromý lektor španělštiny
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v září 2007 a v únoru 2009 z České republiky odjede
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	červen 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

¹ I přes tvrzení, že by tu měl „v zásadě zůstat“, jsem respondenta zařadila do skupiny II, a to především vzhledem k tomu, že v České republice není dlouho a sám naznačil, že si není jist, zda jeho současný partnerský vztah bude dlouhotrvající.

Respondentka G2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	žena 26 let, je svobodná (český přítel) a bezdětná
Místo původu ze Španělska:	Pontevedra (Galicie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (dějiny umění)
Zaměstnání v České republice:	lektorka pro jazykové školy a gymnázium
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – poprvé přijela v září 2004 a odjela v červenci 2005, podruhé přijela v září 2006 a pravděpodobně v České republice ještě nějakou dobu setrvá; do budoucna by se však chtěla vrátit do Španělska
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	-
Datum rozhovoru:	červenec 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

Respondent H2

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 38 let, je ženatý s Češkou a mají 2 děti
Místo původu ze Španělska:	Madrid (Autonomní oblast Madrid)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Plzeň (předtím 14 let v Praze)
Vzdělání:	vysokoškolské (filosofie)
Zaměstnání v České republice:	lektor pro jazykové školy, gymnázia a vysoké školy, od července 2008 koordinátor humanitárního programu a provozní v restauraci
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – poprvé přijel v roce 1992 a v roce 1995 odjel do Bolívie; v roce 1996 se vrátil do České republiky a ještě několik let v ní setrvá; „až budou děti větší“, tak by se rád přestěhoval do Bolívie
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	katolík
Datum rozhovoru:	srpen 2008
Místo rozhovoru:	kavárna (respondentem vybraná)

PŘÍLOHA 3B – PROFILY JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ: ŠPANĚLSKÝCH MANAŽERŮ

U každého respondenta je uveden stručný přehled základních charakteristik a údajů.

Respondent A1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 36 let, je svobodný (bez přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Madrid (Autonomní oblast Madrid)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Znojmo
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření elektrotechnické)
Zaměstnání v České republice:	manažer produktivity španělské společnosti zabývající se prodejem a výrobou sanitární keramiky
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v roce únoru 2003 a odjel v červenci 2004
Politická orientace:	táhne k pravici
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	duben 2004
Místo rozhovoru:	místo bydliště respondenta
Poznámky:	matka Němka a otec Španěl

Respondent B1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 34 let, je ženatý s Polkou a mají 1 dítě
Místo původu ze Španělska:	Madrid (Autonomní oblast Madrid)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	manažer produktivity španělské společnosti zabývající se prodejem a výrobou sanitární keramiky
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v roce 1997 a pokud nenajde něco v Polsku, tak by v České republice rád zůstal
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	-
Datum rozhovoru:	srpen 2004
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

Respondent C1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 40 let, ženatý s Češkou a mají 2 děti
Místo původu ze Španělska:	Madrid (Autonomní oblast Madrid)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	zaměstnanec Španělské obchodní komory
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v roce 1994 a chtěl by v České republice zůstat
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	katolík
Datum rozhovoru:	srpen 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondentka D1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	žena 28-30 let, je svobodná, má španělského přítele (respondenta G) a je bezdětná
Místo původu ze Španělska:	Valencie (Valencie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření právnické)
Zaměstnání v České republice:	vedoucí pražské pobočky Obchodní komory jedné ze španělských autonomních oblastí
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijela v říjnu 2003 a zřejmě odjede v roce 2006
Politická orientace:	táhne ke středu s lehkou orientací vpravo
Náboženská orientace:	katolík (ale nepraktikující)
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondentky

Respondent E1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 37 let, je svobodný (bez přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Madrid (Autonomní oblast Madrid)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	vedoucí tiskové kanceláře
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v září 1991 a chtěl by v České republice zůstat
Politická orientace:	zřejmě tíhne trochu k pravici
Náboženská orientace:	katolík (silně praktikující)
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent F1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 37 let, je ženatý s Češkou a mají 1 dítě
Místo původu ze Španělska:	Barcelona (Katalánsko)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	středoškolské (nedokončené vysokoškolské: zaměření filologie)
Zaměstnání v České republice:	ředitel české společnosti dovážející ze Španělska spodní prádlo a distribuující ho v České republice
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v roce 1994 a chtěl by v České republice zůstat
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kavárna (respondentem vybraná)

Respondent G1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 29 let, je svobodný, má španělskou přítelkyni (respondentku D1) a je bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Palma de Mallorca (Baleárské ostrovy)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření politologie a sociologie)
Zaměstnání v České republice:	vedoucí české pobočky španělské společnosti zabývající se poradenstvím v zemědělství a životním prostředí
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v roce 2002 a odjede v roce 2006 či 2007
Politická orientace:	tíhne ke středu s lehkou orientací vlevo
Náboženská orientace:	katolík (ale nepraktikující)
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kavárna (mnou vybraná)

Respondent H1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 29 let, je svobodný (bez přítelkyně) a bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Sevilla (Andalusie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	vedoucí pražské pobočky Obchodní komory jedné ze španělských autonomních oblastí
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v létě 2003 a zřejmě během let 2005-8 odjede
Politická orientace:	žádná – politika ho prý nezajímá
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent I1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 50-55 let, ženatý s Češkou, zřejmě bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Madrid (Autonomní oblast Madrid)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření na současné dějiny)
Zaměstnání v České republice:	ředitel společnosti zabývající se poradenstvím v souvislosti s česko-španělskými vztahy
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v roce 1991 a zřejmě v České republice zůstane
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	-
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent J1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 35 let, je ženatý se Španělkou a jsou bezdětní
Místo původu ze Španělska:	Lleida (Katalánsko)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Brno
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření zemědělské inženýrství)
Zaměstnání v České republice:	manažer obchodu nadnárodní stavební společnosti
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v roce 2003 a zřejmě odjede v roce 2006
Politická orientace:	táhne k levici
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent K1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž 27 let, je svobodný, má českou přítelkyni a je bezdětný
Místo původu ze Španělska:	León (Kastílie-León)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	vedoucí pražské pobočky španělské společnosti zabývající se prodejem keramických dlaždic
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel roku 2004, neví, kdy se vrátí, ale odjede
Politická orientace:	táhne spíše k pravici
Náboženská orientace:	katolík (ale nepraktikující)
Datum rozhovoru:	září 2004
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent L1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 33 let, je svobodný, má českou přítelkyni a je bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Vigo (Galicie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	manažer v nadnárodní softwarové společnosti
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v roce 2003
Politická orientace:	táhne spíše k pravici
Náboženská orientace:	katolík (ale nepraktikující)
Datum rozhovoru:	říjen 2004
Místo rozhovoru:	kavárna (respondentem vybraná)

Respondent M1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 35 let, je ženatý se Španělkou a mají 2 děti
Místo původu ze Španělska:	Toledo (Kastilie-La Mancha)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha (předtím 1 rok v Brně)
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření ekonomické)
Zaměstnání v České republice:	ředitel oddělení výroby nadnárodní stavební společnosti
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v roce 2003 a zřejmě v roce 2006 nebo 2007 odjede
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	katolík (praktikující)
Datum rozhovoru:	březen 2006
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent N1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 55 let, je ženatý s Češkou a jsou bezdětní
Místo původu ze Španělska:	Barcelona (Katalánsko)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření matematické)
Zaměstnání v České republice:	ředitel společnosti dovážející ze Španělska kosmetické výrobky a distribuující je v České republice
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	II. – přijel v roce 1996 a zřejmě v České republice zůstane (uvedl však, že již několik let zhruba v týdenních intervalech střídavě žije v Barceloně Praze)
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	březen 2006
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent O1

Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 30 let, je svobodný, má příležitostně české přítelkyně a je bezdětný
Místo původu ze Španělska:	Barcelona (Katalánsko)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	středoškolské
Zaměstnání v České republice:	ředitel pražské pobočky španělské společnosti zásobující trhy ovocem a zeleninou
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v roce 1994 a zřejmě v České republice zůstane
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	-
Datum rozhovoru:	březen 2006
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

Respondent P1

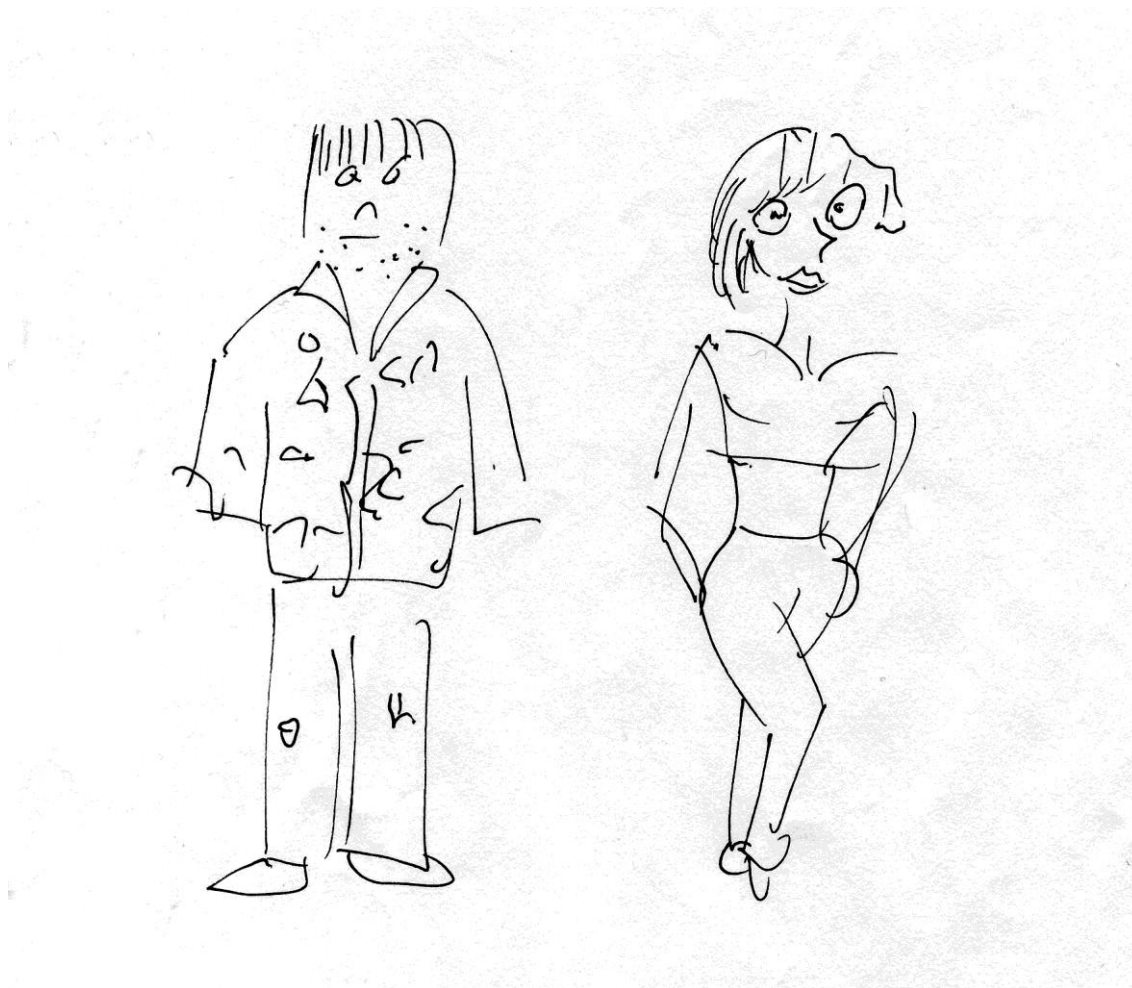
Pohlaví, věk a rodinný stav:	muž cca 38 let, je ženatý se Španělkou a mají 2 děti
Místo původu ze Španělska:	Valencie (Valencie)
Místo bydliště / pracoviště v České republice:	Praha
Vzdělání:	vysokoškolské (zaměření právnické)
Zaměstnání v České republice:	ředitel české pobočky nadnárodní společnosti distribuující ovoce a zeleninu
Dle perspektivy budoucnosti v České republice patří do skupiny:	I. – přijel v roce 1993 a zřejmě do roka 2013 odjede
Politická orientace:	-
Náboženská orientace:	nevěřící
Datum rozhovoru:	březen 2006
Místo rozhovoru:	kancelář respondenta

PŘÍLOHA 4A – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA A2

Respondent A2: „Ano... takže typický Čech má krátké vlasy. Anebo dlouhé – no jo vlastně, tady má hodně mužů dlouhé vlasy. Ve Španělsku není vůbec běžné, aby dospělí muži měli dlouhé vlasy – to se považuje za něco velmi neformálního. Tady naopak je to časté, můžeš klidně potkat třicetipětiletého muže s dlouhými vlasy. Asi by měl víceméně sportovní oblečení, asi mikinu. Ty sis asi myslela, že namaluju sandále, vid'? Ale to spíš na léto. No a k té mikině mu dáme džíny. Tady se hodně nosí džíny... no a holka má tváře... České ženy na sebe dbají více než španělské. Španělky jsou domýšlivé, ale Češky ještě více. Nebo alespoň v Praze je to tak, že tu ženy více sledují módu, více se parádí. Například tady je velmi běžné, že si ženy barví vlasy, že se malují a tak. Ve Španělsku se taky malují a šňoří, ale řekl bych, že tady je to víc. Tady je velmi běžné, že si dívky barví vlasy... Například na gymnáziu, kde pracuju, tak spousta studentek chodí na hodiny namalovaných a nosí takové věci, které si ve Španělsku holky berou na diskotéku, ale ne na to, aby v tom chodily do školy. No, ale tady se prostě oblékají jinak, ne všechny, ale celkově bych řekl, že se víc parádí.“

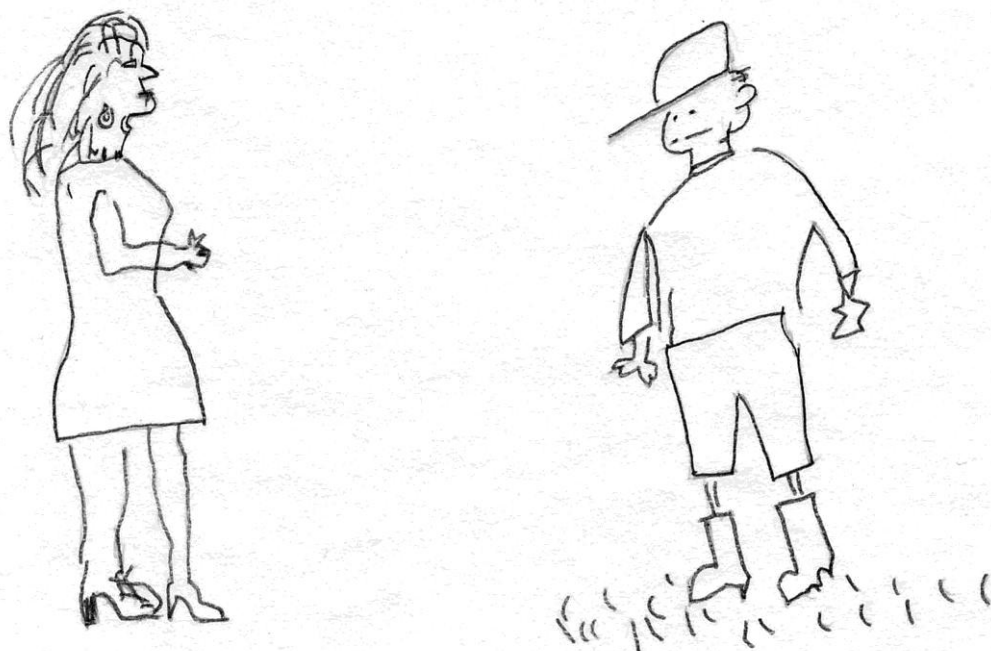
PŘÍLOHA 4B – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA B2

Respondent B2: „Tak maluju člověka se zplihlými blondatými nebo kaštanovými vlasy, neoholený – trošku si to nechal narůst... má takový vážný výraz v tváři, možná trochu připitomělý... Myslím si, že má nějakou čtverečkovanou košili... vlastně jsem možná žádného se čtverečkovanou košilí neviděl, ale maluji to jako výraz neformálnosti, chci tím říct, že nechodí moc elegantně oblečení a moc se nestarají o módu... to se mi ale docela líbí. K tomu ošoupaný džíný... tak to je typický Čech.

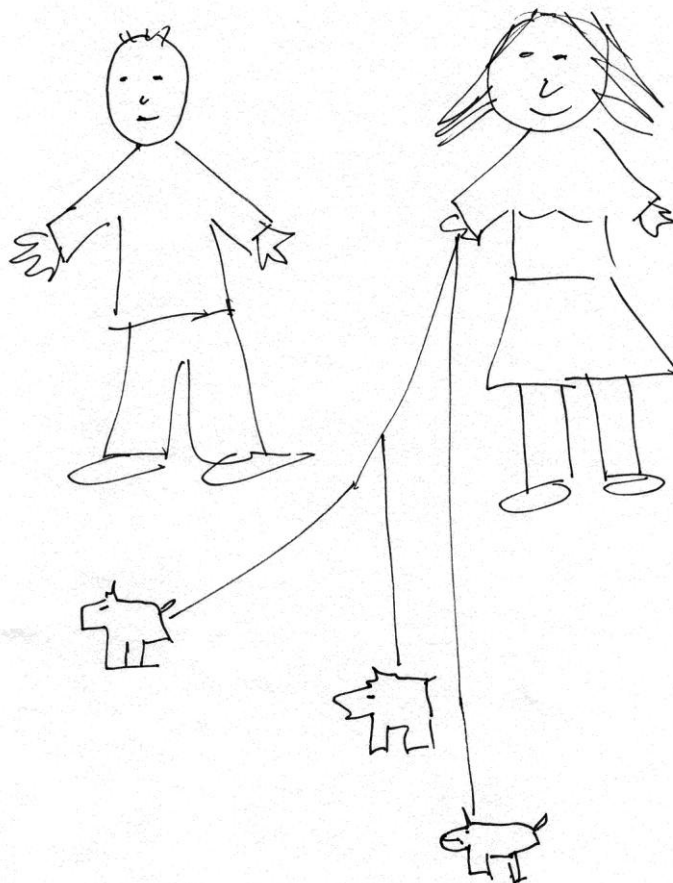
A typická Češka... mám malovat, jak si ji představuju v zimě nebo v létě? No, tak já namaluju, tu co mě víc šokovala – takže v létě. Takže to je taková ta typická kočka... má špičatý nos a velké namalované oči. Ty, co mají modré oči, tak si je pořádně malují, aby byly hezky vidět. Pak mají hezké rty... no a ty vlasy... nevím... mají je zrzavé nebo si je snad barví na červeno, asi aby vypadaly líp... A mají krásné postavy, dokonce i ženy starší 40 let, mají hezké postavy... takové výrazné postavy... říkám informátorovi A2, že tady mají takové zadky, které se ve Španělsku nevidí...“

PŘÍLOHA 4C – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA C2

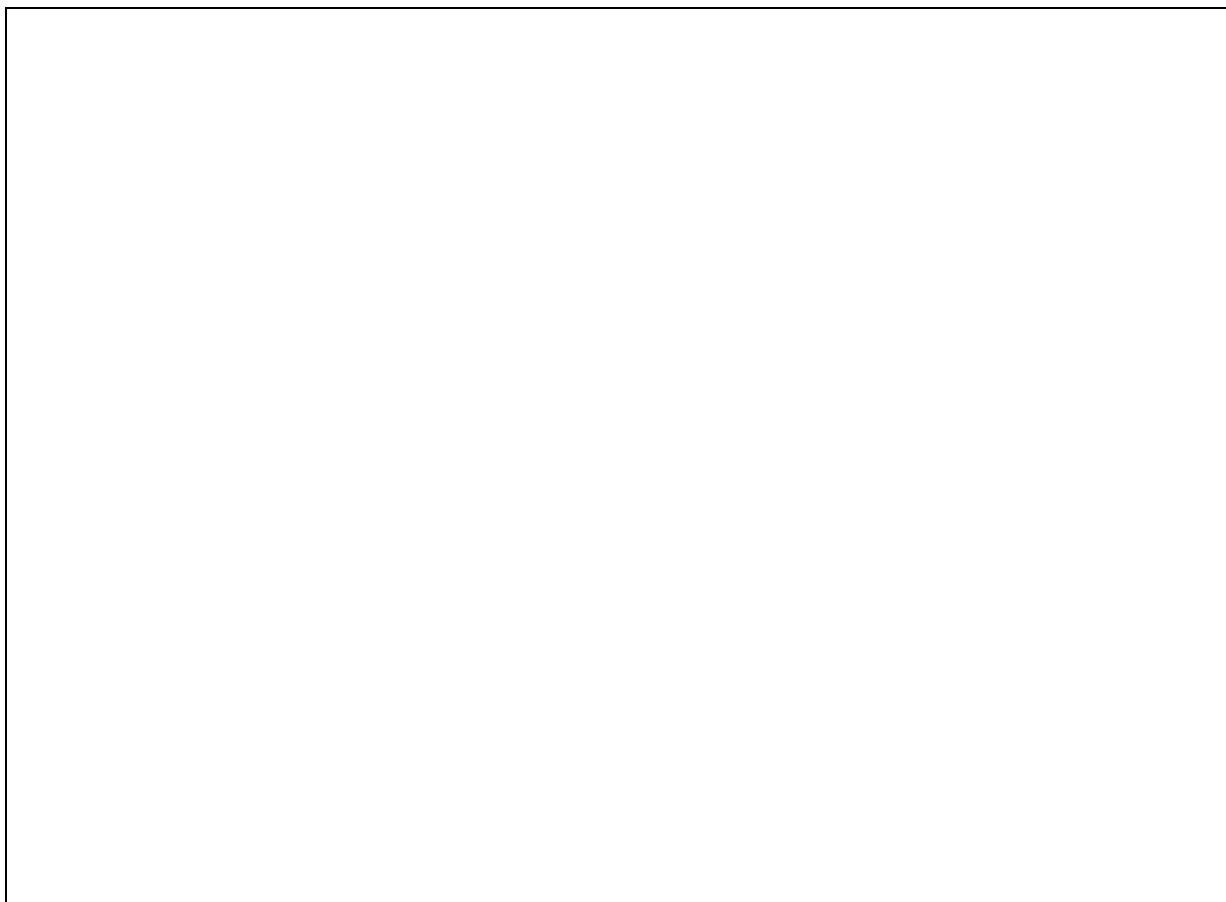
Respondent C2: „Co mě překvapilo v zimě, je to, že tu hlavně muži, nebo mladší kluci, nosí kraťasy... To je něco, čemu jsem já a další cizinci, nemohli uvěřit... Má ty svoje boty... v zimě jsem jich dost viděl, nosili ty zimní boty a k tomu kraťasy... a tady ten sníh... Mají takovou tu kšiltovku... A teď ženu... střevíčky... to je nějak hodně rozšířené... no hodně holek tady nosí boty na vysokém podpatku... dokonce i do školy. To pro nás je velmi překvapující, protože my to máme spojené s nějakou významnou nocí nebo událostí... ale tady to nosí studentky do školy a vypadají, jako kdyby šly do divadla na balet nebo na představení... každý den tak chodí. Ještě tu sukni... teď nevím, jestli většina holek tady nosí dlouhý nebo krátký vlasy... asi něco mezi tím. Ale kluci tady docela nosí – jsou to takové extrémny, buď mají hodně krátké vlasy jako já (pozn. má skoro vyholenou hlavu) nebo je jich hodně s dlouhými vlasy. A to mě docela překvapuje, protože u nás se tak ne... někdo třeba jo, ale jinak ne. A zajímavé je, že to jsou třeba i docela staří muži, a to je pro mě naprosto odlišné... ve Španělsku starší muži nosí hodně krátké vlasy.“

PŘÍLOHA 4D – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA D2

Respondent D2: „No, všichni cizinci říkají, že Češky jsou krasavice a Češi jsou oškliví... nevím ani, co bych jim nakreslil typického... no, to není typický Čech... řekl bych, že Češky jsou hubenější než Španělky... a taky jsem potkal spoustu Češek, které nevečeří... Nevím, co bych tam měl dát. Teda vlastně ano, něco, co je na této společnosti opravdu zajímavého, tak jsou psi... je tu tolik psů a všude... všichni mají psy, pořád se dívají na to, co je dobrého pro psy... a nejen jednoho, ale mají třeba dva nebo tři v bytě nebo v domě... čtyři psy... myslím si, že to je trochu přehnané. Poznal jsem několik lidí, co mělo doma více psů, asi to bylo proto, že celý život žili sami nebo tak...“

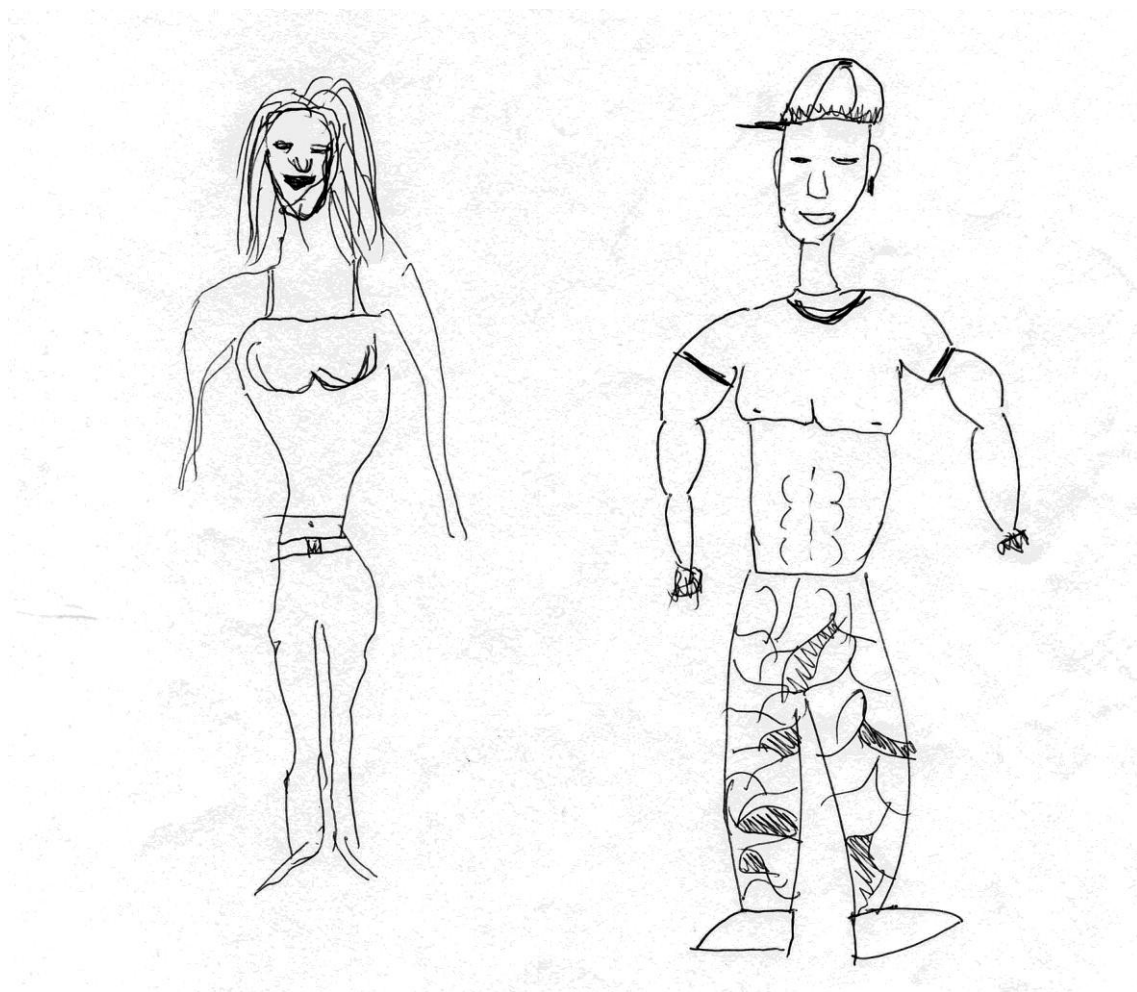
PŘÍLOHA 4E – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA E2¹

Respondent E2: „No, takže bych řekl, že české ženy celkově mají delší nohy než španělské ženy. To je rozdíl, který se vidí na první pohled. Jsou štíhlejší... no ale samozřejmě, že jsou i Češi a Češky, které jsou malé, stejně jako Španělé... ale celkově je vidět, že ty tělesné proporce jsou... Ale myslím si, že Češky obecně mají delší nohy... No, když srovnáš třeba lidi stejné generace, tak vidíš ten rozdíl... třeba je tu hodně starších lidí, tak ti jsou hodně hodně vysokí... samozřejmě, že tu občas je i někdo malý... Ve Španělsku jsou ti starší lidé – mám na mysli lidi mezi 50 a 70 lety – všichni jsou velmi malí.“

¹ Respondent E2 odmítl nakreslit typického Čecha a Češku, nabídl se však, že popíše, jak by kresbu udělal.

PŘÍLOHA 4F – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA F2

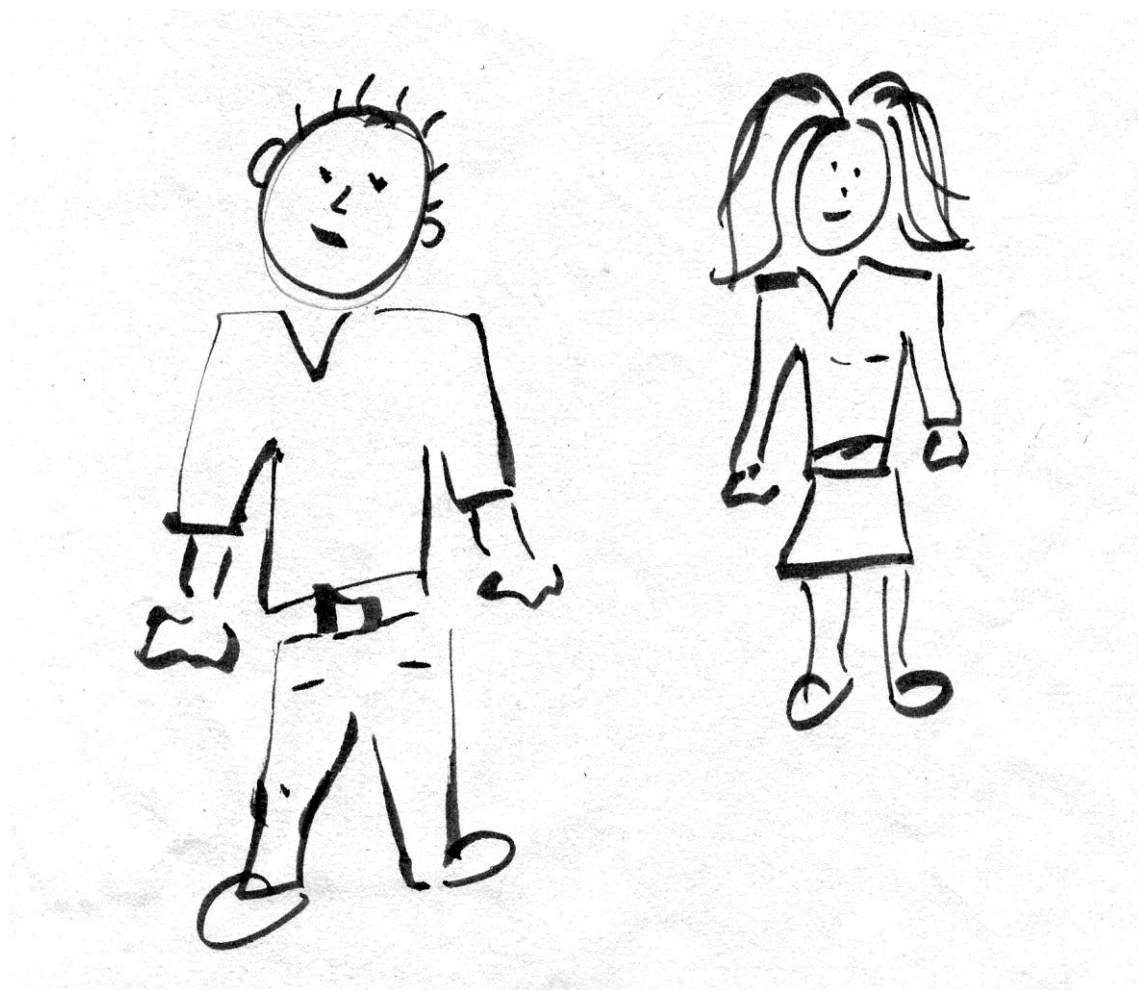
Respondent F2: „Myslím si, že modré oči... a většinou štíhlejší postavy. Celkově jsou Češky hubenější než Španělky. A také tou výškou – jak ženy, tak muži, celkově jsou vyšší. Hm... tak nejdřív ženu. Dlouhé vlasy... mám pocit, že se jim líbí nosit dlouhé vlasy. Hodně vysoká a... modré oči... Měla by na sobě kalhoty, ano kalhoty. Upnuté kalhoty... a nahoře... taky něco upnutého... obecně to tak platí... něco na ramínkách... A muži vysokí a silní... neplatí to vždy, ale... jsou udělanější než typický Španěl. A krátké vlasy, i když vlastně tady je hodně lidí s dlouhými vlasy. Ale to je jeden rozdíl, řekl bych, že oproti Španělům je tady víc mužů, kteří mají dlouhé vlasy. Snažím se trochu ještě upravit obrázek té ženy, ale myslím si, že vypadá jak z nějakého hororu. A tomu muži jsem dal kšiltovku – to se tady docela nosí, hlavně mladí lidé. Ve Španělsku to tolik není. A taky náušnice a piercing se tady docela nosí, ve Španělsku taky, ale tady se mi zdá, že víc... Dal jsem mu takové vojenské kalhoty...“

PŘÍLOHA 4G – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA G2

Respondent G2: „Když já nevím, jak bych namalovala Češku... První, čeho jsem si všimla, tak byla ta „česká taška“. Já tomu říkám „česká taška“ – je z umělé hmoty a má čtverečky... je obrovská. A já tomu říkám „česká taška“, protože když jsem to tady viděla, tak mi to připomínalo země třetího světa... říkala jsem si: „Panebože, to je ale česká taška!“ a lidé to tu používali normálně. Všímám si toho u hodně lidí, třeba když cestují... Nevím, jak si mám představit českou ženu a muže... Myslím si, že ženy tu vždy nosí podpatky a vždy jsou namalované. Má sukni... myslím, že ženy tu hodně nosí sukni. Myslím si, že nemají moc dobrý vkus... sice to nemůžu namalovat barevně, ale řekla bych, že by si třeba vzaly na sebe modrou a zelenou, nebo modrou a červenou. Je to tak trochu... Řekla bych, že ta barevná sladěnost jim moc nejde... samozřejmě, že ne všem, ale tak těm průměrným ženám. A muž... Je to svalnatý muž. Češi jsou docela sportovci, ne? Máte hodně rádi přírodu... má kalhoty a boty. A košile, kostičkovaná.“

PŘÍLOHA 4H – PROJEKČNÍ KRESBA RESPONDENTA H2

Respondent H2: „Ale... Čecha s málo vlasy. Má tričko. A džíny nebo TRENÝRKY... ne TRENÝRKY... jak se jmenují ty...? TEPLÁKY!... jo takže TEPLÁKY TAKOVÝ TY SPORTOVNÍ... a Češka... minisukničku...“

PŘÍLOHA 5 – PŘEHLED BILATERÁLNÍCH SMLUV MEZI ČSR, ČSSR, ČSFR A ČR SE ŠPANĚLSKÝM KRÁLOVSTVÍM A ŠPANĚLSKOU REPUBLIKOU PO 1. SVĚTOVÉ VÁLCE¹

Bilaterální smlouvy Království španělského s Československou republikou (včetně data podpisu a vstupu)

- Úmluva mezi Československou republikou a Královstvím španělským o vydávání zločinců a právní pomoci ve věcech trestních (Madrid, 26. listopadu 1927, č. 20/1931 Sb.)
- Smírčí a rozhodčí smlouva mezi Československou republikou a Královstvím španělským (Praha, 16. listopadu 1928, č. 18/1930 Sb.)

Bilaterální smlouvy Španělské republiky s Československou republikou (včetně data podpisu)

- Úmluva mezi Československou republikou a Republikou španělskou sjednaná výměnou nót o rovnocenném vyplácení náhrad při pracovních úrazech v průmyslu (Madrid, 29. června 1932)

Bilaterální smlouvy Španělska s Československou socialistickou republikou (včetně data podpisu a vstupu)

- Ujednání mezi Československou socialistickou republikou a Španělskem o vzájemném zřízení konzulárních a obchodních zastupitelství (Paříž, 16. listopadu 1970, č. 28/1971 Sb.)
- Dlouhodobá dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Španělska o obchodních stycích (Praha, 5. října 1971, č. 31/1973 Sb.)
- Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Španělska o letecké dopravě (Praha, 4. září 1973, č. 89/1974 Sb.)

¹ Čerpáno ze stránek Českého velvyslanectví ve Španělsku dostupné z URL <<http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?ParentIDO=441&ido=1080&amb=48&idj=1>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008], ze Sbírký zákonů Ministerstva vnitra České republiky dostupné z URL <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008], ze souhrnných teritoriálních informací o Španělsku dostupných z URL <<http://www.export.cz/exportcz/Teritori%C3%A1ln%C3%ADinformaceDB/Detailinformace%C3%A1tuDB/tabid/91/Default.aspx?GR OUP=3&CNTR=9>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008] a z dobového tisku.

- Dlouhodobá dohoda mezi Československé socialistické republiky a Španělským královstvím o obchodní výměně a rozvoji hospodářské a průmyslové kooperace (Madrid, 12. prosince 1977, č. 107/1978 Sb.)
- Dohoda o kulturní spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Španělska (Madrid, 7. března 1979 č. 5/1980 Sb.)
- Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Španělského království o mezinárodní silniční dopravě a Protokol vypracovaný na základě článku 19 této dohody (Madrid, 7. března 1979, č. 155/1979 Sb.)
- Základní dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Španělského království o vědeckotechnické spolupráci (Madrid, 16. ledna 1980, č. 17/1980 Sb.)
- Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Španělskem o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku (Madrid, 8. května 1980, č. 23/1982)
- Protokol k Dlouhodobé dohodě mezi Československou socialistickou republikou a Španělskem o výměně zboží a rozvoji hospodářské a průmyslové kooperace ze dne 12. prosince 1977 (Madrid, 28. května 1981)
- Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Španělskem o právní pomoci, uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských (Madrid, 4. května 1978, č. 6/1989 Sb.)
- Dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Španělskem o ochraně označení původu, údajů o původu a jiných zeměpisných označení (Madrid, 2. února 1988)

Přehled bilaterálních smluv Španělska s Českou a Slovenskou federativní republikou (včetně data podpisu a vstupu)

- Protokol o spolupráci mezi Federálním ministerstvem zahraničních věcí České a Slovenské federativní republiky a ministerstvem zahraničních věcí Španělského království (Madrid, 12. prosince 1990)
- Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Španělským královstvím (Madrid, 12. prosince 1990, č. 647/1992 Sb.)

- Ujednání o zrušení vízové povinnosti mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Španělským královstvím (Madrid, 12. prosince 1990, č. 335/1992 Sb.)
- Smlouva o přátelských vztazích a spolupráci mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Španělským královstvím (Praha, 11. listopadu 1991, č. 578/1992 Sb.)

Přehled bilaterálních smluv Španělska s Českou republikou (včetně data podpisu a vstupu)

- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Španělského království o sukcesi do dvoustranných smluv sjednaná výměnou dopisů (roku 1995)
- Ujednání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvem školství, kultury a sportu Španělska o zřízení a činnosti česko-španělských tříd na gymnáziích v České republice na léta 2001-2003 (Madrid, 5. března 2001, č. 35/2001 Sb.)
- Smlouva o sociálním zabezpečení mezi ČR a Španělským královstvím (Valencie, 13. května 2002, č. 52/2004 Sb.)
- Správní ujednání k provádění Smlouvy o sociálním zabezpečení mezi ČR a Španělským královstvím (Praha, 23. března 2004, č. 53/2004 Sb.)
- Program spolupráce v oblasti kultury, školství, mládeže, tělovýchovy a sportu mezi vládou České republiky a Španělským královstvím na léta 2004 až 2007 (Praha, 15. prosince 2004, č. 9/2005 Sb.)

PŘÍLOHA 6 – VYBRANÉ NÁVŠTĚVY PŘEDSTAVITELŮ ČSSR, ČSFR A ČR VE ŠPANĚLSKÉM KRÁLOVSTVÍ¹

Vybrané návštěvy představitelů Československé socialistické republiky do Španělského království

- prosinec 1977 Návštěva ministra zahraničního obchodu Československé socialistické republiky Andreje Barčáka
- listopad 1978 Návštěva ministra Československé socialistické republiky hutnictví a těžkého strojírenství Zdeňka Půčka
- březen 1979 Návštěva ministra zahraničních věcí Československé socialistické republiky Bohuslava Chňoupka (Madrid)

Vybrané návštěvy představitelů České a Slovenské federativní republiky do Španělského království

- 1990 Návštěva prezidenta České a Slovenské federativní republiky Václava Havla (Madrid)

Vybrané návštěvy představitelů České republiky do Španělského království

9. 5. 1993 Návštěva předsedy vlády České republiky Václava Klause (Madrid)
23. 6. 1993 Návštěva ministra obrany České republiky Antonína Baudyše (Madrid)
14. 3. 1994 Návštěva ministra zahraničních věcí České republiky Josefa Zieleniece (Madrid)
4. 4. 1994 Návštěva náčelníka generálního štábu ozbrojených sil České republiky Jiřího Nekvasila (Madrid)
11. 5. 1995 Převzetí Mezinárodní ceny Katalánska prezidentem České republiky Václavem Havlem (Barcelona)
6. 11. 1995 Návštěva ministra zahraničních věcí České republiky Josefa Zieleniece (Madrid)

¹ Čerpáno z dobového tisku, stránek Velvyslanectví České republiky ve Španělsku dostupných z URL <<http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?ido=6508&idj=1&amb=48&ParentIDO=441>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008] a z odborné literatury – více viz: BENEŠ, VLASTISLAV. *Španělsko-Andorra*. 1. Vyd. Praha: PRESSFOTO, 1982.

13. - 14. 11. 1995 Účast ministra obrany České republiky Viléma Holáně a náměstka ministra zahraničních věcí České republiky Alexandra Vondry na zasedání Rady ZEU (Madrid)
16. 12. 1995 Účast předsedy vlády České republiky Václava Klause na zasedání Evropské rady v doprovodu ministra zahraničních věcí Josefa Zieleniece (Madrid)
14. - 17. 1. 1996 Návštěva delegace Výboru petičního, pro lidská práva a národnosti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (Madrid)
8. - 9. 7. 1997 Účast prezidenta České republiky Václava Havla a ministra zahraničních věcí České republiky Josefa Zieleniece na summitu NATO (Madrid)
6. - 8. 10. 1997 Návštěva delegace branně-bezpečnostního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky pod vedením místopředsedy M. Titze (Madrid)
24. 10. 1997 Převzetí Ceny Prince asturského za komunikaci a humanitu prezidentem České republiky Václavem Havlem (Asturias)
- 26.- 29.11.1997 Návštěva delegace ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vedená místopředsedou Zdeňkem Jičínským (Madrid)
15. 12. 1998 Účast ministra zahraničních věcí České republiky Jana Kavana na konferenci „Peace Implementation Council” (Madrid)
30. 6. 1999 Účast ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky Eduarda Zemana na “Univerziádě 99” (Palma de Mallorca)
22. 11. 1999 Návštěva delegace komise pro územní rozvoj Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vedená místopředsedou Tomem Zajíčkem (Madrid)
25. 5. 2000 Návštěva náčelníka generálního štábu ozbrojených sil České republiky gen. Jiří Šedivého (Madrid)
31. 1. - 4. 2. 2001 Návštěva delegace hospodářského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vedená místopředsedou Karlem Sehořem (Madrid)

12. - 16. 2. 2001 Návštěva delegace Výboru pro evropskou integraci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve Španělsku vedená předsedou výboru Jaroslavem Zvěřinou (Madrid)
5. - 6. 3. 2001 Oficiální návštěva předsedy vlády České republiky Miloše Zemana v doprovodu místopředsedy vlády a ministra financí Pavla Mertlíka, ministra průmyslu Miroslava Grégra, ministra zemědělství Jana Fencla a ministra školství, mládeže a tělovýchovy Eduarda Zemana (Madrid)
23. - 26. 4. 2001 Návštěva delegace rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vedená místopředsedou výboru Pavlem Šafaříkem (Madrid)
28. 4. 2001 Účast předsedy vlády České republiky Miloše Zemana na Aktu za mír (Bilbao)
9. - 10. 7. 2001 Návštěva ministra pro místní rozvoj České republiky Petra Lachnita u příležitosti slavnostního otevření pobočky České centrály cestovního ruchu (Madrid)
12. - 15. 8. 2001 Pracovní návštěva ministra kultury České republiky Pavla Dostála (Tenerife)
9. - 11. 9. 2001 Pracovní návštěva ministra zdravotnictví ČR Bohumila Fišera u příležitosti 51. zasedání regionálního výboru pro Evropu Světové zdravotnické organizace (Madrid)
18. - 19. 10. 2001 Účast předsedy Senátu Parlamentu České republiky Petra Pitharta na Českých dnech (Madrid)
24. - 25. 10. 2001 Účast předsedy vlády České republiky Miloše Zemana na Konferenci o přechodu a demokracii (Madrid)
6. - 8. 11. 2001 Návštěva delegace zahraničního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vedená předsedou Lubomírem Zaorálkem (Madrid)
19. - 22. 11. 2001 Návštěva delegace výboru pro kulturu a školství Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vedená předsedou Marešem (Madrid)

15. 3. 2002	Návštěva delegace pro vyjednávání vstupu do Evropské unie vedené předsedou vlády České republiky Milošem Zemanem (Barcelona)
23. 3. 2004	Účast premiéra České republiky Vladimíra Špidly a ministra zahraničí České republiky Cyrila Svobody na pietním aktu (státní pohřeb obětí terorismu 11.3.2004) (Madrid)
23. – 25. 9. 2004	Návštěva prezidenta České republiky Václava Klause a jeho choti (Madrid, Toledo)
24. 5. 2005	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí České republiky Cyrila Svobody (Madrid)
červenec 2005	Návštěva předsedy Ústavního soudu ČR Pavla Rychetského u příležitosti oslav 25. výročí Ústavního soudu Španělska
listopad 2005	Návštěva delegace Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu ČR (Madrid, Zaragoza a Barcelona) Účast předsedy vlády Jiřího Paroubka na „Summitu Euro-středomořského partnerství“ v Barceloně
duben 2006	Návštěva delegace Rozpočtového a Petičního výboru Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR (Madrid) Návštěva delegace Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu ČR (Madrid a Logroño)
květen 2006	Návštěva delegace Petičního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (Madrid)
únor 2007	Účast ministryně obrany Vlasty Parkanové na setkání ministrů obrany NATO (Sevilla)
květen 2007	Návštěva delegace Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (Madrid) Návštěva místopředsedy vlády pro evropské záležitosti Alexandra Vondry

PŘÍLOHA 7 – VYBRANÉ NÁVŠTĚVY PŘEDSTAVITELŮ ŠPANĚLSKÉHO KRÁLOVSTVÍ V ČSSR, ČSFR A ČR¹

Vybrané návštěvy představitelů Španělského království v Československé socialistické republice

srpen 1978 Oficiální návštěva španělského královského páru: krále Juana Carlose I. Bourbonského a královny Sofie

Vybrané návštěvy představitelů Španělského království v České a Slovenské federativní republice

listopad 1991 Návštěva předsedy vlády Španělského království Felipa Gonzáleze (Praha, Bratislava)

Vybrané návštěvy představitelů Španělského království v České republice

20.6.1994 Návštěva předsedy španělského Senátu Juana José Labordy (Praha)

12. - 14. 7. 1995 Oficiální návštěva španělského královského páru: krále Juana Carlose I. Bourbonského a královny Sofie (Praha, Litomyšl)

3. 3. 1997 Návštěva místopředsedy vlády a ministra financí Španělského království Rodriga Rata (Praha)

1. 6. 1998 Návštěva předsedy výboru pro zahraniční vztahy Kongresu poslanců Španělského království J. Rupéze (Praha)

12. 12. 1998 Návštěva předsedy vlády Španělského království José María Aznara (Praha)

3. - 4. 5. 1999 Návštěva Smíšené komise Kongresu a Senátu pro záležitosti EU vedená předsedou Pedrem Solbesem (Praha)

19. 6. 1999 Návštěva předsedy Ústavního soudu Španělského království Cruz Villalóna

24. - 25. 9. 2000 Účast místopředsedy vlády a ministra financí Španělského království Rodriga Rata na výročním zasedání MMF a SB (Praha)

¹ Čerpáno z dobového tisku a stránek Velvyslanectví České republiky ve Španělsku dostupných z URL <<http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?ido=6508&idj=1&amb=48&ParentIDO=441>> [Naposledy navštíveno 28. 8. 2008].

3. - 6. 5. 2001 Oficiální návštěva prince asturského Filipa (Praha, Český Krumlov)
6. - 8. 2. 2001 Návštěva předsedkyně zahraničního výboru Kongresu poslanců Španělského království I. Tocinové (Praha)
24. 7. 2001 Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí Španělského království Josepa Piquého (Praha)
27. - 29.11. 2001 Návštěva předsedkyně Senátu Španělského království Esperanzy Aguirreové (Praha)
30. 8. 2005 Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Španělského království Miguela Ángela Moratinose (Praha)
12. 9. 2005 Oficiální návštěva prince asturského Filipa a jeho manželky Letizie za účelem otevření Instituto Cervantes (Praha)
30. 3. 2007 Návštěva prvního náměstka španělského ministra školství Aurelia Pérez Giralda a poradkyně pro mezinárodní spolupráci Rosy Rodríguez Pascualové
- květen 2007 Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí Španělského království Miguela Ángela Moratinose Cuyaubého jako uřadujícího předsedy OBSE na Ekonomickém fóru OBSE (Praha)

